

Πρωτοσφορία

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

Τὰ «σταράτα» μας

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς καὶ κάποιος ἄλλος.

Ὁ πλοῦτος τῆς Δημοτικῆς. Ἐπίσημο πανηγύρι.
τρεῖς ἐθνικὲς μελέτες τοῦ ΨΥΧΑΡΗ.

Οἱ Ψευτο-Γκρέκο καὶ ἡ Κυβέρνηση.

Περιηγητὲς στὴ Λειτουργία. Ὅταν κάθομαι μονάχος.
ποίημα Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗ. ποίημα ΑΡΙΣΤΟΥ ΝΑΣΗ.

Ἡ γυναῖκα, ποὺ περπατεῖ στὸ σῦρμα.
διήγημα ΓΙΩΡΓΟΥ Α. ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ.

Τὸ «ἐκ βαθέων» τῆς ἀνθρωπότητος.
διήγημα ΙΡ. ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ.

Ἡ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ: Λογοτεχνία ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ, Θέατρο ΚΩΣΤΗ ΒΕΛΜΥΡΑ, Μουσικὴ
ΓΙΑΝΝΗ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ζωγραφικὴ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ, Ἀρχιτεκτονικὴ Ι. ΚΑΨΑΜΠΕΛΗ,
καὶ Κινηματογράφος ΙΡ. ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ.— Διαμαρτυρία.— Καινούργιες ἐκδόσεις.— Ἡ ἄλλη-
λογραφία μας κ.τ.λ.

ΕΙΚΟΝΕΣ: «Χορεύτρια» πασιτέλ DIS. DI GARETTO καὶ ὁ συνεργάτης μας κ. Γιάννης Φραγκό-
πουλος (φωτογραφία).

“ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ,,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ (ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΜΟΥΣΟΥΡΗΣ)
ΓΡΑΦΕΙΑ ΒΕΡΑΝΖΕΡΟΥ 13^B

ΕΓΓΡΑΦΗ προπληρωμένη για ένα χρόνο: στην Ελλάδα δραχμές 60, στο εξωτερικό 10 σελλίνα ή 3 δολάρια. Τα χρήματα πρέπει να στέλνονται μ' έπιταγή στ' όνομα του κ. Σπύρου Ν. Μουσουρή.

ΚΑΘΕ ΦΥΛΛΑΔΙΟ στην Ελλάδα δραχ. 5, στο εξωτερικό 1 σελλίνο ή 30 σέντς.

ΓΙΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ιδιαίτερες συμφωνίες.

ΚΑΝΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ή φωτογραφία δέν επιστρέφεται.

“PROTOPORIA,,

(ANTAUENIRO)

Revuo por la Belarto kaj la Beletristiko. Ghi estas eldonata en Ateno chiumonate.

Direktoro kaj Administranto: Fotos Jofillis (Spiro N. Musuris). Oficejo: Strato Veranzerou No. 13a

Enskribo antaupagenda por unu jaro: Grekujo Drahmoj 60. Alilande 10 shilingoj au 3 Us. Dol. La abonmono devas esti sendata je la nomo de S-ro Spiro Músuris. Ghiu ekzemplero: En Grekujo Dr. 5. En eksterlando i Sil. au Us. Dol. 0,30. Por reklamoj aparaj kondichoj.

“PROTOPORIA,,

(VANGUARD)

A Review for Arts and Literature

Published monthly by Spyros N. Moussouris, 13a Berangerou Street, Athens, Greece

FOTOS YOFYLLIS, Editor and Owner.

Copyright 1929 by «Protoporia Review» of Athens, Greece. All rights reserved under terms of the Fourth International Convention of Artistic and Literary Copyright. 5 Drachme (1 Sh. or 20 Cents) a copy; subscription price, Greece 60 Drachmes a year; Foreign \$ 3.00 or £ 0.10.0. All suscriptions are payable in advance. Special arrangements for advertisements.

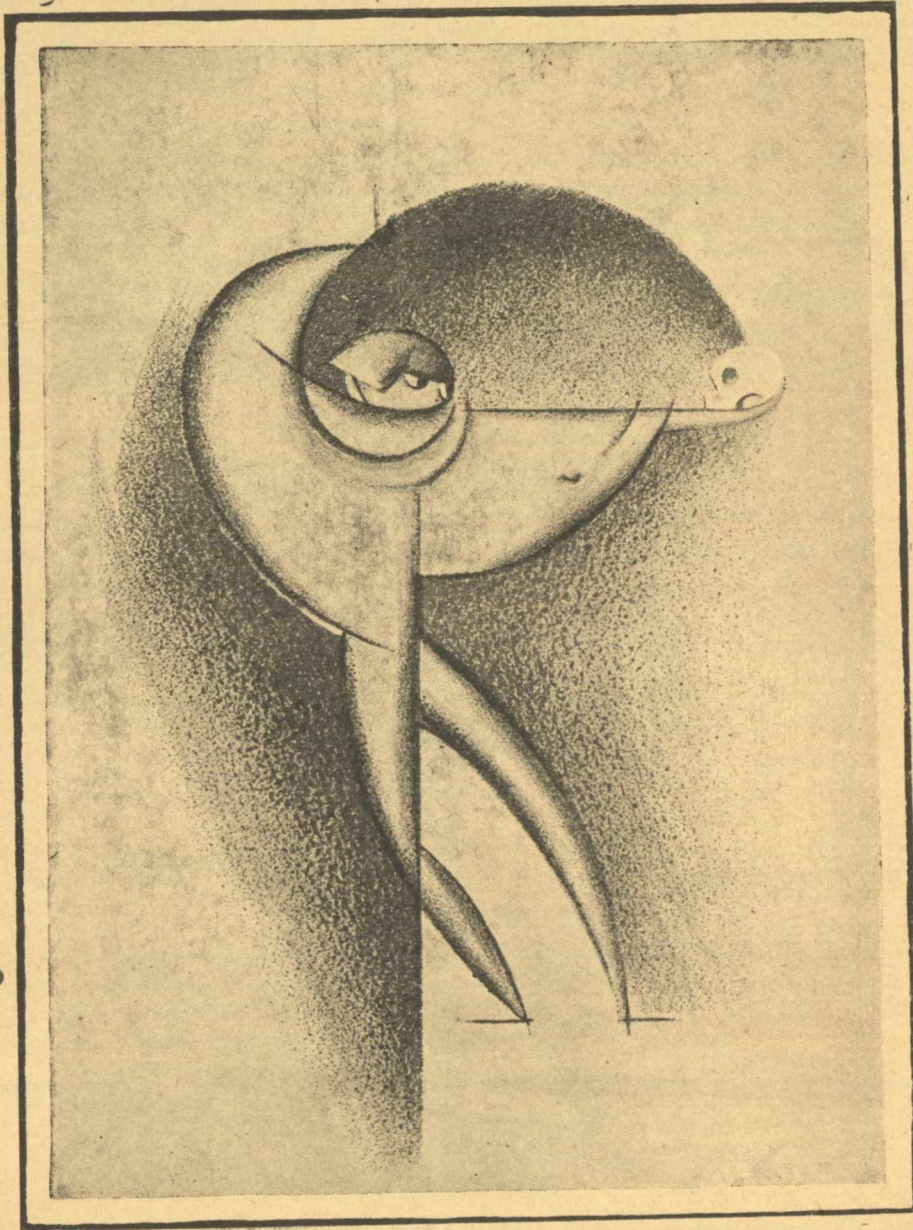
“PROTOPORIA,,

(AVANT GARDE)

Revue mensuelle d'art et litterature paraissant à Athènes. Directeur et propriétaire: Fotos Yofyllis (Spiros N. Moussouris). Rédaction et Administration: Rue Beranger 13a

Prix d'abonnement (payé d'avance) pour une année: Grèce 60 Drs., étranger 10 shillings ou 3 dollars. On s'abonne au bureau de la revue par mandat postal ou chèque au nom du Mr Spiros N. Moussouris. Prix dn numero 5 Drs. en Grèce et 1 shilling ou 30 cents pour l'étranger.

Pour les annonces condifions spéciales.

DIS. DI GARRETTO . ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ

Γταράζα

Τὸ συμπέρασμα πὸν βγαίνει ἀπὸ τὴ συζήτηση γιὰ τοὺς ψευτο-Γκρέκο τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, πὸν ἄρχισε στὶς σελίδες μας καὶ ξαπλώθηκε σ' ὄλο τὸν ἑλληνικὸ τύπο, εἶναι ἕνα, ξερό, ἀπλό καὶ σταθερό: Πρέπει ἡ Κυβέρνηση ΝΑ ΚΑΜΗ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἢ κ' ὁ κ. Εἰσαγγελέας, ὅσοι καὶ ὅποιοι ἀρμόδιοι, ἔχουν χρέος ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ νὰ κινηθοῦνε. Δὲν εἶναι ἡ θέση τους νὰ εἶναι μονάχα θεατὲς σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση.

* *

Ὁ κ. Ψυχάρης οἰχεται τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ. Καὶ βέβαια. Ἡ προδοσία τοῦ κ. Παλαμᾶ σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας πρέπει νὰ χτυπηθῆ. Ὁ ποιητὴς μας ἀρνήθηκε στὰ φόρα πιά τὴν «Ἀρετὴ του». Ἀρνήθηκε τὴν ἀξία καὶ τὴ δύναμη τῆς Δημοτικῆς καὶ προσκύνησε πάλι στὰ φόρα τὴν Καθαρεύουσα. Ἡ προδοσία πρέπει νὰ πολεμηθῆ. Μὰ ἡ «Πρωτοπορία», δημοσιεύοντας τὴ μελέτη τοῦ κ. Ψυχάρη, ἔχει ὑποχρέωση νὰ κάμῃ μιὰ δήλωση. Πρέπει νὰ πῆ πὸς τὸν κ. Παλαμᾶ τὸν ἐχτιμάει ὡς λογοτέχνη, καὶ πῶς πολὺ ὡς ποιητὴ. Ἐπρόδωσε βέβαια τὴν «Ἀρετὴ του», μὰ τὸ ἔργο του μένει. Ὁ τεχνίτης δὲν πεθαίνει.

* *

Στὸ προηγούμενο φυλλάδιό μας γράψαμε γιὰ τὴν ἀδιαφορία πὸν δείχνει τὸ Κράτος ἀντίκρου στὶς πῶς ἀξιόλογες προ-

σπάθειες τῶν καλλιτεχνῶν μας. Τονίσαμε πὸς κ' ὁ κ. Βενιζέλος δὲν πατάει πιά σὲ καλλιτεχνικὲς ἐκθέσεις. Μὰ μόλις τὸ γράψαμε, ἐνῶ δὲν εἶχε δεῖξῃ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή καμμιά διάθεση νὰ ἰδῆ Ἑλληνικὲς ἐκθέσεις, πῆγε ἄξαφνα στὴν ἐκθεση τοῦ μακαρίτη Ν. Ν. Λύτρα κ' ἀγόρασε κ' ἕνα ἔργο. Τάχα ἐπρόσξεε τὰ γραφόμενά μας; Ἄν συμβαίνει αὐτό, εἶναι τὸ πρᾶμμα πολὺ εὐχάριστο, γιὰ τὴν σιγὰ-σιγὰ θὰ μπορέσῃ νὰ διορθώσῃ μερικὰ ἀπὸ τ' ἀνάποδα πὸν γίνονται στὸ τόπο μας σχετικὰ μὲ τὴν Τέχνη καὶ τὴ Λογοτεχνία.

* *

Ὁ κ. Γιοφύλλης ἐπῆγε στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ στὴ Θράκη. Σ' ὅλες τὶς πόλεις πὸν ἐπισκέφτηκε εὗρηκε ἀνθρώπους μορφωμένους πὸν μ' ἐνθουσιασμό καὶ χαρὰ ζητήσανε νὰ ὑποστηρίξουνε τὸ ἔργο τῆς «Πρωτοπορίας». Εἶναι ἐνθουσιαστικὸ ἀληθινὰ γιὰ τὸ ἔργο μας καὶ γιὰ τὴν Τέχνη καὶ τὴ Λογοτεχνία μας, τὸ ὅτι σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἑλλάδας ὑπάρχουν ὁμάδες καὶ ἄτομα μορφωμένα καὶ προοδευμένα τόσο πὸν ν' ἀγαποῦν καὶ νὰ δύνανται μὸνουν τὸν ἀγῶνα μας.

* *

Πῆγε ἀκόμα καὶ στὸ Ἅγιο Ὄρος ὁ κ. Γιοφύλλης. Καὶ ἐκεῖ μελέτησε τὴν παράξενη ζωὴ τῶν καλογέρων, μὰ ἔκαμε καὶ κάποιες παρατηρήσεις ἀπάνω στὴ Βυζαντινὴ Τέχνη. Δηλαδή ἐσυμπλήρωσε προ-

ηγούμενες σχετικές παραβολές και μελέτες του, που σιγά-σιγά ώριμαζαν μέσα του. Έτσι στο ερχόμενο φυλλάδιο της «Πρωτοπορίας» ο κ. Γιοφύλλης θα δημοσιεύσει ένα σχετικό άρθρο με τίτλο: «**Συλλογισμοί για τη Βυζαντινή ζωγραφική**».

Σχετικά με τους καλόγερους του Αγίου Όρους και με τα παλιά χειρόγραφα και άλλα έργα Τέχνης που βρίσκονται εκεί πρέπει ο επιστημονικός και καλλιτεχνικός κόσμος να ενδιαφερθῆ πιό ζωηρά. Γενικά οι καλόγεροι φέρνουν αρκετές δυσκολίες στους Έλληνες μελετητές. Ίδιαίτερα μάλιστα στο Μοναστήρι των Ίβήρων άνθρωποι που είχαν συστατικά από Μητροπολίτες, από το υπουργείο της Παιδείας κλπ. δεν κατώρθωσαν ούτε να ιδούν τα ωρισμένα χειρόγραφα που ζητούσαν να μελετήσουν. Αντίθετα κάποιος Κουτράμπας (;) έπαιρνε τα χειρόγραφα στο δωμάτιό του... Αυτή η κατάσταση πρέπει να λείψει. Πρέπει να πάψουν οι καλόγεροι να πιστεύουν πως αυτά τα πράγματα είναι χτήμα τους και πως μπορούν να περιφρονούν τους αληθινούς μελετητές και ν' αφήνουν τα πολύτιμα χειρόγραφα στη διάθεση κάθε τυχαίου διαβάτη ή μερικών ξένων λωποδυτών, που μάλιστα έχουν ψαλλίσει τις ζωγραφίες από τους καλλιτέχνους κώδικες! Αυτά τα χάγια πρέπει να πάψουν. Η Κυβέρνηση πιστεύουμε πως έχει χρέος να προσέξει σοβαρά αυτό το ζήτημα. Το απαιτεί η Έλληνική Επιστήμη κ' η Τέχνη.

Το περιοδικό «**Νέα Επιδείωση**» έπαψε. Δηλαδή το ανάγκασαν να πάψει... Λυπούμαστε το λοιπόν που του ριχτήκαμε στο προηγούμενο φυλλάδιό μας

κ' έτσι δε μπορεί πια να μās απαντήσει. Δεν θεωρούσαμε καθόλου σωστή την αποκλειστικά κομμουνιστική του άποψη σε όλα τα ζητήματα. Μά πρέπει να ομολογήσουμε πως ήτανε, από άποψη λογοτεχνική, περιοδικό συγχρονισμένο, γι' ανθρώπους μορφωμένους. Έγινε πιό πολύ λογοτεχνικό περιοδικό από τα «Παιδικά Γράμματα» του κ. Μπασιῶ και από το «Νέο Κάβουρα των Παίδων» του κ. Ξερόπουλου.

Κ' εμείς είμαστε σύμφωνοι πως πρέπει γλήγορα να στηθῆ το μνημείο του Άγγλου ποιητή Μπρονκ στο νησάκι της Σκύρου, όπου βρίσκεται ο τάφος του. Μακριά από κάθε πολιτικό ύπολοισμό, υποστηρίζουμε αυτή την ιδέα, γιατί ο Μπρονκ ήταν ένας ποιητής με ζωηρή και σύγχρονη λυρική φλέβα.

Πάλι βλέπουμε πως οι γλύπτες μας διατυπώνουν διαμαρτυρίες σχετικά με τους διαγωνισμούς για τα ήρωα. Τώρα θα γίνῃ ένα Έλληνικό μνημείο στη Σερβία και γίνεται το πράγμα τόσο βιαστικά, που βέβαια σοβαρός καλλιτέχνης δεν θα μπορούσε να εργασθῆ. Οι γλύπτες μας έχουν δικιο. Η Κυβέρνηση θάπρεπε να τους ακούση.

Σχετικά με το ξεπούλημα της καλλιτεχνικής συλλογῆς του μακαρίτη αξιωματικού Σαρόγλου ξεσκεπάστηκε ένα ύποπτο σκάνδαλο. Εἶν' εὐτύχημα που τα πράγματα βγήκανε στο φῶς γλήγορα κ' έτσι δεν πραγματοποιήθηκε το ύποπτο σχέδιο. Συγχαίρουμε τους καλλιτέχνες που είχανε το θάρρος να ξεσκεπάσουνε και να προλάβουν τη βρωμιά.

ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Ο ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΑΛΛΟΣ

Ο μεγάλος μας βαλκανικός ποιητής δημοσίεψε τώρα τελεφταία, ένα σπουδαίο άρθρο, γαλλικά μάλιστα, όπου γίνεται λόγος και για μένα: «Jean Psichari, le Franco-Grec, à la double partie».

Μπορώ άμέσως να βεβαιώσω το βαλκανικό μας ποιητή πως θα ήτανε φοβερά συφερτικό για την Ελλάδα να είχε πολλούς Γαλλο-Έλληνες σαν και μένα.

Τονίζει κιόλας ο φίλος το **Franco-Frec**: «Le Franco-Grec à la double patrie». Γυρέβει τάχα ύπονοητικά, λοξά, πλαγιόδρομα, και κάμποσο ταρτούφικα να δώση να καταλάβῃ ο κόσμος πως πατρίδα δεν ἔχω.

Μάλιστα, σιῶρ Παλαμά. Ζαῖρε το λοιπόν: ἔχω δυὸ πατρίδες, θυσιάστηκα, ἐργάστηκα πιὸ ἀποτελεσματικά για την καθεμιά, παρὰ τοῦ λόγου σου για τὴ μόνη σου τὴν πατρίδα, που εἶναι τὸ ἐγὼ σου.

Στὸ τέλος, μὴ βλέποντας πῶς να προφτάση, λείει ἀκόμη ὁ βαλκανικός πὼς δὲ νιώθω ἀπὸ ρωμαίικα, ἐπειδὴ ζῶ στὴν Ἑβρώπη. Καὶ πάλι θὰ συμβουλέψω τὸν Παλαμὰ νὰ κοπιᾶση καμιά μέρα, ὅσο ἀργὰ κι ἂν εἶναι, στὴν Ἑβρώπη, για νὰ νιώση τί θὰ πῆ Ἑλλάδα.

Τίποτα δὲν εἶναι ἀφὰ που διάβασε ὁ ἀναγνώστης. Θὰ τὰ ξαναπιάσουμε φαρδιά πλατιά παρακάτω. Πρῶτα νὰ ξετάσουμε καί ἄλλα που γράφει στὸ ἄρθρο του ὁ Παλαμάς.

Ἄρθρο ἢ σωστότερα μελέτη που μπῆκε σ' ἕνα ἰδιαίτερο νούμερο τοῦ Φιγαρό: «**Le Figaro en Grèce, numéro spécial, mardi le 10 Février 1929**, σ. 12, τέσσερες ἡμισι στήλες. Ἄκουσα πὼς τὸ νούμερο εἶτανε πλερωμένο ἀπὸ μπανκιέρηδες Ρωμιούς. Ἄδιάφορο πρὸς τὸ σκοπὸ μας. Νὰ διοῦμε τί τοὺς πούλησε ὁ Κωστής μας για τὸν παρά.

Εἶναι σκίτσο τῆς σύγχρονης νεοελληνικῆς φιλολογίας. Θὰ σχολιάσω ἔννοεῖται τὰ κυριώτερα κι ἄμέσως παρατηρῶ πὼς ὁ κύριος Κωστής κατεβάσει τὸ Σολωμὸ ἀπὸ τὴν ἀψηλὴ του τὴ θέση. Τὸν ἐχτιμήσαμε, λέει, με τὸ παραπάνω: *estime exagérée*.

Ἐπιπλέον πὼς ἔτσι δὲ θὰ μās περνᾶ πια νὰ δοξάζουμε τὸ Σολωμὸ, ἂν και ἡ μετριοφροσύνη μου ἔμενα τὰ βλέπει ἄλλως τὰ πράματα, ἐπειδὴ σίγουρο πὼς ἀναγνωρίζω πρόθυμα για κατώτερο μου τὸν Παλαμά, για πολὶ ἀνώτερο μου ὅμως τὸ Σολωμὸ.

Ἐρχομαι στὸ σπουδαιότερο. Ἐρχομαι στὴ γνώμη τοῦ Παλαμά για τὴν καθαρῆβουσα και τοὺς καθαρῆβουσιάνους.

Ἡ καθαρῆβουσα τί θαρρεῖτε; ἡ καθαρῆβουσα ζῆ και βασιλέβει. Τὸ ξαίρουμε πὼς ἡ καθαρῆβουσα βαστᾶ σκλαβωμένα τὰ πάντα κάτω ἀπὸ τὰ γόνάτα της, τὸ Πανεπιστήμιο, τὸ Σχολεῖο, τὸν Τύπο, τὴ Βουλὴ, τὰ Ὑπουργεῖα, τὴ Δημόσια Περσεσία, τὸ Στρατό, τὴν Πολιτεία, τὸ Κράτος. Τὸ ξαίρουμε, κι ἀφτὸ ἴσια ἴσια εἶναι που μās ψῆνει τὴν καρδιά.

Ὁ Παλαμάς, τὸ ἐναντίο, χαίρεται, ἀναγαλλιάζει, καμαρώνει. Μέρα τὴ μέρα φωνάζει ὁ Κωστής, ἡ καθαρῆβουσα πλουτίζει, προδέβει: *Elle s'enrichit, elle progresse*. Καὶ δὲν τοῦ φτάνουνε ὅσα μās ἀράδιασε πιὸ πάνω για τὸ Κράτος και τὰποδέλοιπα. Βάζει ἀκόμη και τὰ Γράμματα μαζί με τᾶλλα τὰ σκλαβωμένα τῆς καθαρῆβουσας τὰ λημέρια. Κοιτάχτε, μās κάνει κατενθουσιασμένος, τὸ Βουτιερίδη που γράφει στὴν καθαρῆβουσα τὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματολογίας! Κοιτάχτε τὸ Θεοδωρακόπουλο που σύνταξε σὲ μίαν ἄμιχτη καθαρῆβουσα τὴν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας. Κοιτάχτε τὸν Πάβλο Νιρβάνα που γράφει τὴν καθαρῆβουσα με μιά χάρη να τοῦ τὴ ζουλέψη ὅς και ἡ δημοτικῆ. Ὁ Τσουντας στᾶρχαιολογικά του, τὴν καθαρῆβουσα μεταχερίζεται. Ὁ Βεκιαρέλλης στοιβάζει στὴν καθαρῆβουσα ἱστορικά ρομάντζα και ... και ... ἂν και πολλὰ και δὲν ἔχει ...

Ὁ Παλαμάς φοβοῦμαι μήπως κ' εἶναι μονάχα μυαλοουδάκι. Μικρὸ μικρὸ μυαλό. Νου φιλοσοφικό, ἱστορικὴ ματιὰ δὲν ἔχει. Δὲν ἔμαθε νὰ παρατηρᾶ τὴ ζωὴ πιὸ κοινά, τὰ πιὸ πρόστυχα φανερώματά της. Σήμερις ἡ φιλοσοφία δίνει σημασία λιγὸ

τερη στὸν Πλωτῖνο παρὰ στὸν ἄθροπο τοῦ δρόμου. Σ' ἓνα του ὄμορφο σύγγραμμα ὁ Θεοδωρακόπουλος τοῦ σιδερ Κωστή, σ' ἓνα του Plotin's Metaphysie des Seins 1928, σ. 1, πού τὸ σύνταξε μὴ θαρρῆτε στὴν καθαρέβουσα, παρὰ στὴ χυδαία γερμανική, ὁ Θεοδωρακόπουλος ἀνάφερε τῶρα τὸ ρητὸ τοῦ Πλωτίνου, *δρα ὁ νοῦς* ('Εν. Ε', 1. 6). Λοιπὸν ὁ τορινός μας ὁ νοῦς *δρα* περσότερο τοὺς διαβάτες παρὰ τοὺς κομητες. Προσέχτε ὄχι μαθῆς στὸ Βουτιεριδῆ, προσέχτε στάψηλά καπέλλα ὅταν ἀνταμώνετε κανένα, περπατώντας στὴν Ἀθήνα. Εἶναι λίγα, τί λέτε; Λίγα καὶ στὸ Παρίσι. Μιά φορά κ' ἕναν καιρὸ τὰ φοροῦσε ὅλος ὁ κόσμος. Ἐκεῖνα πού βλέπουμε εἶνε ἀπομεινάρια μόδας περασμένης. Ἔτσι καὶ τὰ καθαρεβουσιάνικα τοῦ Βουτιεριδῆ καὶ Συντροφίας. Θὰ περάση κι ἄφτος καὶ ἡ καθαρέβουσα του.

Ὅσο γιὰ τὸ Κράτος ἐμεῖς λέμε πὼς ἡ καθαρέβουσα τὸ βασιτᾶ στὰ σίδερά της ἀκόμη. Τὸ ἀκόμη πού λέμε μεῖς εἶναι κεῖνο πού δὲν τὸ εἶδε ὁ Παλαμάς, μήτε θέλησε νὰ τὸ διῆ. Μάλιστα! Κι ἄς πᾶν νὰ πιστέβη στὶς ὁμορφιές της *Δημοσίας ὑπηρεσίας*. *Δημόσια περσεσία*, θὰ λήθῃ ἄβριο τὸ Ἔθνος κι ἄς τὸ πάρη ἀπόφαση ὁ κύρ Κωστής, ὅσο λίγο κι ἂν τὸ παίρνε ὁ νοῦς του.

Κάνει κ' ἓνα λάθος σημαντικό. Μᾶς λέει πὼς ὁ Πάλλης — ξεχνᾷ τὸ Μαρκέτης ὁ Κωστής — καταπιάστηκε τὴ μετάφραση τοῦ Ἄδολου *Δογισμοῦ* τοῦ Κάντε, ἀναγκάστηκε ὅμως νὰ σταματήση προτοῦ τελειώση. Γιὰ νὰ τονίσῃ δηλαδὴ ὁ κύριος Παλαμάς πὼς ἡ δημοτικὴ δὲν τὰ βγάζει πέρα σὲ τόσο δύσκολα ζητήματα καὶ πὼς ἄφτα θέλουνε καθαρέβουσα.

Ἡ ἀκαταλαβησιὰ εἶναι, ἢ ψευτιά. Μήτε ὁ Πάλλης μήτε ὁ Μαρκέτης δὲν τὸ στοχαστήκανε ποτέ τους νὰ μεταφράσουνε ἀλάκερο τὸν Ἄδολο τὸ *Δογισμὸ* τοῦ Κάντε. Ὁ μόνος τους σκοπὸς στάθηκε νὰ ποδίζουνε πὼς μεταφράζεται ὁ Κάντες στὴν ἀκέρια δημοτικὴ. Καὶ τὰ ποδίζανε σὲ ὅλους — ὅξω ἀπὸ τὸ μεγάλο ποιητὴ τοῦ Βαλκᾶνα.

Ἐμένα μου ἄρεσει νὰ βουτῶ. Καὶ σὰ βουτῶ μου ἄρεσει νὰ κατεβαῖνω ἴσια μὲ πού ἀγγίξω τῆς θάλασσας τὸν πάτο.

Γιατὶ τάχα μᾶς μιλά ἔτσι ὁ μεγάλος ποιητῆς γιὰ τὴν καθαρέβουσα;

Μᾶς τὸ ξεγᾶ ὁ ἴδιος τὸ γιατί. Μᾶς τὸ ξεγᾶ ἢ ἀντίληψή του τῆς καθαρέβουσας. Δὲ μᾶς τὸ κρύβει, δὲ μᾶς τὸ σκεπάζει τὸ τί φρονεῖ. Τὸ σημαντικό, λέει, τὸ βῆμα πού ἔκαμε ἢ δημοτικὴ πρὸς τὸ ὄμορφο, δὲ σημαίνει διόλου τὴν κατάργηση τῆς καθαρέβουσας. Ὁ Θεὸς φυλάξοι! Τὸ ζήτημα εἶναι ὁλότελα διαφορετικό. Ἐκεῖνο, μᾶς λέει, πού γυρέβουμε εἶναι ἢ κατάργηση μιᾶς τυραννικῆς καθαρέβουσας — l'abolition de sa tyranne. Νᾶχη τὰ δικαιωματάκια της καὶ ἢ δημοτικὴ, ἐννοεῖ τὴ μέτρια, τὴ μιχτὴ δημοτικὴ. Νερὸ μπόλικο. Μιά σταλούλα κρασι μέσα. Ἔτσι θὰ συναγρικηθοῦμε ὅλοι. Καθαρέβουσα καὶ δημοτικὴ θὰ ζοῦνε πλάι πλάι φιλικά. Κατασταλάζουμε λίγο λίγο σὲ μιὰ συντηρητικὴ δημοτικὴ, la demotique conservatrice. Ἀνοησία τρανότερη δὲ φαντάζεσαι.

Ἄχ! τὸ κεφάλι τὸ πέτρινο ἢ τὸ φάλσο!

Λοιπὸν ἐμεῖς βγάλαμε τὴν ψυχὴ μας, τραβήξαμε ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας μέσα τὸ ζωντανό μας τὸ μεδούλλι, θυσιάσαμε τὴν ὑπαρξή μας, ὅλα τὰ χτυπήσαμε κάτω γιὰ τὴν ἰδέα, μὲ ἄγια πίστη, μὲ τὸ κίνημα τὸ πιδ ἀφιλόκερδο, τὸ πιδ γενναῖο, μὲ μιὰν ἀφταπάρνηση πού εἶναι νὰ συγκινήση ὡς καὶ βράχο, πολεμήσαμε, χτυπηθήκαμε, μᾶς χτυπήσανε, μᾶς βρῖσανε, μᾶς συκοφαντήσανε, καὶ μεῖς, πάντα τίμια, πάντα θαρρετά, πάντα δίχως φόβο, ἀγωνιστήκαμε, γιὰ νᾶρχεται σήμερα ὁ Παλαμάς ἀπὸ φόβο νὰ πλέκη στεφάνια τῆς καθαρέβουσας.

Δὲν τὰ μασῶ. Εἶναι ἀναίδια καὶ εἶναι προδοσία.

Μὰ εἶναι καὶ φοβερὴ ἀκρισιά.

Ποῦ εἶδε ὁ κύριος Κωστής Παλαμάς, πού εἶδε δημοτικὴ πού νὰ μὴν εἶναι *ipso facto* κατάργηση τῆς καθαρέβουσας;

Ποῦ εἶδε ὁ σιδερ Παλαμάς, σὲ ποιὰ γλώσσα τοῦ κόσμου εἶδε νὰ ζοῦνε φιλικὰ καὶ πλάι πλάι δυὸ γραμματικὲς ἀντίθετες, πού ἢ μιὰ νὰ εἶναι ἀντίρρηση τῆς ἄλλης, στὸ ἠχολογικό: -νδ καὶ -ντ-, στὸ τυπικό: *βασιλεῖς* καὶ *βασιλιάδες*, στὸ λεχτικό: *νερὸ* καὶ *ὑδωρ*;

Ποῦ εἶδε καὶ σὲ τί μέρος τῆς οἰκουμένης μῖγμα καὶ ψευτιά σὰν τὴν καθαρέβουσα; ΠΟΥΘΕΝΑ!

Ἔτσι νὰ βάζης τὴν ἱστορία, τὴν ἀλήθεια, τὴν ὀρθὴ κρίση στὴ διάθεση, στὴ

διαταγὴ μιᾶς γνώμης πολιτικῆς, πὼς θὰ τὸ ποῦμε; Θὰ τὸ ποῦμε ἀλύπητα κακοήθεια καὶ συμφεροντολογία.

Μ' ἄφτῆ μου τὴν τελεφταία τὴ λέξη, κατάλαβα πὼς ἀκόμη δὲν ἔφτασα στῆς θάλασσας τὸν πάτο.

Ἄπὸ κάτω ἀπὸ τὸν πάτο πού ἀγγίξανε τὰ πόδια μας, ὑπάρχει κι ἄλλος ἓνας ὑποθαλάσσιος.

Φτάνει νὰ λογικεφτῆ κανέναν λιγάκι καὶ νὰ σου ὁ πάτος νούμερο δυὸ πού σου φανερόνεται ξάστερα.

Γιατὶ κι ἀπὸ ποιὸ λόγο οἱ τόσες κολακεῖες πρὸς τιμὴ τῆς καθαρέβουσας;

Ὁ Παλαμάς ἄλλοτε πάφτηκε ἀπὸ τὸ Βενιζέλο, ἐπειδὴς εἶχε ξεσπαθώσει ἐναντίου τῆς καθαρέβουσας. Χρόνια λαμπρὰ ὅπου ἀφιέρωνε λαμπρὸ ποίημα διαμαρτυρητικὸ στὸν *αἰρεσιάρχη* ἔμένα.

Πὼς ἄλλαξε;

Ἄλλαξε, νὰ τὸ ποῦμε ὀρθὰ κοφτά, γιατί ὁ κύριος ἤθελε τὸ Νόμπελ.

Γιὰ νὰ τὸ πάρη ἔπρεπε νὰ γίνῃ μιὰ πρόταση ἀπὸ κανένα σωματεῖο.

Ποιὸ σωματεῖο πιδ κατάλληλο ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο;

Μὰ τὸ Πανεπιστήμιο πὼς νὰ τὸν προτείνῃ δίχως μιὰν ἀλλαξοπιστία;

Καὶ νὰ σας ὅλο τὸ μυστικό.

Κ' ἔτσι ἀκούσαμε τὸν Παλαμά νὰ δοεῖξῃ δημόσια τὸ Χατζηδάκη.

Τὸ Χατζηδάκη, ὁ Παλαμάς. Voilà le châtimeut, πού θᾶλεγε ὁ Γέρος.

Εἶχα λοιπὸν ἢ δὲν εἶχα δίκιο νὰ θυμώσω; Εἶχα ἢ δὲν εἶχα δίκιο, μιὰ καὶ μυριστήκα τί ψέφτικο πρόσωπο εἶτανε ὁ ποιητῆς, νὰ συμπεράνω συνάμα πὼς εἶτανε ψεύτικη καὶ ἢ ποιήσή του;

Τὸ ξεδουᾶλισα τότες σὲ μιὰ φυλλάδα μου. Τὸ φωνάζω καὶ σήμερα.

Μὰ ἢ φωνὴ μου ὅσο ἄγρια κι ἂν εἶναι — ἢ φαίνεται — τρέμει καὶ πονεῖ. Τὰ γράφω μὲ τὸ ράγισμα τῆς καρδιάς μου, τὰ γράφω μὲ τὰ δάχρια, βλέποντας ἓναν παλιὸ φίλο, πού μὲ τί μέλια δὲν τοῦ γλυκᾶναμε τὰ χεῖλια, τὰ χεῖλια τὰ λαίμαργα, καὶ πού τόρα μᾶς ξαπολνᾷ.

Καὶ τὸ νὰ μᾶς ξαπολνᾷ μου φαίνεται πάλι πιδ σπουδαῖο παρὰ τὸ νᾶλλάξω ἐγὼ

γνώμη γιὰ τὸν Παλαμά. Τὸ κάτω κάτω τί παράπονο ἔχει μαζί μου, πού ἄλλοτε τὸν ἐδόξαζα; Νόστιμο! Παραπονιέται γιὰ τὴν ρεκλάμα πού τοῦ ἔκαμα — καὶ πού τὴν ξεμεταλλάβεται ἀκόμα καὶ σήμερις.

ἴσια μὲ δὸ κλάψαμε.

Ἄς γελάσουμε πιδ λιγάκι.

Πολὶ νόστιμο σὸ ἄρθρο τοῦ Παλαμά τὸ ἐγκώμιο τοῦ Θράσου Καστανάκη.

Νέος μὲ ἀξία, μὲ ταλέντο, πού τὸ μόνο του ψεγάδι στάθηκε νὰ μὴν ψυχολογήση τὸν ἑαφτό του. Θὰ κατόρθωνε σωστὸ ἀριστούργημα.

Ὁ Θράσος μαθητῆς μου κι ἀκόμη πιδ καλὰ ρεπετιτόρος μου, μὲ ἀρκετούτσικο μιστό.

«Λατρεμένη μου Δάσκαλε» εἶτανε τὸ λιγότερο πού γράφανε ἀρχὴ ἀρχὴ τὰ γράμματά του. Εἶμουνε τότες καθηγητῆς, προτοῦ δηλαδὴ πάρω σύνταξη. Λοιπὸν ὁ καθηγητῆς κάθε χρόνο πρέπει νὰ ζητήση ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν ἀνανέωση τῆς διορίας τοῦ ρεπετιτόρου (ὑποδασκάλου) πού διάλεξε, εἰδεμὴ πάβεται ὁ ρεπετιτόρος.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα καὶ τελειώσε ἢ καθηγεσία μου, φυσικὰ πὼς δὲν εἶχα νὰ ζητήσω τίποτε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο γιὰ τὸ ρεπετιτόρο μου, πᾶει νὰ πῆ γιὰ τὸ Θράσο Καστανάκη.

Ἀπὸ τότες πέσανε χάμω οἱ λατρεῖες καὶ δὲν τίς χάρηκα πιδ

Εἶναι ἀλήθεια πού εἶχανε ἀκολουθήσει ἀναμεταξί μας κάτι περιέργα. τουλάχιστο δυὸ.

Στὸν Ἀγώνα, ἓνα λαχανόφυλλο τοῦ Παρισιοῦ, πού τὴ φιλολογικὴ του τὴ σελίδα τὴ διεφτύνει, ὀρίζει καὶ κυβερνᾷ ὁ Θράσος, ἓνας νέος γλυκὸς βάζει ἓνα παραξένο ἄρθρο πού μου φάνηκε πὼς ἄξιζε μιὰν ἀπαντησοῦλα, γιατί ἀνέβαζε στὰ οὐράνια τὸ Θράσο μας, πού ἄνοιγε, λέει, δρόμους πρωτοχάραχτους στὴ σημερινὴ μας φιλολογία καὶ γλώσσα, ἐνῶ καὶ μὲ κατέβαζε στὰ Τάρταρα τῆς γῆς, — σὰ νὰ μὴν εἶχα σταθῆ τοῦλάχιστο ἀπλὸς προτομαστής.

Ἐκαμα τὴν ἀπάντηση, χτύπησα λιγάκι καὶ τὸ Θράσο μᾶς μὲ μιὰ λεξούλα πού θὰ τὸν πείραξε, ὑποθέτω, ἀφοῦ, σὰ γύρισε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τοῦ εἶχα δώσει, πρὶ φύγη, κάτι σπουδαῖες παραγγελιές σπῆτι

μου δὲν πάτησε, δὲν ἀποκρίθηκε σ' ἕνα γράμμα μου πὸν σίγουρο πὸς δὲν τοῦ τὰ μασοῦσε, μὰ πάντα φιλικά, γράμμα πὸν δὲ λογάριάζε μάλιστα μπροστά σὲ κάτι σπουδαῖες σαπάρες πρὶν ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Θεοτοκά — καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σύνταξή μου.

Τραβήχτηκε ἦσυχα ἦσυχα. Καὶ βέβαια! Τὶ ἀνάγκη τόρα νὰ μὲ λατρέβη, μὰ καὶ δὲν εἶχα πιά νὰ ζητήσω νὰ διοριστῆ καὶ πάλι ρεπετιτόρος, ἀφοῦ εἴμουνε συνταξιούχος.

—Καλέ! μοῦ εἶπε κάποιος. Δὲν πῆγε ὁ νούς του ὡς ἐκεῖ.

—Ἐπρεπε νὰ πάη. Ἐπειδὴ τὸ λιγότερο, ἔπρεπε νὰποφύγη τὴ σύμπτωση τοῦ ἀποτραβηγμοῦ του καὶ τῆς σύνταξής μου.

Εἶχε ὁμως ἀκολουθήσει καὶ κάτι ἄλλο ἀναμεταξί μας, ὅπως τὸ σημείωσα πρὶν ἀπάνω.

Στὴν Ἑλλάδα πῆγε ὁ Θράσος μὲ τὴ γυναικούλα του νὰ χαιρετήσουνε τὸν Παλαμά!

Ἐμεινε ἀποβρόντητος ὁ Θράσος, ἀποβρόντητη καὶ ἡ γυναικούλα. Φιλήσανε χέρι. Τὶ ἅγιο πρόσωπο! Τὶ Θεός! Τὶ Ὀλύμπιος! Καὶ τὴ λύπη ζουγραφισμένη στὰ μυσείδια τοῦ Θεοῦ!

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Δὲν εἶναι ἀμίμητο; Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὁ Παλαμάς.

Πὼς νὰ μὴ συλλογιστῆ πιά κι ὁ Παλαμάς τὸ Θράσο;

Τοῦ κάνει στὸ ἄρθρο τοῦ Φιγαρό κάτι κοπλιμέντα μεθῆσι.

Κι ἀπὸ εἶναι ἴσια ἴσια νὰ γελάσης.

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Δὲν εἶναι ἀμίμητο; Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὁ Παλαμάς.
Πὼς νὰ μὴ συλλογιστῆ πιά κι ὁ Παλαμάς τὸ Θράσο;
Τοῦ κάνει στὸ ἄρθρο τοῦ Φιγαρό κάτι κοπλιμέντα μεθῆσι.
Κι ἀπὸ εἶναι ἴσια ἴσια νὰ γελάσης.
Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

γινε *ἀξέχαστος* κι ὁ βιζιταδόρος του, ὁ Θράσος.

Τὸ πρὶν νόστιμο τόρα: ἡ μελέτη μου ἐκείνη πὸν δημοσιεύτηκε στὴν *Ἐρεβνα* τοῦ Κασιγόνη καὶ πὸν ὁ Κασιγόνης, σὰν ἔσπασε ἡ μπόρα, ἔτρεχε καὶ μῆτε γύριζε νὰ διῆ, παρὰ ἔτρεμε ὡς καὶ τὴ φυλλαδοῦλα, σὰ νὰ εἶχε γίνεϊ ἄξαφνα χολέρα, λοιπὸν ἡ μελέτη μου τέλειωνε πρῶτα μὲ τὴ φρασούλα: «Μεγάλος ὁ Παλαμάς. Ἀπίστευτα μεγάλος. Γιὰ τὰ Μπαλκάνια».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Τὰ μασοῦνε, τὰ ξαναμασοῦνε οἱ ἄλλοι. Ἀπὸ τὸ μᾶς τὰ σερβίονε ἀναμάσητα. Ὁμπρὸς καὶ πάντα ὀμπρός. Μῆτε κολακείες, μῆτε νάζια. Τὸ κουράγιο τόσο ξαίρει. Μ' ἔρεθίζει. Μὲ θυμώνει. Μὰ τὸν ἀγαπῶ.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποκρίσιν μου, ἐκεῖνο πὸν λέει γιὰ τὴ γλώσσα μου ὁ Παλαμάς.

Τὸ μεταφράζω ἀπὸ τὰ γαλλικά του:

«Ἡ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη, μ' ὅλα του τὰ φιλολογικὰ καὶ ποιητικὰ χαρίσματα, μ' ὅλη του τὴν τάση στὴν ἁρμονία μᾶς παρουσιάζει ὡστόσο ἀνυπόφορο ἕνα ἐλάττωμα — un vice insurmountable — πὸν τὴν χάνει ἀντιπαθητικὴ καὶ ἀποκρουστικὴ — antipathique et repulsive, — (πολὶ δυνατότερο ἀπὸ τὰ γαλλικά, σὰ νὰλεγε: σοῦ φέρνει ἀναγούλα) ἀντιπαθητικὴ ὄχι μονάχα στὸν ὄγλο παρὰ καὶ στοὺς ἐβραϊθμούς, πρὶν ἀπ' ὅλα — πρᾶμα πρωτάκουστο — ἀντιπαθητικὴ κι ἀποκρουστικὴ στοὺς ὀπαδοὺς τῆς δημοτικῆς. Εἶναι οἰκοδόμημα μονοκόμματο, χτισμένο μὲ πίστη ἀπόλυτη στὴν ἐπιστήμη καὶ μὲ ὑποταγὴ ἀποκλειστικὴ στοὺς γλωσσολογικοὺς κανόνες. Μὰ ἡ γλώσσα ἢ γραφτῆ, ἂς πάη νὰ εἶναι ἀριστοκρατικὴ μὲ τάση στὸν ἀρχαϊσμό, ἢ δημοκρατικὴ, χυδαία, νατουραλιστικὴ, κάθε ἄλλο εἶναι ἀπὸ κεῖνο πὸν θαρρεῖ ὁ Ψυχάρης. Τὸ θέλητρό της, ἢ ὀμορφιά της, δὲν ἐξαρτιοῦνται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ἐξαρτιοῦνται ἀπὸ τὴ ζωὴ, τὴ ζωὴ. Τὴ δημιουργᾷ ὁ ἄθροπος. Ἡ δημοτικὴ, γιὰ νὰ γράφεται σήμερα, ὅπως χρειάζεται, ἀνάγκη ἔχει ὀπὸ στοιχεῖα πὸν ὑπάρχουνε, εἴτε συνειδητὰ εἴτε ἀσύνειδα, πὸν τὰ νᾶσασαίνουμε, πὸν τὰ χρησιμοποιοῦμε στὴν ἀτμοσφαῖρα τοῦ καθεμερνοῦ μας τοῦ βίου, ὅπου ζοῦμε, ὅπου μορφωνόμαστε, ὅπου διδασκούμεστε. Τὰ στοιχεῖα πὸν λέω, δὲν τὰ νιώθει ὁ Ψυχάρης, γιὰτὶ δὲ ζῆ ἀναμεταξί μας».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

τῆς μελέτης μου τοῦ Κασιγόνη. Νὰ σου ὁμως πὸν ξεθυμαίνει, πὸν ξεσπᾶνει, νὰ σου μ' ἕνα λόγο πὸν βγάζει τὸ ἄχι του. Γίνεται ἄθροπος ἀπὸ Θεός.

Τὶ νὰ σᾶς πῶ; Ἡ καταδίκη τοῦ ἀπὸ τὴν ἀποκρίσιν μου, ἐκεῖνο πὸν λέει γιὰ τὴ γλώσσα μου ὁ Παλαμάς.

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

Ἐπειδὴ τοῦ μίλησε καὶ γιὰ τὸ Νόμπελ.
—«Ἐ! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ κ. Ποιητής, *ποιὸς θὰ συλλογιστῆ τόρα τὴν Ἑλλάδα*».

πρεπε να τους φανη τότες ακομη πιο αντιπαθητικη, πιο αποκρουστικη, αφου ειτανε πανταπασι ασυνηθιστη. Τόρα όπου τη συνηθισανε, τη χάβουνε μια μορφια, λένε και γειά σου.

Στά 1925, όταν κατέβηκα στην Ελλάδα, μίλησα δημόσια είκοσι τέσσερεις φορές, παντού, στην Αθήνα, στον Περαία, στην Κρήτη, στη Χιό, στη Σάμο, στη Μυτιλήνη. Πουθενά δεν είδα να τους φάνηκε η γλώσσα μου αντιπαθητική, μήτε αποκρουστική.

Θά μου πητε μιλουσες, δεν εγραφεσ. Βέβαια. Ο φίλος μου ο Τσιριμώκος της Βιβλιοθήκης, σά γνωρισθήκαμε προσωπικά, παρατήρησε πώς μιλώντας εφάρμοζα τους κανόνες που ακολουθούσα γράφοντας. Απορούσε ο αγαθός Τσιριμώκος, γιατί στην Ελλάδα η συνείεια, η λογική μας φαίνεται παράξενο πράμα. Μπορεί κανείς να είναι δημοτικιστής και να καθαρευουσιανίζει. Κανένας δε σαστίζει.

Εγώ χαιρόμουνε που τον άκουγα. Γιατί τόντις μιλώ ΑΠΑΡΑΛΛΑΧΤΑ όπως γράφω. Δηλαδή, μιλώντας βέβαια πώς δεν αποφέβγω τις χασμωδίες ή τις κακοφωνίες. Δεν πολεμώ να πω **το παιδί άφτ**, αντίς **άφτ το παιδί**. Μά η γραμματική μου ακλόνηστη.

Πώς πήγε λοιπόν ο κύριος Κωστής Παλαμάς να μαζώξη στα σοκάκια, στάποσα-ρώματα μέσα, στα σκουπίδια, τα πιο πρόστυχα επιχειρήματα εναντίο μου, πώς δε νιώθω από γλώσσα γιατί δε ζω στην Ελλάδα;

Είναι δυνατο νάδωσε η γλώσσα μου στην Ελλάδα τόση εντύπωση, α δεν ειτανε η γλώσσα μου ντιπ ελληνική;

Ελληνική και κάτι παραπάνω, αν υπάρχει τίποτα που να είναι παραπάνω από ελληνικό.

Ας το γυρίσουμε λοιπόν αλλιώς. Ας πούμε πώς ελληνική γλώσσα είναι μονάχα

μια γλώσσα εθνική, που να μπορέση να την παραδεχτή όλο το έθνος. Κ' εθνική γλώσσα δίχως κανόνες δε σημαίνει τίποτα. Νάτο εκείνο που δεν κατάλαβε, που δε θέλησε από πάθος να καταλάβη ο Παλαμάς, η γλώσσα η εθνική. Γράφει για το Χατζηδάκη που τον προσφωνεί κιόλας δημόσια, γράφει για το Σίμο Μενάρδο και λοιπούς, γράφει για κύκλο στενό. Το έθνος, παιδί μου, θέλει άλλα και οι ανάγκες του διαφορετικές από τις ανάγκες του Νόμπελ.

Σε είπα παιδί μου. Νάσκε. Πρέπει να τα συλλογιέσαι: τα παιδιά μας αλλιώς παρά με το Νόμπελ, πρέπει να συλλογιέσαι τη γραμματικούλα τους την κανονική, που κατόπι άφτη θά κάμη ένα το Έθνος.

Παρηγοριούμαι ^{**} όσα έχω καταστρωμένα στο χαρτί, επειδή λέω με το νου μου πώς δε θά τα διαβάση ο Παλαμάς, αφού είμαι αδιάβαστος, αντιπαθητικός κι αποκρουστικός.

Δε θά με διαβάσουνε, πω πω, ούτε οι φημερίδες που ώστόσο αμα μυριστούνε γραμμούλα μου, με τιμούνε με καμιά βρισιά. Πώς με βρίζουνε αφού δε με διαβάζει κανένας;

Είναι αλήθεια πώς σήμερα τους έδωσα ύλη. Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΙ Ο ΨΥΧΑΡΗΣ ΣΤΑ ΜΑΧΑΙΡΙΑ. Τι ωραίος τίτλος για ένα χρονογράφημα!

Να πούμε και τη μάβρη. Κάλλια θά κάμη να συμαζωχτή ο Παλαμάς, που ύσως να είναι και Παλαμάκος, δεν του πετυχαίνει το γράψιμο. Αμε τι θαρρείτε; Τρομερός στην επίθεση, έλεγε για μένα ο Βικέλας, και στην άμυνα πιο τρομερός ακόμη. Εγώ στη σημερινή μας υπόθεση, μαχαίρια δε βλέπω. Βλέπω ένα μαχαίρι μονάχα, εκείνο που χάραξε τις προηγούμενες σελίδες, το δικό μου το μαχαίρι.

Πέμτη έφτά του Μάρτη 1929.

Β'

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Ανάφερα πιο άπάνω το καλοκαίρι που πέρασα στην Ελλάδα στα 1925. Αξέχαστο καλοκαίρι. Από τα πιο αξέχαστα, **το τσιμπούσι** που μου δόθηκε στην **Αίγλη** από τους Μιχτούς, από το Γληνό, Τριανταφυλλίδη και Δελμούζο. Εκεί για φιλιωθήκαμε,

αγαπηθήκαμε. Τα λόγια τα καλωσοριστικά του Γληνού, γλύκα μονάχη και τιμή μου. Τους είπα και γω πώς μιλώντας για τον **Ανεμόμυλό** τους, θέλησα μονάχη ναποφύγω τη χασμωδία: **Ο Όμιλος**. Μά κατάλαβα για ύστερότερα πώς τους αξίζει ο

τίτλος **Χρυσόμηλος**, με η. Τι άλλο θέλετε; **Μήλο χρυσό**.

Για τουτό λυπήθηκα, σά γύρισα σπίτι μου και σάν έβγαλε ο Γληνός το περιοδικό του **Η Αναγέννηση**, να μη μου έστειλε το πρώτο νούμερο τουλάχιστο και να μη μου έγνεψε να του γράψω και γω κάτι. Πολλοί άγνωστοι μου ζητούνε την **αντιπαθητική, την αποκρουστική** μου γλώσσα, πώς να μη μου ζητήση ένας φίλος, ένας από τους χρυσόμηλους;

Παραπονέθηκα μια μέρα του Θράσου Καστανάκη, γιατί έτσι τόφερε η όμιλία. Μου έλεγε τόντις πώς η γυναίκα του, η Θράσαινα, έμεις τη λέμε Αγγέλα, είχε γράψει κάτι στην **Αναγέννηση**, μου έδичνε και το νούμερο. Την είχανε μάλιστα παρακαλέσει.

—«Βλέπεις, του κάνω, πώς παρακαλούνε».

—«Ναί, μου αποκρίνεται ο Θράσος, μά ειτανε για φιλοσοφικά ζητήματα. Το περιοδικό για φιλοσοφία μονάχα».

—«Ενώ εγώ;»

Σώπασε, μά κατάλαβα πώς δε με περνούσε για μεγάλο φιλόσοφο.

Με πήρανε τότες οι λογισμοί.

Πολύ την αγαπώ την Αγγέλα: χαριτωμένη γυναίκα, με κάλλιστη αναθροφή, ένα προσωπάκι λουκούμι κι όμορφη όμορφη. Λιγάκι φοβιτσιάρα ύσως. Η δημοτική της άρσει, μά φρόνιμα φρόνιμα: δε θέλει να τη βλάβη άξαφνα η μαλλιαρή μήτε να βλάβη τον άντρούλη της. Η φιλοσοφία τα προ-

ΕΠΙΣΗΜΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Οποιοι νομίζει πώς τα λέω με θυμό, γελείται.

Τι ανάγκη να θυμώνης; Τα πράματα μιλούνε μοναχά τους.

Εγώ τ'αναφέρνω σά λυπημένος πατριώτης που από μακριά τα βλέπει τα καθέκαστα—κι από μακριά τα κρίνει—σάν Έβρωπαίος.

Διαβάζω τ'ακόλουθα σε μια φημερίδα, την **Πρωία** (Παρασκεβή, 1 του Μάρτη 1929, σ. 2, στ. 5) πώς έγινε στην άθηναϊκή Ακαδημία, για τόγδοντάχρονο του Γ. Ν. Χατζηδάκη, έγινε πανηγυρική συνε-

στάζει άφτα. Τώρα έβγαينه άνωτέρη μου. Κι άμέσως άρχισα να γλωσσολογώ. Άνωτέρες μας οι γυναίκες, φαίνεται κι από τους άπειρους όρους που δηλώνουνε τη φιλοσοφική τους τη δράση, ενφ' έμεις έχουμε δυό μονάχα, **φιλόσοφους** και... **φιλοσοφάκος**, το πολί πολί.

Μια ματια τόρα στη θηλυκή όρολογία: **Φιλοσοφίνα**, ή φοιτήτρα της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο, θηλυκό, καθώς και ή **Τραγωδίνα** θηλυκό του **Τραγωδός**.

Φιλόσοφη θά πούμε τη γυναίκα ή το κορίτσι που αγαπά τους σοφούς, ε! μαζί τους και τη σοφία ή φιλοσοφία.

Φιλοσόφισσα: το θηλυκό του **φιλόσοφος**, που άπάγγελμά της είναι ή φιλοσοφία. **Φιλοσοφούσα**, που συνηθίζει να φιλοσοφά.

Φιλοσοφού, άχαμνό τουτό, σάν το **γλωσσού**.

Φιλοσόφα, που σηκώνει λιγάκι τη μύτη. **Φιλοσόφαινα**, Θε μου. Θε μου και ποιός την πιάνει;

Φιλοσοφημένη, που τη **φιλοσοφήσανε**. **Φιλοσοφούμενη**, που καταγίνεται στα φιλοσοφικά, που φιλοσοφά και πάει. Τα δυό τα τελεφατ'α ταιριάζουνε και σε άρσεινικά.

Υπάρχουνε και τάρνητικά που έχουνε το γούστο τους και την εφαρμογή τους.

Αφιλοσόφητη, **αφιλοσόφητο**—άξαφνα ένα ταιρι—**αφιλοσόφητος**.

Σίγουρα πώς εγώ από άφτους θά είμαι. Πέμτη έφτά του Μάρτη 1929.

Γ'

δρία, πώς παρεβρεθήκανε ο πρωθυπουργός κ. Βενιζέλος, ο Σοφούλης, πολλοί καθηγητές του Πανεπιστήμιου, βουλευτές και πλήθος κόσμου. Μιλήσανε ο Αιγινίτης, ο Σκάσης, ο Σίμος Μενάρδος, ο Κωστής Παλαμάς και στόνομα όλης της Κυβέρνησης, ο Βενιζέλος.

Θά κάμω μιάν απλή παρατήρηση. Ο Χατζηδάκης είναι συκοφάντης. Απόδιξα πολλές φορές, άπόδιξε ο Φιλήντας πώς είναι και κλέφτης—ληστής γράφει ο Φιλήντας. Πώς είναι ψέφτης, τ'άπόδιξα και τουτό.

Ἄκομη καλύτερα. Στὰ 1925, ὅταν εἶ-
μουμε στὴν Ἀθήνα, δήλωσα στὴν *Ἑστία*,
λοιπὸν τὰ δήλωσα δημόσια, πὼς με τὴν
αἰώνια μέθοδο τῆς σοφιστικῆς τὰ λόγια πε-
ριττὰ με τὸ Χατζηδάκη. *Θέλει ξύλο*. Δὲν
ἀποκρίθηκε παρὰ κακολογώντας. Στὴν Ἐβ-
ρώπη τέτοια σιωπὴ θὰ σήμαινε πὼς ξυλί-
στηκε κιόλας.

Δὲ μοῦ φαίνεται ἀφτὰ πὺ λέμε νὰ εἶναι
τίμια φερσίματα.

Καὶ τὸ συμπέρασμα ποιό; Τὸ συμπέρα-
σμα τὸ λογικὸ εἶναι πὺ τὰ πανηγύρια, οἱ
προεδρείες, τὰ κοπλιμένα δὲν ἔχουνε τὸν
τόπο τους. Δὲν ἔχουνε οὔτε, πὼς νὰ τὸ πῶ,
δὲν ἔχουνε ἀξιοπρέπεια.

Μὰ στὴν Ἐβρώπη τάχα; θὰ μοῦ ἀντι-
τάξουνε.

Στὴν Ἐβρώπη, τουλάχιστο στὴ Γαλ-
λία — ὑποθέτω καὶ παντοῦ — τέτοιο πανη-
γύρι ἐπίσημο εἶναι παντάσῃ ἀδύνατο, με-
τὶς ἴδιες συνθήκες. Κ' ἑκατὸ χρόνῳ νὰ εἶ-
ναι κανένας καθηγητὴς πὺ ἀποδίχτηκε συ-
κοφάντης, κλέφτης, ψέφτης, πὺ ξυλίστηκε
κιόλας δημόσια, σίγουρο πὼς ἔτσι δὲ θὰ
δοξαζότανε, ἀκόμη καὶ σὶνομα τῆς Κυ-
βέρνησης, ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργό.

Θυμοῦμαι, χρόνια τότε καὶ χρόνια, πὼς
ἕνας κριτικὸς — τίμιος ἄθροπος καὶ με κά-
ποιο ταλέντο — εἶχε πειράξει στὸ Παρίσι
σὲ μιὰ του ἐπίκριση ἕνα συγγραφέα πὺ κα-
τόπι ἔγινε ἀπὸ τοὺς γνωστότεροὺς τῆς Γαλ-
λίας. Ἐῖτανε τότε νέος καὶ κάμποσο νεβρι-
κός. Πιάνει καὶ γράφει σὲ μιὰ φημερίδα,
δέκα γραμμὲς ὅπου δηλώνει πὼς βαρέθηκε
τὰ σοφίσματα, τὶς βελονιὲς τοῦ κρισογρά-
φου του καὶ πὼς τὸ μόνο πὺ ἀξίζει ἕνας
τέτοιος ἄθροπος εἶναι μιὰ κλοτσιὰ πίσω
του. Καθόριζε καὶ τὸ μέρος.

Φαμελιά, οἱ φίλοι καὶ δικοὶ ἄνω κάτω.
Συβούλια καὶ συμβουλές. Θὰ χτυπηθῆ μα-
θὲς ὁ κριτικὸς ἢ δὲ θὰ χτυπηθῆ; Δὲ χτυ-
πήθηκε. «Τὴν ἔφαγε!» εἶπανε ὅλοι. Ἀφτὸ

τοῦ ἔκοψε ὅλο του τὸ στάδιο. Μῆτε λόγος
νὰ βάλῃ κανε ὑποψηφιότητα γιὰ τὴ Γαλ-
λικὴ Ἀκαδημία.

Δὲ λέω διόλου πὼς ἐγκρίνω τὴν κλοτσιὰ.
Ὁ κριτικὸς μας, Χατζηδάκης δὲν εἶτανε
δὲν εἶτανε οὔτε συκοφάντης οὔτε κλέφτης
οὔτε ψέφτης. Τὰνάφερα γιὰ νὰ δῖξω κι ἀπο-
δῖξω τὶ διαφορὰ ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἕναν τόπο
στὸν ἄλλονε.

Στὴν παινεμένη μας τὴν Ἑλλάδα δὲν
ιδρώνει τὰφτι μας γιὰ παρόμοιες μικρο-
δουλειές. Ἐνα πανηγύρι πρὸς τιμὴ ἑνὸς
τέτοιου ἀθροῦ πὺ φαίνεται τὸ πὺ φυ-
σικὸ πρᾶμα τοῦ κόσμου. Θὰ σοῦ ποῦνε:
«Καλέ! Μέλος σὲ τόσες ξένες ἀκαδημίες!»
Δὲ συλλογιούνται πὼς ἄλλο νὰ εἶναι κανεῖς
βιεννέζικης, τῆς μερλινέζικης καὶ τῆς γκοτ-
τιγκέζικης, κι ἄλλο νὰ εἶναι συκοφάντης,
κλέφτης καὶ ψέφτης.

Θὰ σοῦ ποῦνε κ' ἕνα νοστιμότερο: «Ἀφ-
τὰ εἶναι προσωπικὰ μεταξὶ Χατζηδάκη καὶ
Ψυχάρη, Χατζηδάκη καὶ Φιλήντα, Χατζη-
δάκη καὶ πλῆθος ἄλλους. Σὲ προσωπικὰ,
ἔμεῖς δὲν ἀνακατεβούμαστε!»

Ἀριστούργημα. Μπορῶ νὰ κλέψω τὸν
τάδε ἀπὸ λόγους προσωπικοῦς. Ἡ κλεψιά
μου πάντα κλεψιά. Προσωπικὰ δὲ σημαί-
νουνε ἄτιμα.

Καὶ πάλε θὰ σὲ χτιπήσουνε με τὴν Ἐβ-
ρώπη: — «Παραχωρῶ πὼς στὰ Πανεπιστή-
μια μπορεῖ ἀφτὰ νὰ μὴν ἀκολουθοῦνε. Μὰ
μέσα στοὺς πολιτικοὺς δὲν εἶδαμε τάχα βέ-
ρους μερμπάντηδες νὰ προεδρεύονται ἀπὸ
σπουδαῖα ἐπίσημα πρόσωπα:» Ὁραῖα!
Καὶ στὴν Ἐβρώπη ἀτιμίζονται πολλοὶ με
ἀνάλογα πανηγύρια. Ὑπάρχει ὅμως μιὰ
μικροῦτσικη γιγαντένια διαφορὰ: στὴν Ἑλ-
λάδα δὲν τὸ ὑποψιάζονται πὼς εἶναι ἀτι-
μία. Στὴν Ἐβρώπη τὸ ξαίρουνε πὼς εἶναι.

Πέμτη, ἐφτὰ τοῦ Μάρτη 1929.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΟΙ ΨΕΥΤΟ-ΓΚΡΕΚΟ ΚΑΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Σύμφωνα με τὸ πρόγραμμα τοῦ περιο-
δικοῦ μας, εἶχαμε ὑποχρέωση νὰ δημοσιέ-
ψουμε τὴ μελέτη τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ στὸ πε-
ρασμένο φυλλάδιο τῆς «*Πρωτοπορίας*».
Ἦτανε ἀνάγκη νὰ ξεκαθαριστῆ τὸ ζήτημα
τοῦ «*Σταυρωμένου*», πὺ ἀγοράστηκε γιὰ
Γκρέκο. Μὰ *ποτέ* δὲν *φανταζόμαστε*
πὼς ἡ μελέτη ἐκείνη θὰ προκαλοῦσε τόση
συζήτηση σ' ὅλες σχεδὸν τὶς Ἀθηναϊκὲς
ἐφημερίδες καὶ στὰ περιοδικὰ. Εἶναι ὅμως
πολὺ εὐχάριστο πὺ γίνηκε ἡ συζήτηση
αὐτὴ γιὰτὶ ἐξεσκέπασε πολλὰ πρᾶγματα
σχετικὰ, πὺ ἔδωσαν στὴν ὑπόθεση μιὰν
ἐξαιρετικὴ σοβαρότητα, σοβαρότητα πὺ
προσστὰ σ' αὐτὴ *ἀποροῦμε πὼς ὡς αὐτὴ*
τὴ στιγμὴ μὲνον ἀπλοῖ θεατὲς ἢ Κυ-
βέρνηση κ' ἢ Δικαιοσύνη.

Ἄς ρίξωμε λίγες γοργὲς ματιὲς στὴ δη-
μόσια αὐτὴ συζήτηση καὶ στὰ συμπερά-
σματά της.

Πρώτη ἡ ἐφημερίδα «*Ἡμερήσιος Τύ-
πος*» στὸ φύλλο τῆς τῆς 29 τοῦ Ἀπρίλη
ἐξανδημοσίεψε ἀλάκερη τὴ μελέτη τοῦ κ.
ΧΙ—ΨΙ καὶ τῆς ἔβαλε τίτλο «*Ἐνα καλλι-
τεχνικὸ σκάνδαλο*», προλογίζοντάς τη με
τέτοιο τρόπο ὡστε τὸ ζήτημα ἐπῆρε ἀμέ-
σως μιὰ ἐξαιρετικὴ θέση καὶ σπουδαιότητα.
Ἐτόνισε ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ πὼς τὸ ἄρθρο
τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ εἶναι «*ἀποκαλυπτικὸτα-*
το» καὶ πὼς τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ σκάνδαλο
τοῦ ψευτο-Γκρέκο οἱ εἰδικοὶ τῆ ρίχνονε
ὀλόκληρη στὸν κ. Ζαχαρία Παπαντωνίου.

Τ' ἀπόγιομα τῆς ἴδιας μέρας, τὸ «*Ἐθνος*»
μ' ἕνα ἄρθράκι του ἐτόνιζε τὴ σπουδαιό-
τητα τοῦ ζητήματος καὶ τελείωνε με τὴ
φράση: «*Μιὰ σχετικὴ ἔρευνα δὲν θὰ ἦτο*
περιττή.»

Τὴν 1η τοῦ Μᾶη στὸν «*Ἡμερήσιο Τύπο*»
δημοσιεύτηκε γράμμα μ' ὑπογραφή «*Ἐλευ-
θέριος Κριτικὸς*». Σ' αὐτὸ ἐκφράζεται ἡ
μεγάλῃ ἀνακούφιση τοῦ καλλιτεχνικοῦ μας
κόσμου γιὰ τὸ ξεσκέπασμα τοῦ «*τυραννί-
σκου τῆς Τέχνης*» κ. Ζαχ. Παπαντωνίου,
πὺ χαρακτηρίζεται στὸ ἴδιο γράμμα γιὰ
«*κακόπιστος*» κριτικὸς. Καὶ τονίζει ὁ ἐπι-
στολογράφος ἀκόμα πὼς «*σὲ ἄλλη χώρα*
ὅποιανδήποτε ἢ ἀποκάλιψις αὐτὴ θ' ἀπο-
τελοῦσε σκάνδαλον συνταρακτικὸν πρὸ τοῦ

ὁποίου ὁ ὑπεύθυνος, *ὄχι μόνον θὰ παρη-*
τεῖτο ἀθήμερον τῶν δημοσίων θέσεών
του, ἀλλὰ θὰ ζητοῦσε με κάθε τρόπο τὴν
ἠθικὴν καὶ νομικὴν ἀποκατάστασίν
του.»

Εἶναι φανερὸ πὼς ὁ ἐπιστολογράφος
αὐτὸς ἔχει δίκιο. Κάθε φιλότιμος δημόσιος
ὕπλληλος ἔτσι θὰ ἔκανε. Ἐτσι εἶχεν ὑπο-
χρέωση νὰ κάμη.

Μὰ δὲν βαρύνετε! Ὁ κ. Ζαχ. Παπαντω-
νίου γι' ἀπάντηση σ' αὐτὰ ὅλα ἐκατάφερε
τὸ «*Καλλιτεχνικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐθνι-
κῆς Πινακοθήκης*» νὰ κάμη τὴν ἄλλη μέρα
ἕνα μακρὸ «*ἀνακοινωθέν*» πὺ μπῆκε μο-
νάχα σὲ τέσσαρες φιλικὲς του ἐφημερίδες.
Κ' ἡ μιὰ μάλιστα ἀπ' αὐτὲς με πολλὴν ἀλα-
φομαλιά χαραχίρισε τὴ μελέτη τοῦ κ.
ΧΙ—ΨΙ ὡς «*ἀνόητη*». Καὶ τί εἶχε μέσα τὸ
«*ἀνακοινωθέν*»; Τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὰ «*πι-*
στοποιητικὰ» πὺ τὰ εἶξε καὶ ὁ κ. ΧΙ—ΨΙ
καὶ μάλιστα τὰ ἀνάφερε καὶ στὴ μελέτη του,
μὰ τὰ θεώρησε ἀνάξια κάθε προσοχῆς,
ἀφοῦ ὁ ἔμπορας πὺ πούλησε τὸ «*Σταυρω-*
μένο» δὲν ἴπρεσε νὰ παρουσιάσῃ οὔτε
συμβόλαιο ἢ ἄλλη ἀπόδειξη ἀπὸ πὺ καὶ
πὼς ἀπόχτησε τὸ ἔργο αὐτό!

Ὅπως ἦτανε φυσικὸ λοιπὸν, τὸ «*ἀνακοι-*
νωθέν» δὲν ἔσωσε τὸν κ. Ζαχ. Παπαντω-
νίου.

Τὴν ἴδια μέρα (2 τοῦ Μᾶη) ἡ «*Βραδυνὴ*»
ἐξανδημοσίεψε σχεδὸν ὀλόκληρο τὸ ἄρθρο
τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ στὴν πρώτη τῆς σελίδα καὶ
ἐτόνισε σὲ μικρὸ πρόλογο πὼς ὁ συνεργά-
της μας «*διατυπώνει συγκεκριμένως κα-*
ταγγελίαν περὶ τῆς πλαστότητος» τοῦ ἔργου
τοῦ Γκρέκο.

Τὴν ἄλλη μέρα (3 τοῦ Μᾶη) στὸν «*Ἡ-*
μερήσιο Τύπο» ὁ δημοσιογράφος καὶ τε-
χνοκρίτης κ. Κ. Νταϊφᾶς με τὸ ψευδώνυμο
«*Φιλότεχνος*» ἐδημοσίεψε γράμμα, ὅπου
τονίζει πὼς *καὶ οἱ δύο πίνακες τοῦ Γκρέ-*
κο πὺ ἀγόρασεν ὁ κ. Ζαχ. Παπαντω-
νίου εἶναι πλαστοί. Ὁ κ. Νταϊφᾶς με
λίγα ἐπιχειρήματα καθαρὰ καὶ τίμια κου-
ρελιάζει τὴν ἀξία τῶν περίφημων πιστο-
ποιητικῶν καὶ παρατηρεῖ πὼς ἡ φτηνὴ τιμὴ
στὴν ὁποία ὁ Κασσίσερ ἐπούλησε τὸ Σταυ-
ρωμένο δεῖχνη πὼς ἔργο εἶναι πλαστὸ. Στὸ
τέλος ὁ κ. Νταϊφᾶς λογικώτατα καὶ τιμιώ-

τατα προτείνει: «*Νὰ σχηματισθῆ μιὰ επιτροπὴ ἀπὸ εἰδικωτάτους Ἑλληνας καὶ ἀπὸ τὸ Καλλιτεχνικὸν Συμβούλιον διὰ νὰ ἐξετασθῆ τεχνικῶς, αἰσθητικῶς καὶ ΧΗΜΙΚΩΣ ἡ ὑπόθεσις*».

* *

Ὅταν τὸ ζήτημα ἔφτασε σ' αὐτὸ τὸ σημείο, ὁ Διευθυντὴς τῆς «Πρωτοπορίας» κ Φώτος Γιοφύλλης ἀναγκάστηκε νὰ δώσῃ στὸν «Ἡμερήσιο Τύπο» τὸ ἀκόλουθο γράμμα, ποῦ μῆθε στὸ φύλλο τῆς 5 τοῦ Μάη.

Φίλε Κύριε Διευθυντή,

Ὅσοι ζητοῦν σ' ὅλα τὰ ζητήματα νὰ ξεκαθαρίζεται ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ χύνεται φῶς, ὅσοι μισοῦν καὶ συχαινόνται τὴν μέθοδο τοῦ «*κρύψε με νὰ σὲ κρύψω*» μὲ χαρὰ εἶδαν τὴ συζήτηση ποῦ ἀνοίξε στὶς ἐφημερίδες τὸ ἄρθρο τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ τελευταῖο φυλλάδιο τοῦ περιοδικοῦ μου «Πρωτοπορία» σχετικὰ μὲ τὶς ὑποψίες πὼς ὁ «Σταυρωμένος» τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης μας εἶνε πλαστὸ κ' ὄχι γνήσιο ἔργο τοῦ Γκρέκο. Ἡ τιμὴ τῆς ἀνακίνησης στὶς ἐφημερίδες τοῦ ζητήματος ὀφείλεται στὸν «Ἡμερήσιο Τύπο», ποῦ ἔτσι ἔκαμε νὰ βγοῦνε στὸ φῶς σοβαρώτατα πρᾶγματα. Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ ἦτον πολὺ μετρημένο καὶ προσεχτικὸ παὶ περιορίζετο μονάχα σὲ μερικοὺς τεχνοκριτικούς στοχασμούς.

Ἀντίθετα ὁμοῦς ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου ἐδημοσίευσε στὶς φιλικὲς του ἐφημερίδες μιὰ ἐκτεταμένη διατριβή, ὅπου ἀντὶ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴ θέση του καὶ ν' ἀπολογηθῆ σεμνὰ καὶ τίμια, ἀφοῦ σεμνὸ καὶ τίμιο ἦταν τὸ ἄρθρον τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ, βρίζει καὶ γράφει πὼς τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο ἦταν ἀνόητο κ' ἔστι ἐπιβρανεῖσις πῶς πολλὴ τὴ θέση του. Μαζὶ μὲ τὶς βρυσιές, ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου δημοσιεύει καὶ τὶς πιστοποιήσεις τῶν πραγματογνωμόνων, ποῦ τὶς εἴξερε βέβαια κ' ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου, ἀφοῦ τὶς ἀναφέρει καὶ τὶς θεωρεῖ ἀνάξια προσοχῆς.

Οἱ πραγματογνωμοσύνης αὐτὲς δὲν πείθουν κανένα ἀμερόληπτον ἄνθρωπο πὼς ὁ «Σταυρωμένος» εἶνε γνήσιο ἔργο τοῦ Γκρέκο. Ἀπεναντίας τὸ ὅτι ὁ κ. Παπαντωνίου δὲν παρουσιάζει τὰ χαρτιά ποῦ ἔπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ ζητήσῃ, γεννάει ὑποψίες. Καὶ θὰ ἔπρεπε ὁ κ. Παπαντωνίου, ἡ

ὅποιος ἄλλος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, νὰ ζητήσῃ ἐπίσημα χαρτιά ἀπὸ τὰ ὁποῖα νὰ φαίνεται καθαρὰ καὶ τίμια πὼς ἦρθε στὰ χέρια τοῦ ἐμπόρου κ. Κασσίσερ τὸ ἔργο. Τ' ἀγόρασε καὶ πὼς καὶ τότε καὶ ἀπὸ ποῖον; Τὸ κληρονόμησε; Καὶ τότε ποῖα εἶνε ἡ σειρά τῶν κληρονόμων καὶ τῶν διαθηκῶν. Ἡ τὸ ζωγράφισε κανεὶς καὶ τῶδωσε στὸν κ. Κασσίσερ; Πάντα ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἐπίσημος χαρτὶ γιὰ τὴν προέλευση τοῦ ἔργου. Ἡ μᾶλλον μιὰ δλόκληρη σειρά ἀπὸ συμβόλαια. Μόνο κατόπιν ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τίλους θ' ἄπρεπε ν' ἀγοράσῃ τὸ ἔργο. Τότες καὶ ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου θὰ ἦταν ἐν τάξει καὶ δὲν θ' ἄχε ἀνάγκην νὰ καταφεύγῃ σὲ βρυσιές.

Εἶνε καιρὸς πιά τὸ ζήτημα αὐτὸ νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας. Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσῃ ὅσο τὸ δυνατόν ποῖο γρήγορα τὸ ζήτημα καὶ νὰ πάψουν οἱ τόσες διαδόσεις εἰς βάρος τῆς Ἐθν. Πινακοθήκης μας, ποῦ μᾶς ρεζιλεύουν καὶ ἐδῶ καὶ στὸ ἔξωτερικό. Ἀκριβῶς γιὰ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ πάψουν τὰ ψιθυρίσματα, ἀποφάσισα νὰ δημοσιέψω στὸ περιοδικό μου τὴ μελέτη τοῦ ΧΙ—ΨΙ.

Ἡ ἰδέα ποῦ ἐρρίχθηκε νὰ σχηματισθῆ μιὰ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς εἰδικώτερους καλλιτέχνες καὶ ἐπιστήμονες, δὲν εἶνε κακὴ. Πρέπει ἡ ὑπόθεση αὐτὴ νὰ ἐξετασθῆ μὲ ὅλους τοὺς τρόπους. Νὰ γίνουν ἀνακρίσεις λεπτομερεῖς κ' ἐδῶ καὶ ἔξω. Νὰ ἐξετασθῆ καὶ τὸ ἔργο.

Ἀπὸ τὴ στιγμή, ποῦ ἐκυκλοφόρησε τὸ φύλλο τῆς «Πρωτοπορίας» ποῦ περιέχει τὸ ἄρθρον τοῦ κ. ΧΙ—ΨΙ, πολλοὶ καλιτέχνες καὶ φιλότεχνοι ἔρχονται στὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ καὶ μᾶς δίνουν πληροφορίας πολὺ σοβαρότερες ἀπὸ ὅσο θὰ μπορούσαμε νὰ φανταστοῦμε.

Ὅλες τὶς πληροφορίες αὐτὲς, γιὰ νὰ μὴ βλάψουμε τὴν ἀνάκριση, δὲν θὰ τὶς δημοσιεύσουμε αὐτὴ τὴ στιγμή, μὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὶς καταθέσωμε ἢ στὴν ἐπιτροπὴ ποῦ θὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα ἢ σ' ὅποια δικαστικὴ ἢ ἄλλη ἀρμόδια ἀρχὴ μᾶς τὶς ζητήσῃ.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Διευθ. Περιόδ. «Πρωτοπορία»

Τρεῖς μέρες ἀργότερα, δηλαδὴ τὶς 8 τοῦ Μάη, παρουσιάστηκε στὸν «Ἡμερήσιο Τύπο» ἓνα μεγάλο ἄρθρο τοῦ κ. Κ. Νταϊφᾶ (3 1/2 ἀλάκερες στήλες), ὅπου παρουσιάζονται πολλὰ πρᾶγματα ἐξαιρετικὰ ἀποκαλυπτικά.

Ὁ κ. Νταϊφᾶς στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὑποστηρίζει μ' ἐπιχειρήματα σοβαρώτατα πὼς καὶ οἱ δύο Γκρέκο ποῦ ἀγόρασε ὁ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου εἶναι ἀντίγραφα. Ὁ «Ἡμερήσιος Τύπος» στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου ἐδημοσίεψε ἓνα τιμητικὸτατο γιὰ τὴν «Πρωτοπορία» πρόλογο, ὅπου ἐκθέτει τὴν ἱστορία τοῦ ζητήματος ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή.

Καὶ ἀκολουθεῖ τὸ σοβαρότατο ἄρθρο τοῦ κ. Νταϊφᾶ. Ἀμέσως στὴν ἀρχὴ τονίζεται πὼς ἡ ὑπόθεση τῶν ψευτο-Γκρέκο εἶναι «*ζήτημα τεχνικῆς ἀποδείξεως*». Ἐξετάζει ἔπειτα πὼς δουλεύει ἡ βιομηχανία τῶν «πιστοποιητικῶν» γιὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, δηλαδὴ τὸ θρασυτάτο ἐμπόριο ἀνευθύνων γνωμῶν γιὰ ἔργα ποῦ δὲν ἔχουν γνωστὴ προέλευση καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ ν' ἀποδειχθῆ ἡ πλαστότητά τους, ὅπως οὔτε ἡ γνησιότητά τους. Τονίζει κατόπιν ὁ κ. Νταϊφᾶς πὼς καὶ οἱ δύο Γκρέκο εἶναι πλαστοί. Καὶ γιὰ τὸν ἓνα ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ ἀνάξια λόγου «πιστοποιητικά», μὰ γιὰ τὸν ἄλλον, δηλαδὴ γιὰ τὸν «Γολγοθᾶ», δὲν ὑπάρχει κανένα πιστοποιητικό. Ὡστόσο τονίζει καὶ πάλι πὼς «*τίτλοι*» ζωγραφικῶν ἔργων «δὲν εἶναι τὰ ἀυθαίρετα πιστοποιητικὰ πραγματογνωμόνων, ἀλλ' ἐπίσημες διαβεβαιώσεις τῆς ἱστορίας, τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῶν, κυρίως ὅταν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος ἀμφισβήτησεως τῆς γνησιότητός των». Καὶ ρωτᾷ ὁ κ. Νταϊφᾶς: «*Ἡγοράσθη ποτε ταμπλῶ ἀνευ τίτλων, ἀνευ ἐξακριβώσεως τῆς ἱστορίας του; Ποῦ εἶναι, λοιπὸν οἱ τίτλοι τῶν δύο Γκρέκο ποῦ ἠγόρασεν ὁ κ. Ζαχαρίας; Ποῖα εἶναι ἡ ἱστορία των; Πόθεν ὁ κ. Κασσίσερ ἐπρομηθεύθη τὸ ἔργον; Ποῦ εὐρίσκειτο πρότερον; ΟΥΔΕΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ!...*»

Ἀπάνω σ' αὐτὰ ὁ κ. Νταϊφᾶς προχωρεῖ σ' ἄλλους συλλογισμοὺς καὶ βρίσκει πὼς εἶναι μυστήριον ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ «Σταυρωμένος» καὶ πὼς τὸ ἔργο αὐτὸ πουθενὰ δὲν ἀναφέρεται. Εἶναι «*ἀγνωστο*».

Γιὰ τὸ «Γολγοθᾶ» γράφει μὲ βεβαιότητα πὼς εἶναι πλαστὸ ἔργο καὶ πὼς μένει τελείως «*ἐκθνετο*», δηλαδὴ χωρὶς καμμιά ἀπόδειξη ἢ ὑποστήριξη τῆς γνησιότητάς του.

Ἐπειτ' ἀπὸ τὴ λογικὴ αὐτὴ συζήτηση, ὁ κ. Νταϊφᾶς ἔρχεται στὴν τεχνικὴ κ' αἰσθητικὴ συζήτηση ἀπάνω σιὰ δύο ἔργα. Πρῶτα-πρῶτα ἰσχυρίζεται πὼς ἂν γίνῃ μιὰ χημικὴ ἐξέταση θ' ἀποδειχθῆ ἀμέσως ἡ πλαστότητά τους. «*Θὰ φανῆ, —γράφει, —ὅτι τὸ χρῶμα εἶναι νεώτατον.*» Καὶ προσθέτει: «*Ὁ κ. Πελεκάσης, ἐμπειροτέχνης καὶ μάστορας, ἐβεβαίωσε κατ' ἐπανάληψιν ὅτι δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν πλαστότητα των.*» Μιλεῖ κατόπιν ὁ κ. Νταϊφᾶς γιὰ μερικὲς τεχνητὲς λεπτομέρειες ποῦ ὁ κ. Πελεκάσης τὶς ξέρει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ξεφύγῃ ἡ πλαστότητα, ποῦ ἄλλοι δὲν μποροῦν νὰ τὴν καταλάβουν.

Ἀναφέρει κατόπιν ὁ κ. Νταϊφᾶς πὼς ὑπάρχει ἓνας Γερμανὸς ζωγράφος (ποῦ ἀπὸ σκοποῦ δὲν ἀναφέρει τ' ὄνομά του, ἂν καὶ τὸν ξέρομε κ' ἐμεῖς καὶ μερικοὶ καλλιτέχνες μας), ποῦ «μπορεῖ νὰ κάμῃ πίνακα Γκρέκο εἰς τοιαύτην ἐντέλειαν, ὥστε ν' ἀπατήσῃ πρεσβευτὰς ἀδαεῖς καὶ αἰσθητικούς τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ἀλλὰ ποῦ ὅσους ἐμελέτησαν τὸ ἔργο τοῦ Θεοδοκοπούλου δὲν τοὺς ἀπατᾷ, γιὰτὶ δὲν θὰ μπορέσῃ *αἰσθητικῶς* νὰ τὸν ἀποδώσῃ». Γι' αὐτὸ, γράφει ὁ κ. Νταϊφᾶς, οἱ δύο Γκρέκο τῆς Πινακοθήκης μας φωνάζουν: «*Δὲν εἴμαστε, ὄχι δὲν εἴμαστε Γκρέκο!...*»

Κάνει ἔπειτα ὁ κ. Νταϊφᾶς μερικὲς αἰσθητικὲς παρατηρήσεις καὶ βρίσκει πὼς τὸ κεφάλι τοῦ Σταυρωμένου τῆς Πινακοθήκης μας δὲν μπορεῖ ν' εἶναι τοῦ Γκρέκο. Γιὰ τὸ ἄλλο ἔργο βεβαιώνει πὼς εἶναι ἀντίγραφο ἔργου ποῦ βρίσκεται στὸ μουσεῖο Prado τῆς Μαδρίτης καὶ ἀποδείχνει πὼς ἡ ἀντιγραφή εἶναι ἄτεχνη.

Στὸν κ. Παπαντωνίου ὁ κ. Νταϊφᾶς ρίχνει σχετικὰ μ' ὅλα αὐτὰ ἀχρωαχτήριστη ἐπιπολαιότητα, ἀναρμοδιότητα γιὰ τὴ θέση ποῦ κατέχει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀσυγχώρητη ἀμέλεια.

Σημειώνει ἀκόμη πὼς ἡ Πινακοθήκη μας ἀντὶ νὰ γυρεῖ γνήσιους Γκρέκο καὶ νὰ παθαίνῃ αὐτὰ ὅλα, θὰ μπορούσε νὰ ἔχῃ καλὰ ἀντίγραφα, ἀφοῦ μάλιστα ὑπάρχει εἰδικὸς τεχνίτης, ὁ ζωγράφος κ. Ἀνδρέας Γεωργιάδης.

Στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου ὁ κ. Νταϊφᾶς ξαναγράφει τὴ λογικώτατη καὶ τιμιότατη πρότασή του. «Προτείνω, γράφει, νὰ σηματοδοτηθῆ μιὰ ἐπιτροπὴ πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων σχετικῶς μὲ τοὺς δύο ψευδο-Γκρέκο, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπαραιτῶτως νὰ συμμετέχουν οἱ κ. κ. Γεωργιάδης καὶ Πελεκάσης· ὁ πρῶτος ὡς εἰδικὸς αἰσθητικὸς περὶ Γκρέκο, ὁ δεύτερος ὡς τεχνικὸς ἐμπειρογνώμων. Καὶ ἀκόμα ὁ κ. Στρατηγός».

Αὐτὰ γράφει ὁ κ. Νταϊφᾶς. Καὶ ὅμως μ' ὄλ' αὐτὰ ὁ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου δὲν εἶχε τὴ φιλοτιμίαν νὰ ζητήσῃ ὡς τὴν ὥρα νὰ ξεκαθαριστῆ ἡ θέσις του. Μὰ τὸ πῶς περιέργου εἶναι πὼς καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κατάφερε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτοῦ πὼς δὲν πρέπει νὰ ξεκαθαρίσῃ τὰ πράγματα.

Καὶ ὅμως πιστεύομε πὼς εἶναι χρέος του νὰ φροντίσῃ γιὰ τὸ γόητρο τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης καὶ γιὰ τὴ φιλοτιμίαν τοῦ ὑπαλλήλου του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν φροντίζει γι' αὐτήν.

Ἀφοῦ οἱ ἀρμόδιοι ἔδειξαν τόση δειλία, τὸ ζήτημα πῶς πολὺ ἐφούντωσε στὸν τύπο. Καὶ ἀπὸ τὶς 10 τοῦ Μᾶη ἄρχισε στὴν «Ἐσπερινή» μιὰ μεγάλη καμπάνια γύρω στὴ συζήτηση πού ἀνοίξεν ἡ «Πρωτοπορία». Ὁ συνεργάτης τῆς «Ἐσπερινῆς» κ. Νέστ. Λάσκαρης ἐπῆρε μιὰ σειρά συνεντεύξεις μὲ τοὺς κ. κ. Γ. Ἰακωβίδη, Γ. Χατζόπουλο, Φωκᾶ καὶ Ἄνδρ. Γεωργιάδη.

Ὁ κ. Γ. Ἰακωβίδης, μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Πινακοθήκης, ἀπάντησε πὼς γιὰ τὴ γνησιότητα τοῦ «Σταυρωμένου» δὲν μπορεῖ, νάχη γνώμη. «Δὲν ἠσχολήθην ποτὲ εἰδικῶς, εἶπε, μὲ τὰ ἔργα τοῦ Γκρέκο καὶ δὲν δικαιούμαι ν' ἀποφανθῶ». Κ' ἐπρόσθεσε: «Ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι πιθανὸν μὲν νὰ εἶναι γνήσιον, ἀλλ' εἶναι πάντως καὶ «μπαλωμένον». Συγκρίνων αὐτὸ μὲ ἄλλα ἔργα τοῦ Γκρέκο, τὰ ὁποῖα εἶδα ἀλλαχοῦ, ἀντελήφθην ὅτι παρουσιάζε μερικὰ λάθη εἰς τὸ σχέδιον, κάτι χέρια λόγῳ χάριν καὶ κάτι πόδια ὄχι ἀνατομικῶς σωστά. Φαίνεται ἐπομένως — ἐὰν τὸ ἔργον εἶναι γνήσιον — ὅτι κάποιο ἄλλο χέρι ἔχει προσθέσει ἐπάνω του πράγματα πού δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Γκρέκο». Ἐπειτα ὁ κ. Ἰακωβίδης προσπαθεῖ νὰ ξεφορτωθῆ

ἀπὸ τὴ ράχη του τὸ βάρος τῆς ἀγορᾶς καὶ βεβαιώνει πὼς ὁ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου εἶναι ὁ ἔνοχος καὶ πὼς αὐτὸς ἐκατάλαβε ἀμέσως ὅτι τὸ ἔργο «δὲν εἶναι ἐντελῶς γνήσιον». Γιὰ νὰ ἐξεταστῆ ἡ γνησιότητα τοῦ ἔργου ὁ κ. Ἰακωβίδης πιστεύει πὼς πρέπει νὰ τὸ στείλῃ ἡ Κυβέρνησις στὸ Παρίσι ἢ στὴ Γερμανία, «ὅπου εἶναι δυνατὴ ἀπολύτως ἡ ἐξακρίβωσις τῆς γνησιότητος ἐνὸς παλαιοῦ πίνακος».

Ὁ κ. Χατζόπουλος, ὑποδιευθυντῆς τῆς Πινακοθήκης, ἀρνήθηκε νὰ πῆ γνώμη καὶ μάλιστα ἐνεύγισσε γιὰ τὸ κ. Λάσκαρης ἔδειξε ἐπιμονή. Κι' ὅμως ὁ κ. Χατζόπουλος εἶχε χρέος νὰ μιλήσῃ.

Ὁ κ. Φωκᾶς συμφώνησε μὲ τὸν κ. Ἰακωβίδη πὼς ὁ «Σταυρωμένος» εἶναι διορθωμένος σὲ μερικὰ μέρη. Γιὰ τὸν ἄλλο πίνακα εἶπε πὼς εἶναι λιγότερο ρεπουσαρισμένος. Ἐβεβαίωσεν ἀκόμη πὼς ὁ «Σταυρωμένος» ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν κ. Παπαντωνίου καὶ πὼς τὸ Συμβούλιον τῆς Πινακοθήκης τὸν εἶδε ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἀγορά του, ἐνῶ τὸν δεύτερο, πού δὲν εἶχε κανένα πιστοποιητικόν, τὸν εἶδε τὸ Συμβούλιον πρὶν ἀγοραστῆ.

Ὁ κ. Ἄνδρ. Γεωργιάδης, πού ἔχει εἰδικοποιηθῆ στὰ ἔργα τοῦ Γκρέκο, πιστεύει πὼς ὁ «Σταυρωμένος» «εἶναι σχεδὸν ἰσοκληρωτικῶς κατεστραμμένος ἀπὸ μιαν αἰσχροὺν αὐτόχημα ἐπιδιόρθωσιν τῶσων κατεστραμμένων μάλιστα ὥστε δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως ἀξίαν ὡς Γκρέκο.» Γιὰ τὸ ἄλλο ἔργο, τὸν «Γολγοθᾶ», ὁ κ. Γεωργιάδης εἶπε: «*Διακηρύντω ἀδιστακτικῶς ὅτι εἶναι ἀπλῶς ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ, ἐλεεινὸν μάλιστα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποδίδει τίποτε ἀπὸ τὸν Γκρέκο.*»

Ἐπειτα ὁ κ. Γεωργιάδης ἀνάλυσε τὴ γνώμην του καὶ παρατήρησε πὼς σὲ καμμίαν ἀπὸ τὶς τρεῖς περιόδους τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ Γκρέκο δὲν ἀπαντάει κανεὶς αὐτὸ τὸ πολὺ ἐπιμελημένον πού παρουσιάζει αὐτὸς ὁ «ψευδὴς πίναξ». Τονίζει ἀκόμη πὼς λείπει ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ τὸ «αἴσθημα» τοῦ Γκρέκο. Δηλώνει λοιπὸν «κατηγορηματικῶς ὅτι ὁ πίναξ αὐτὸς εἶναι μιὰ ἀσυνείδητος ἐντελὴς καταφανεστάτη ἀντιγραφή». Ἐπαῖτα εἶπε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἔργα τοῦ Γκρέκο χωρὶς «ντοκουμέντα» γιὰ τὴν καταγωγή τους. Ἐτόνισεν

ἀκόμα πὼς μόλις ἰδῆ κανεὶς τὸν «Ἅγιο Φραγκίσκο» τοῦ Γκρέκο τῆς Πινακοθήκης Σκουλοῦδη, πείθεται ἀμέσως γιὰ τὴν πλαστότητα τῶν δύο ἄλλων. Σχετικὰ μὲ τὴν χημικὴ ἐξέταση ὁ κ. Γεωργιάδης βρῖσκει πὼς αὐτὴ εἶναι εὐκόλη μὲ τὰ σημερινὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης καὶ πὼς μιὰ τέτοια ἐξέταση μπορεῖ νὰ ὀρίσῃ καθαρὰ τὴ χρονολογία τοῦ ἔργου.

Κατὰ ταῦτα ὁ κ. Ἰακωβίδης πιστεύει πὼς ὁ «Σταυρωμένος» εἶναι ἡ πλαστὸς ἢ ἐπισκευασμένος, ὁ κ. Φωκᾶς πὼς εἶναι καὶ τὰ δύο ἔργα ἐπισκευασμένα κι' ὁ κ. Χατζόπουλος ἀρνήθηκε νὰ μιλήσῃ, ἐνῶ εἶχε ὑποχρέωση. Ἀντίθετα ὁ κ. Γεωργιάδης βεβαιώνει πὼς ὁ «Γολγοθᾶς» εἶναι φανερώτατα πλαστὸ ἔργο καὶ ὁ «Σταυρωμένος» εἶναι ὀλοκληρωτικὰ κατεστραμμένο ἀπὸ ἓνα αἰσχροὺ ξαναζωγράφισμα.

Μ' αὐτὲς τὶς συνεντεύξεις τὸ χρέος τῆς Κυβερνήσεως νὰ μπῆ στὴ μέση ἔγινε μεγαλύτερο. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἔχει πιά ὑποχρέωση νὰ μπῆ καὶ νὰ ξεκαθαρίσῃ αὐτὴ τὴν ἱστορίαν.

Κι' ὅμως καμμία ἐπίσημη ἐνέργεια δὲν ἀκούεται πουθενά...

Στὸ μεταξὺ ὅλα τὰ περιοδικὰ κ' οἱ ἐφημερίδες βουίζουν μ' «ἐπίκαιρα», μὲ «διάφορα», μὲ «κεντιές», σχετικὰ ὅλα μὲ τὸ «σκάνδαλον» αὐτὸ, καθὼς τὸ γράφουν... Καμμίαν ὅμως φωνὴν δὲν ἀκούεται γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν κ. Ζαχ. Παπαντωνίου. Ἐνῶ ἦτανε καὶ δημοσιογράφος ἀρκετὰ χρόνια, καμμιὰ ἐφημερίδα δὲν ἔχει τὴν τόλμην νὰ τοῦ πάρῃ τὸ μέρος. Μονάχα σὲ κάποιο ὄργανο τοῦ παπισμοῦ δημοσιεύεται μιὰ κακογραμμένη ὑβριστικὴ διατριβὴ ἐναντίον τοῦ κ. ΧΙ-ΨΙ...

Ἦς ἐδῶ τὸ ζήτημα εἶναι μέσα στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, πού ἔχει χρέος νὰ τὸ ξεκαθαρίσῃ γιὰ τὸ γόητρο τῶν ὑπηρεσιῶν του.

Μὰ τὰ πράγματα περιπλέκονται καὶ σὲ τρόπο πῶς ἄσχημο. Ὁ γλύπτης κ. Μιχ. Τόμπρος, γράφοντας γιὰ τὸ ζήτημα τῶν δύο ἔργων στὴν ἐφημερίδα «Πρωτῖα» τῆς 12 Μαΐου 1929, βεβαιώνει πὼς ὁ «Σταυρωμένος» εἶναι ξαναζωγραφισμένος, μὰ ξεσκεπάζει κ' ἓνα ἄλλο σκάνδαλο γιὰ τὸ ἄλλο ἔργο, γιὰ τὸν «Γολγοθᾶ». Γράφει:

«Ποῖοι Ἕλληνες καλλιτέχναι καὶ ἰδιῶται στὸ Παρίσι ἐπαζάρευσαν τὴν τιμὴν μὲ τὸν Γερμανὸν κάτοχο καὶ ἔπεισαν τὸν κ. Καραπάνον νὰ ἀποδεχθῆ τὴν τιμὴν τοῦ 1.000.000—ὅταν ὁ κ. Μαζαράκης προσέφερε τὸ ἔργον αὐτὸ μόνον μὲ 1.000 λίρας Ἀγγλίας τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς συμφωνίας μὲ τὸν κάτοχον; Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐπροτιμήθη ἡ προσφορὰ τοῦ Ἑλλήνου ἐμπόρου καὶ τί ἐμεσολάβησεν ὥστε ὁ κ. Καραπάνος νὰ μὴ λάβῃ γνώσιν αὐτῆς;»

Αὐτὰ γράφει ὁ κ. Τόμπρος. Δηλαδὴ μὲ τὸν ἄγόραζαν τὸ ἔργο φτηνὰ καὶ ἔπειτα τὸ ἀγόρασαν ἀκριβὰ! Ἔτσι ποὺ παρουσιάζει τὸ ζήτημα ὁ κ. Τόμπρος, δίνει φανερὰ τὴν ὑποψίαν ΒΡΩΜΙΑΣ.

Μὰ μήπως δὲν δίνει τὴν ὑποψίαν βρωμίας καὶ ὁ κ. Ἄνδρ. Γεωργιάδης, πού τελιώνει τὴ συνέντευξή του ἔτσι:

—«Ἀπὸ τὴν ὄλην ἐξονύχισιν τοῦ ζητήματος, ἐν καὶ μόνον σημεῖον παραμένει ἀνεξήγητον: Πὼς μὲ ὄλην τὴν οικονομικὴν κρίσιν ἡ ὁποία μᾶς μαστίζει καὶ μὲ ὅλα τὰ εἰδήματα τοῦ προὑπολογισμοῦ, ἐπληρώσαμεν δύο καὶ πλέον ἑκατομμύρια δραχμὰς διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν δύο κοινὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα οὔτε ὡς μουσαμᾶς μὲ τὸν πῆχυν δὲν θὰ ἠγοράζοντο ἀπὸ ἄλλους;»

Καὶ πάλι σ' αὐτὰ μιὰ γενικὴ δυσφορία σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐκδηλώνεται μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν καὶ μάλιστα μὲ λόγια ἀρκετὰ ἐκφραστικὰ. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἀκούσαμε γνωστὸν καλὸν δημοσιογράφον καὶ τεχνοκρίτην νὰ λέῃ σὲ μεγάλο κύκλον καλλιτεχνῶν πὼς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχει τὴν ἰδέαν πὼς ὑπάρχουν πράξεις πού ἀποφεύγει κανεὶς νὰ τὶς χαρακτηρίσῃ...

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον πρέπει νὰ σταματήσωμεν.

Καὶ ὅπως ξεσκεπαστήκανε τὰ πράγματα, πού ἐμεῖς δὲν τὰ ξέραμε ὅταν δημοσιεύαμε τὸ ἄρθρον τοῦ κ. ΧΙ-ΨΙ, πιστεύομε πὼς εἶναι χρέος τῆς Κυβερνήσεως νὰ βάλῃ τὰ πάντα στὴ θέσιν τους.

Πιστεύομε πὼς τὸ χρέος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας εἶναι νὰ ξεκαθαρίσῃ τὶς εὐθύνες τῶν ὑπαλλήλων του καὶ νὰ βρεθῆ ἂν πραγματικὰ ὁ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου φταίει στὸ ζήτημα καὶ

δν ἀληθινὰ εἶναι τόσο ἀστοιχειώτος καὶ ἐπιπόλαιος ὥστε νὰ πάθῃ τέτοιες τρομερές γκάφες.

Μά, κατόπιν ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ κ. Τόμπρος κι' ἀπὸ ὅσα ἄλλα κυκλοφοροῦν στὶς σάλες τῶν ἐκθέσεων καὶ στοὺς κύκλους τῶν καλλιτεχνῶν, πιστεύουμε πὼς **πρέπει ΝΑ ΑΝΑΚΑΤΕΥΤῆ καὶ ὁ κ. ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ καὶ ἴσως καὶ μόνος του ὁ ἀρμόδιος κ. Εἰσαγγελέας.**

Ὅταν τέτοια πράγματα γράφονται καὶ

λέγονται, οἱ Κυβερνητικὲς ὑπηρεσίες δὲν πρέπει νὰ κάθονται καὶ νὰ κοιτάζουν ἀδιάφορες. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι πρέπει **ἢ νὰ ικανοποιηθοῦν ἢ νὰ τιμωρηθοῦν. Δὲν πρέπει ἢ Κυβέρνηση νὰ τοὺς ἀφίση ἔτσι ἐκθεμένους.**

Εἴμαστε πολίτες Ἕλληνες ποὺ ἔχουμε τὴν ἰδέα πὼς τὸ Κράτος πρέπει νὸ στέκεται στὸ ὕψος του κι' οἱ ὑπάλληλοί του νὰναι λευκοὶ καὶ φιλότιμοι. Γι' αὐτὸ προσμένουμε **Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΝΑ ΚΑΜῆ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ.**

Η "ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ,"

ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Τῆς Ἀναλήψεως, στὶς πρωινὲς Λειτουργίες ὀρμήσανε στὴν Ἐκκλησία σωρὸς Περιηγητές. Ὅλοι τοῦ «Σάν Τζερβάσι». Ἀστοὶ τοῦ Βύρτεμπεργκ. Καλοκαιρινοί. Ζέστη εἶχε ἀρχίση ἀπὸ τὸ πρωί. Μπήκαν σάν κύμα. Φέραν ταραχή.

Μονάχη, ἀτάραχη, ἡ Ἐκκλησία κράταγε τὶς Ὁρεὲς τῆς. Τραβοῦσε τὸν Κανόνα. Γενικά, ἐπόπτεθε, ἴδιος ὁ Θεός, κι' ἀγκάλιαζε ὄλους μαζί τοὺς πιστοὺς, ὅθε κι' ἂν ἦταν. Μέτρο Ἀποστολικὸ καὶ Νόμος ἦταν ὅλα τὰ ἔνδον τοῦ Θυσιαστηρίου. Τὴν πλήρη Τάξη διόλου δὲν ἔθιγε ἡ ἀταξία τοῦ συμπτώματος.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ

1929

ΟΤΑΝ ΚΑΘΟΜΑΙ ΜΟΝΑΧΟΣ

Καλὸ εἶναι νὰ μὴ κάθομαι μονάχος, γιατί μόλις ἀνάψω τὸ τσιγάρο καὶ πῶ ἰδίως κανένα καφεδάκι ἀφοῦ ὁ νοῦς μου ἐπιπόλαια θὰ περάση κάτι ἄλλα πράγματα χωρὶς ἐνδιαφέρον κι' ἡ σκέψη θὰ μείνῃ ἀπογοητευμένη (μοιραῖα τὸ ξαίρω πάντα γίνεται ἔτσι), σιγά-σιγά μπροστά μου θὰ προβάλλουν σάν ὄνειρα σιγά-σιγά δυὸ μάτια δυὸ μάτια, καὶ δυὸ χεῖλη, καὶ μαλλάκια, μυτίτσα, καὶ λαμὸς καί, καί, καί, καὶ σὲ φανταστικοὺς παράδεισους μὲ φέρνουν ὥσπου ἕνας χτύπος ξερὸς τοῦ ρολογιοῦ θὰ μοῦ θυμίση ξεχασμένο ραντεβοῦ.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΝΑΣΗΣ

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ, ΠΟΥ ΠΕΡΠΑΤΕΙ ΣΤΟ ΣΥΡΜΑ

Χαρισμένο στὴ Δίδα Καίτη Ἀθηνογένους.

— Μὰ ὁ κόσμος περιμένει!..

— Νὰ περιμένει— φώναζε ἕνας γέρος μὲ κάτασπρες φαβορίτες, ποὺ ἀνεμίζονταν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μὲ τὴν κίνηση, ποῦκανε κόβοντας ἀγλήγωρες βόλτες στὸ στενὸ ἐκεῖνο χῶρο.

— Περιμένουμε καὶ μεῖς, βλέπετε, ν' ἀποφασίσει ἡ Αὐτῆς Ὑψηλῆς!

Κ' εἶδεξε ἀπότομα πρὸς τὸ μέρος ποὺ καθόντανε μιὰ ὁμορφὴ ξανθιά γυναῖκα, ντυμένη τὸ μαῦρο μεταξωτὸ κουστούμι τοῦ τσίρκου. Ἐκεῖνη φάνηκε, σὰ νὰ πειροχάτηκε κι' εἶπε δυνατὰ μὲ τὴ βραχνή της φωνή:

— Μὰ τί ἔχεις μὲ μένα, καλὲ πατέρα;.. Ἐγὼ κάνω τὴ δουλιὰ μου!..

— Ἄν ἔκανες αὐτὸ, ποὺ λές, ἴνα, δὲ θὰ μᾶς ἔσκαζες ὄλους τόσο πολί!.. Σοῦ εἶπα καὶ σοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνω: δὲ θέλω ἀπόψε ν' ἀνεβείς στὸ σύρμα! Δὲ θέλω!.. Δὲ ξαίρω, πὼς μοῦρχεται!..

— Δηλαδή θέλεις νὰ γελάσουμε τὸν κόσμο, μιὰ ποὺ τόχουμε γραμμένο στὸ πρόγραμμα!..

— Ἄς λείψει αὐτὸ τὸ νούμερο! Δὲν ἔχω νὰ δώσω λόγο σὲ κανένα! Κι' ὁ παλιὸς ἐκεῖνος σαλιμπάγκος χτύπησε μὲ τὸ πόδι του τὴν πόρτα νὰ κλείσει, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἀκοῦν ἀπ' ἔξω!

Εἶταν ἕνας πλανόδιος «Θίασος ποικιλιῶν», ὅπως τὸν ἔλεγαν.

Τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἐτοιμαζόντανε νὰ συνεχίσουν τὴν παράσταση. Οἱ σαλιμπάγκοι ἐρχόντανε ἕνας-ἕνας. Βαμμένοι-φιασιδωμένοι μὲ τέχνη. Περίμεναν νὰ κάνουν ἑναρξη. Κάμποση ὥρα περνοῦσε ἔτσι, χωρὶς νὰ κινήθουν. Δὲν εἴξαιραν κι' αὐτοὶ τί νὰ κάνουν. Οἱ θεαταὶ φώναζαν καὶ μερικοὶ ἔφεβγαν. Πρῶμα, ποὺ τοὺς ἀνησχοῦσε περισσότερο, γιατί θὰ ἔχαναν στὴν εἴσπραξη. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς δὲν κρατήθηκε. Γύρισε πίσω στὸ μεγάλο ξεζευγμένο κίτρινο «ὄχημα», ποὺ τοῦχαν μεταβάλει σὲ πρόχειρο κατάλυμα. Ἀνέβηκε τὰ τρία ξύλινα σκαλῆκια καὶ φώναξε κάποιον γνωστό του.

Ὁ ἄλλος ἦρθε νευριασμένος. Καὶ τοῦδινε ἀόριστες ἀπαντήσεις, χωρὶς νὰ παύει νὰ παρακολουθεῖ τὴ συζήτηση, ποὺ γινόντανε μέσα...

Ὁ ἄλλος, ποῦταν ἀνεβασμένος στὰ σκαλῆκια, τράβηξε κάτω τὸ φίλο του πηδῶντας κι' αὐτὸς μαζί του. Τὸν ὤρωτοσε μ' ἀνυπομονησία:

— Τί γίνεται, βρε ἀδερφέ; Γιατί κάνει ἔτσι ὁ γέρος; Θὰ μᾶς χαλάσει τὴν παράσταση!..

— Ξαίρεις—τοῦλεγε ὁ σύντροφός του— Στὸ διάλειμμα ἦρθε μέσα κάποιος ξένος, ποῦταν παράξενος ντυμένος. Ἐνας ἄνθρωπος μὲ πράσινα ὄσυχια, μ' ἕνα μεγάλο μαῦρο πλατὶ Ἰσπανικὸ καπέλλο καὶ ψηλὲς λουστρινένιες μπότες. Ζητοῦσε μ' ἐπιμονὴ νὰ δεῖ τὴν ἴνα. Δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ μᾶς εἰπῇ τ' ὄνομά του. Κι' αὐτὴ μόλις τὸν γνώρισε ἀπὸ μακριὰ, πετάχτηκε στὴν ἀγκαλιά του. Φιλοῦνταν ὄρες ὀλόκληρες... Τέτιο πρῶμα δὲν ἔχω ματαιδεῖ στὴ ζωὴ μου! Σοῦ τ' ὀρκίζομαι! Ἀργό-

τερα μάθαμε, πώς είναι ο αγαπημένος της, ο περίφημος δαμαστής Γκρός του Θηριοτροφείου του Άμβούργου... Τόν είχαμε για πεθαμένο. Οί εφημερίδες μάλιστα έγραφαν — έδώ και τόσα χρόνια—πώς είχε χαθεί σε κάποιο κυνήγι τών λεόντων σε μιὰ ζούγκλα τής Αφρικής. Είχαν δημοσιέψη και τή φωτογραφία του. Είδαμε και πάθαμε να ήσυχάσουμε τὸ κορίτσι... Καί φαίνονταν πὼς τὸν ἐλησμόνησε... Ἀπὸ ποῦ παρουσιάσθηκε τώρα αὐτὸς ὁ διάβολος ;...

— Κι' αὐτὸ εἶναι ὄλο ;

— Γιά τοῦ λόγου σου βέβαια δὲν εἶναι τίποτε ! Μὲ τίς κλάπες ποῦσαι ἐφοδιασμένος, κι' ἂν πέσεις, μάτια μου, ἔχεις τὴν εὐκολία σου νὰ σηκωθείς ! Γιά φαντάσου ὁμῶς ἕναν ἄλλον, ποῦ περπατεῖ στὸ σύρμα ! Ἄν ζυγιάζουν τὸν τζόκεϋ, προτοῦ ν' ἀνεβῆ στ' ἄλογο δὲν ξαίρω τί πρέπει νὰ κάνουν μ' ἕνα σχοινοβάτη... Τὸ λεπτότατο αὐτὸ νῆμα ἀπὸ σίδηρο μπορεῖ νὰ τὸν δεχτεῖ ὄχι μονάχα, ὅταν ἔχει τὸ ἴδιο ἀμετάβλητο βάρος, ἀλλὰ πρέπει κιόλας νὰ γίνει κι' αὐτὸς, σὰν ἕνα ἄψυχο μηχανήμα. Νὰ κινεῖται καὶ οἱ δύο σὲ μιὰν ὀρισμένη μηχανικὴ κίνηση—νᾶχουν τὸν ἴδιο ὄντομό ἐνὸς κανονισμένου ἐλατήριου !... Νὰ εἶναι ἕνα, πὼς νὰ σοῦ πῶ ! Ἐκεῖνος, ποῦ θὰ πατήσει ἀπάνω του χρειάζεται πρῶτα νὰ λησμονήσει τὸν ἄνθρωπο !... Γιατί καὶ ἡ παραμικρὴ σκέψη κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ τιποτένιο αἰσθημα χαλοῦν τὴν ἰσορροπία. Τὸν κάνουν νὰ βαραινῆ περισσότερο.. Ἄλλιῶς τὸ σύρμα δὲν τὸν ἀνέχειται. Ἐπαναστατεῖ !.. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια του ἀρχίζει νὰ καίει ἀλύπητα.. νὰ βγάξει φωτιά, σὰν ἀναλύει μολύβι..

Δὲ πρόφτασαν ν' ἀποτελειώσουν καλὰ—καλὰ τὴν κουβέντα τους, κι' ἀπέναντι φάνηκαν ἡ Ἰνα μὲ τὸν «καβαλιέρο» της, ὅπως ὠνόμαζαν ἀναμεταξύ τους τὸν νιοφερμένο αὐτόν. Παραμέρισαν γιὰ νὰ τοὺς κάνουν τόπο νὰ περάσουν. Ἐκεῖνος τὴ συνώδεψε ὡς τὸν στίβο. Ἐσκυψε καὶ τῆς φίλησε τὰ χέρια. Κ' ἔμεινε στὸ μέρος ἐκεῖνο. Αὐτὸ ἔκανε ἐντύπωση στοὺς ἄλλους.

Γιὰ πρώτη φορὰ δὲν ἔβλεπαν τὸν πατέρα της μαζί. Εἴκοσι χρόνια τώρα δὲν παραλείψε μιὰ βραδιά νὰ τὴν ἀφήσει μόνη της—νὰ μὴν τὴ βοηθήσει ν' ἀνεβῆ στὸ σύρμα. Κ' ὕστερα ὧρες ὀλόκληρες νὰ στέκεται ἀπὸ κάτω νὰ τὴν προσέχει, νὰ παρακολουθῆ τίς

κινήσεις της μ' ἀληθινὴ ἀγωνία...

Ἐκείνη τὴ νύχτα ὁ γέρος βρισκόντανε σὲ μεγάλη ταραχὴ. Ἐτρεμε ὀλόκληρος.. Δὲν τοῦκανε καρδιά νὰ βγεῖ ἀπ' τὸ κίτρινο «ὄχημα»... Βυθισμένος ὅπως ἦταν στὴν ψάθινη πολυτρόνα του ἔκρυβε τὸ κεφάλι κρατῶντάς το μεσ' τ' ἀδύνατα, κοκκαλιάρικα χέρια του. Σφαλοῦσε τὰ μάτια νὰ μὴν ἀντικρύσει κάτι φοβερό, ποῦ περιμένε νὰ ρθεῖ ὦρα τὴν ὦρα...

Ἡ παράσταση φαίνονταν πὼς ἐπετύχαινε θανάσιμα. Ὁ κόσμος ἔμεινε καταγοητευμένος.. Κανένας δὲν πίστευε τὰ μάτια του ! Δὲν εἶχαν ἰδῆ ἄλλη φορὰ τέτοιο θέαμα !

Σ' ἕνα σύνθημα δώδεκα ἄνθρωποι σημάτιζαν μὲ τὰ κορμιά τους στὸ κενὸ μιὰ τεράστια ζωντανὴ πυραμίδα. Τὸ ἀπίστευτο ὕψος, ποῦ ἔφταναν τὰ σύρματα, τᾶκανε νὰ χάνωνται στὰ μάτια μας !. Ἐτσι νόμιζε κανένας, πὼς κι' αὐτοί, ποῦ στέκονταν ἀπάνω των, βρισκόντανε στὸν ἀέρα, χωρὶς νὰ στηρίζονται πουθενά. Τὸ παιγνίδι ἦταν τέλειο...

Καὶ τώρα ἡ γυναίκα αὐτὴ ἀνέβαινε σιγά—σιγά στὴν κορυφὴ τοῦ ἀνθρώπινου αὐτοῦ ὄγκου ποῦ μὲ τόση σοφία εἶχαν στήσει τόσο ἀψηλά, σὰν μέσα στὰ σύννεφα.. Μεσ' στὴν πλημύρα ἀπὸ φῶς ποῦπεφτε ἀπάνω της ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἡ ξανθιά ὁμορφία της ἔλαμπε, σὰν ἕνα ἀπόκομο μετέωρο !

Σὲ μιὰ στιγμή ἡ Ἰνα, μεθυσμένη ἀπ' τὴν ἀποθέωση ἐκείνη, ἀπολησμώνησε τὸν ἑαυτὸ της... Ἐβγαλε ἀπ' τὸ κορσᾶζ ἕνα κατακόκκινο ξωτικὸ τριαντάφυλλο. Καὶ μὲ μιὰ χαριτωμένη κίνηση, γιομάτη ἀπ' Ἀγάπη τ' ἀφῆσε νὰ πέσει στὰ πόδια τοῦ καλοῦ της...

Ἐκεῖνος σαστισμένος ἀπ' τίς τόσες δυνατὲς ἐντυπώσεις, ποῦ τοῦρχονταν ἡ μιὰ ἀπάνω στὴν ἄλλη, ἔσκυψε μηχανανικὰ νὰ τὸ πάρει—σὰ νὰ μὴ περιμένε μιὰ τέτοια ἐκπληξη.. Δὲν πρόλαβε νὰ σηκώσει τὰ μάτια του ψηλά γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, κι' εἶδε μὲ φρίκη νὰ πέφτει κάποιον πρᾶμα ἀλαφρό, σὰν πουπουλο.. Τὸ δίχτυ, ποῦταν ἀπὸ κάτω γι' ἀσφάλεια τοῦ σχοινοβάτη, τὴ δέχτηκε χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὴ σώσει...

Κανένας δὲ κατάλαβε τίποτε. Ὅλοι νόμισαν, πὼς τᾶκανε ξεπίτηδες—ἕνα περισσότερο νόμμερο γι' αὐτούς ! Κ' ἔξακολουθοῦσαν νὰ χειροκροτοῦν !

Οἱ συνάδελφοί της ὁμῶς προσπαθοῦσαν νὰ κατέβουν ἀπὸ ἀπάνω γρηγορότερα. Οἱ ἄλλοι, ποῦ βρισκόνταν στὸ στίβο ἔτρεχαν, σὰν τρελοὶ ἀπ' ἔδῳ κι' ἀπὸ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ξαίρουν πὼς νὰ τὴ βοηθήσουν.

* *

Ὅταν ὁμῶς τὴν πέρασαν μπροστὰ στοὺς θεατῆς, κρατῶντάς τὴν στὰ χέρια, σὰν ἕνα μεγάλο πληγωμένο πουλί, τότες εἶδαν κι' αὐτοὶ τὸ δρᾶμα, ποῦχε γίνει. Ὅλοι ἔσπρωχναν μὲ δύναμη, ποῖος καὶ ποῖος νὰ πλησιάζει περισσότερο. Εἶταν φόβος νὰ τοὺς καταπατήσουν. Κάποιος ἀναμεταξύ τους φώναξε γελῶντας.

— Εἶνε λαστιχένοι ἄνθρωποι ! Δὲν παθαίνουν τίποτες !..

ΤΟ "ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ", ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

Ἐφάνηκε στὸν ὀρίζοντα τὸ ἀπειλητικὸ σημεῖο ποῦ ὄλος ὁ κόσμος ἐπερίμενε μ' ἀγωνία.

Βαρεῖα μολυβένια σύννεφα πλανιόντανε στὸν οὐρανὸ καὶ μιὰ ζέστη ἀποπνικτικὴ ἔκοβε τὴν ἀνάσα τοῦ κόσμου.

Οἱ δρόμοι ἦταν γεμάτοι ἀπ' ἀνθρώπους πελιδνοὺς μὲ τὸ ἠθικὸ χαμένο, κι' ἀπὸ γυναῖκες λιπόθυμες. Ἀκόμα καὶ τὰ παιδιά, λὲς καὶ διαβάζανε τὴν κρισιμότητα τῶν στιγμῶν στὶς μορφὲς τῶν γονιῶν τους τίς γεμάτες ταραχὴ κι' ἀπόγνωση, εἶχανε ζαρώσει ἀμίλητα κοντὰ στὶς μητέρες τους ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ ἀντικρύσανε τὸ τρομερὸ μῆνυμα, ποῦ ἐφάνηκε στὸν ὀρίζοντα λίγη ὦρα πρίν.

Ἐνας σεισμὸς μὲ ὑπόκοφο μουγκρητὸ ποῦ ἐβάσταξε κάμποσα δευτερόλεπτα ἦρθε νὰ ἀυξήσει τὸν τρόμο τοῦ κόσμου. Οἱ γυναῖκες σταυροκοπιοῦνται, ἐνῶ οἱ ἄνδρες τίς παρηγορᾶνε ἀνώφελα, κρύβοντας μὲ κόπο τὴ νευρικότητά τους, ἐνῶ χοντρές σταλαγματιὲς τοῦ ἰδρώτα τῆς ἀγωνίας τους, κυλᾶνε στὰ τσαλακωμένα ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια πρόσωπά τους.

Οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν χτυπᾶνε. Ὅλοι ἔχουνε τὴν ἐντύπωση πὼς τίς ἀκοῦνε γιὰ τελευταία φορὰ.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος μὲ κόπο κρύβει τὴ συγκίνησή του. «Μετανοεῖτε καὶ προσεύχεσθε», λέει στὸν κόσμο ποῦ τὸν κυττάει σὰ χαμένος. Κ' ἡ τρεμάμενη φωνὴ του πνίγεται ἀπὸ τ' ἀναφυλλτὰ τῶν ἀπελπισμένων γυ-

Ἐνας ἄλλος χερσὸνύναμος πάσκιζε νὰ τοὺς κρατήσῃ σὲ ἀπόσταση, λέγοντάς τους κάθε τόσο σὲ μιὰ ξενικὴ προφορὰ :

— Ἄνθρωποι εἶναι κ' αὐτοὶ !

Κάτι ἄλλο ὁμῶς τοὺς ἔκανε νὰ σταματήσουν ξαφνικὰ—καὶ νὰ ὤσιόνται ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον κουνῶντας τὸ κεφάλι τους μὲ λύπη σὲ μιὰ σιωπηλὴ συνενόηση...

Μέσα στὸ κίτρινο ὄχημα οὐρλιαξε ὁ φτωχὸς γέρος σαλτιμπάγκος. Χτυπιόνταν ἀπὸ ἀπελπισία...

Κι' ἀπ' ὄξω ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ πράσινα ρούχα ἔπαιξε χτυπώντας τὸ κομψὸ μαστίγιο στὶς ψηλὲς γυαλιστερὲς μαῦρες μπόττες του...

ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΣ

ναϊκῶν καὶ τίς γοερὲς κραυγὲς τῶν παιδιῶν τους. Ἐξω βρέχει ραγδαία. Οἱ ἀστραπὲς τυφλώνουνε μὲ τὴ λάμψη τους τὸν κόσμο, ποῦ πλημμυρίζει τοὺς δρόμους. Κανένας ὅστοςο δὲ σκέπτεται ὅτι ἔχει σπῆτι γιὰ νὰ προστατευτῆ ἀπὸ τὴ θύελλα. Ἀκόμα, κανένας δὲ συλλογιέται πόσα μερόνυχτα εἶναι νησιτικὸς.

Σκοτάδι πίσσα. Ἡ νύχτα φαίνεται ἀτέλειωτη. Δὲν ἀκούονται παρὰ στεναγμοί, ἐπικλήσεις κι' ἀναφυλλτὰ.

Κάποιο παιδάκι πέθανε ἀπὸ τὴν ἔξαντληση. Ἡ μητέρα του τὸ κυττάει μὲ τὴν ψυχρότερη ἀπάθεια, ἐνῶ ὁ πατέρας του τοῦ κλείνει τὰ μάτια λέγοντας : «Δὲ θ' ἀργήσουμε νὰ συναντηθοῦμε στὴν ἄλλη ζωὴ» καὶ σταυροκοπιέται. Τὸ σκεπάζουνε μ' ἕνα χαλὶ τῆς ἐκκλησίας. Κανένας δὲ σκέπτεται γιὰ τὴν ταφή του.

Τὴν ἴδια ὦρα ἕνας καινούργιος σεισμὸς, ποῦ ἐβάσταξε δὲν ξέρω πόσα δευτερόλεπτα, ἦρθε ν' ἀναστατώσῃ τὸν κόσμο, ποῦ μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπὸ τρόμο ἔβλεπε τοὺς τοίχους τῶν σπητιῶν νὰ πέφτουνε μὲ πάταγο καὶ νὰ πλακώνουνε ὄσους βρεθῆκανε ἀπὸ κάτω.

Ἀρχίζει νὰ χαράζῃ. Μὰ τὸ χάραμα εἶναι ἀλλοιώτικο ἀπὸ τὸ συνειθισμένο. Ὁ οὐρανὸς εἶναι θεοσκοτεινός, ἐνῶ σὲ πολλὲς μεριὲς κόκκινες κηλίδες σὰν αἷμα, τρομερὰ προοίμια καινούργιων δεινῶν τῆς ἀνθρωπότητος, τρομάζουνε τὸν κόσμο.

Πόσοι πεθάνανε την περασμένη νύχτα! Οί δρόμοι είναι γεμάτοι από πτώματα γέροντων και παιδιών. Οί δικοί τους τὰ ἐγκαταλείπουν, οί ξένοι τὰ κυτάνε ζηλότυπα, λές και τὰ φθινοῦνε γιὰ τὴν ἀπολύτρωσή τους. Ὡστόσο κανένας δὲν τολμᾷ ν' αὐτοχτονήσει.

Οί φυλακισμένοι κυκλοφοροῦνε ἐλεύθερα στοὺς δρόμους. Μὰ κανένας τους δὲν νοιώθει τὴν ἡδονὴ τῆς ἐλευθερίας του. Θὰ προτιμοῦσαν νὰ πέθαιναν στὴ φυλακὴ, νὰ πλακωθοῦνε κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της, παρὰ νὰ δοῦνε τὸν κόσμο γιὰ τὸν ὁποῖο κριθῆκαγε ἐπικίντυνοι κι' ἐφυλακίστηκαν, σ' αὐτὴ τὴν ἀξιοδάκρυτη θέση.

Οί ἄρρωστοι ἀπὸ μολυσμένες ἀρρώστειες εἶναι κι' αὐτοὶ στοὺς δρόμους. Τὸ ἴδιο κ' οἱ τρελλοὶ κ' οἱ γυναῖκες τοῦ δρόμου...

Ὁ κόσμος εἶναι ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὴν ἐξάντληση. Ἄλλοι σέρονται κι' ἄλλοι δὲν ἔχουνε κἂν τὴ δύναμη νὰ κινηθοῦνε.

Κακόμοιρη ἀνθρωπότητα πὸν ψυχομαχᾷς!... Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πῆς τὸ «Ἐκ Βαθέων» σου...

Μιὰ μεγάλη καλλιτέχνηδα, πὸν μεσουρανοῦσε πρὶν ἀπὸ ἓνα μῆνα, στῆς ὁποίας τὰ πόδια θέτανε ὄλοι τῆ ζωῆ τους, ζητάει, ἱκετεύει ἀπὸ ἓνα θανασστή της πὸν ὠρικίζότανε ὅτι θ' αὐτοχτονήσει γιὰτὶ ἐκείνη δὲν τὸν ἐπρόσεχε, νὰ τῆς δώση μιὰ γουλιὰ νερὸ ἀπὸ κεῖνο πὸν αὐτὸς κατώρθωσε νὰ οἰκονομήσει ποῖος ξέρει πῶς. Μὰ κείνος οὔτε κἂν τὴν προσέχει. Σὰ νὰ μὴ τὴν ἤξερε, τῆς ἀρνεῖται. Σὲ λίγο τὴν εἶδε πεθαμένη, ἀπάνω σ' ἓνα μαραμένο κλαρὶ πασχαλιάς. Τὰ μάτια της ἦτανε ὀρθάνοιχτα, ἐνῶ στὰ χεῖλιά της εἶχε ζωγραφιστεῖ ἓνα μελιδίαμα, κοῦμα πόνου κ' ἀπολύτρωσης. Δὲν εἶχα ποτὲ ξαναδεῖ θεϊότερη ἔκφραση στὴ ζωῆ μου. Οὔτε και στὰ πορτραῖτα τοῦ Νταβίντσι ἀκόμα.

Δυὸ νέοι ἀρραβωνιασμένοι, πὸν δὲν ἐπροφθάσανε νὰ ἐνωθοῦνε, κοιτώνται σκελετωμένοι κοντὰ σ' ἓνα δέντρο πὸν ἔχει μισοξεριζώσει ὁ τελευταῖος σεισμός. Δὲν ἔχουνε οὔτε κἂν τὴ δύναμη νὰ φιληθοῦνε. Ὁ νέος λέει κἂν με φωνὴ μισοσβυσμένη, πὸν μοιάζει σὰν ψίδυρος, στοὺς κορίτσι. Ἐκεῖνο τὸν κυττάει κατάματα μὰ δὲ ἀπαντᾷ, μήτε και κουνιέται καθόλου. Τότε αὐτὸς τῆς σφίγγει τὸ μπράτσο μὲ ὄση δυ-

ναμὴ τοῦ ἀπομένει. Τὸ νοιώθει παγωμένο μάρμαρο. Βάζει τὸ τρεμάμενο χεῖρι του στὴν καρδιά της. Μὰ αὐτὴ ἔσταμάτησε πιά νὰ χτυπάει. Κι' ὁ νέος κλαίει, ἐνῶ ἀσυνάρτητες λέξεις φεύγουνε ἀπὸ τὰ μαραμένα του χεῖλη.

Λίγο μακρότερα ἀπάντησα μιὰ γυναῖκα τοῦ δρόμου.

— Μείνε κοντὰ μου, μοῦ εἶπε. Δὲν ἔχω κανένα νὰ μοῦ σφαλῆξῃ τὰ μάτια.

— Εἶσαι ὀρφανή. Μήπως ἔχασες τοὺς δικούς σου; τὴ ῥώτησα.

— Εἶμαι μιὰ ἀπὸ τὶς ἔλεινές μ' ἀπάντησε. Κι' ἐμειδίασε τὸ πουλημένο χαμόγελο τῶν γυναικῶν πὸν τὸ ἐπαγγελμά τους ἐπιβάλλει νᾶναι πάντα γελαστές. Διψᾶω ἀνυπόφορα, ἐσυνέχισε. Ὁ λαίμος μου ἐστέγνωσε ὀλότρελα. Νομίζω πῶς ἓνα πυρωμένο σίδερο μοῦ ἐτσουροῦφλισε τὸ λάρυγγα. Λυπήσου με και ἐνίσχυσε τὴν προσευχὴ μου νὰ πεθάνω μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Κι' ἄς πᾶω στὴν κόλαση. Δὲν θάναυ χειρότερη ἀπὸ τὴ ζωῆ πὸν ἐπέρασα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Εἶμαι βέβαιη.

— Μὴ βλαστημᾷς ἀνώφελα, τῆς εἶπα. Κ' ἐγὼ ὑποφέρω μαζύ σου, ὅπως ὄλοι οἱ ἄνθρωποι. Κάνε κουράγιο, προσευχῆσου και μετανόησε γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου. Εἶναι τὸ μόνο πράγμα πὸν μᾶς μένει νὰ κάνουμε τώρα πιά.

Ἄναστένανε βαθεῖα. Δάκρυα πλημμυρίσανε τὰ μάτια της. Δίχως νὰ ξέρω γιὰτὶ, ἔκλαψα κ' ἐγώ.

— Κι' ἐσὺ μονάχη σου, αὐτὲς τὶς τρομερὲς ὥρες; μ' ἐρώτησε ἀπάνω στ' ἀναφυλλητά της.

Τότες γιὰ πρώτη φορὰ, ἐσκέφηκα τὸν ἑαυτό μου. Πῶς εὐρέθηκα μονάχη σ' ἐκεῖνο τὸ λαβύρινθο τῆς ἀνθρώπινης ὀδύνης; Ποῦ βρῆκα ὄλο αὐτὸ τὸ κουράγιο ἐγὼ πὸν πάντα ἀντιμετώπισα τὶς θλιβερὲς ὄψεις τῆς ζωῆς μὲ τόση δειλία, ν' ἀποχωριστῶ τοὺς δικούς μου σὲ τόσο κρίσιμες στιγμὲς;

Δὲν ἐπρόφτασα καλὰ-καλὰ νὰ τὸ διερωτηθῶ, κ' ἐνοιωσα ἓνα τρομερὸ μούδιασμα στοὺς ἀριστεροῦ μου χεῖρι. Τὸ ἐκούνησα κάπου. Τὸ χτύπημα αὐτὸ μ' ἐξύπνησε. Ἄνοιξα τὰ μάτια και βρέθηκα στὴν ἀγκαλιά της αἰώνιας πραγματικότητας... Καὶ τότε, ἐνοιωσα γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ πόσο ἡ ζωῆ εἶναι γλυκειά...

ΙΡΙΣ ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Στρατῆ Δούκα: «Ἱστορία ἐνὸς αἰχμαλώτου». Ἐκδ. οἶκος Χ. Γανιάρη. Ἀθήνα.

Ἀνάμεσα στὰ τόσα βιβλία πὸν βγαίνουν τελευταῖα μὲ ἀξιώσεις λογοτεχνικὲς, τὸ βιβλιαράκι τοῦ κ. Στρατῆ Δούκα: «Ἱστορία ἐνὸς αἰχμαλώτου» ἀξίζει μιὰ ἰδιαίτερη προσοχή. Ὅχι γιὰτὶ ἀφιερώνεται στὰ «κοινὰ μαρτύρια τοῦ Ἑλληνικοῦ και τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ», γιὰτὶ ἡ οὐσία του δὲν ἔχει διεθνοῦσε πρὸς τὸ σκοπὸ πὸν δείχνει ἡ ἀφιέρωση. Δὲν εἶναι βιβλίο καθαρὰ διεθνιστικό, μὲ σκοπὸ τὴν ἀδελφωση τῶν λαῶν. Ὀδτε ἔχει σημασία, ὅπως τὸν λέει ὁ πρόλογος, γιὰτὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς φριχτὲς και τραγικὲς ἱστορίες αἰχμαλώτων. Ὅχι. Τὸ βιβλίο αὐτὸ, κατὰ τὴν ταπεινὴ μαι γνώμη, ἔχει ἀξία και σημασία μόνο γιὰτὶ εἶναι ἓνα λογοτεχνικό ἐργο, γραμμένο μὲ μαεστρία και πρωτοτυπία ἐξαιρετική. Τὸν κ. Στρατῆ Δούκα τὸν εἶχαμε διαβάσει ὡς πεζογράφου και στὴν «Πρωτῆ», μὰ δὲ μᾶς ἔκαμε τέτοια ἐντύπωση. Στὸ βιβλιαράκι εἶναι ἓνας καλλιτέχνης τῆς πρόζας μὲ ἀσφαλῆ ἀτομικότητα. Ὡς τώρα, πολὺ ἢ λίγο, οἱ περισσότεροι νέοι πεζογράφοι στὰ ἐργα τους μᾶς ἔδιναν μμησεις τοῦ ἔθους τοῦ κ. Ξενόπουλου ἢ τοῦ κ. Βουτυρά. Μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ μμητές τοῦ κ. Βουτυρά ἔγιναν πολυαριθμοῦτα. Δηλαδή ἄφθονοι εἶναι οἱ νέοι πὸν φτιάχνουνε διηγήματα πὸν μοιάζουν στὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ γραφίσματος μὲ τὸν κ. Βουτυρά, χωρὶς ὅμως νάχουν τὸ βάθος και τὴν ζωηρὴ φαντασία πὸν χαρακτηρίζουν ἐκεῖνον πολλές φορές. Τώρα ὁ κ. Δούκας ἀνοίγει τὸ δικὸ του δρόμο. Ἐχει ἀτομικὸ ἔθος. Ἦθος ὅμως πὸν δὲν ἔχει ἐπιδεικτικὴ πολυχρωμία. Ἡ λαμπεράδα του εἶναι στὴν ἀπλή, ξάστερη, λιτὴ και γλήγορη φράση. Ἐχει θερμότητα και χρώμα αὐτὴ ἡ πρόζα, ἐνῶ τρέχει, ἐνῶ πηδάει, ἐνῶ ἀγκομαχᾷ... Σὲ κάποια μέρη ὅμως ἡ φράση και ἡ εἰκόνα του εἶναι τόσο γοργή, πὸν δὲν χρωματίζει, ὄδτε κἂν ὑπογραμμίζει τραγουδιὲς ἀλάκερες. Γράφει κάπου γοργά-γοργά: «Κ' οἱ στρατιῶτες φωνάζανε—Στὶς τεράδες! Κι' ὁποῖος ἐφευγε τὸν σκότωνα». Καὶ λίγο παρακάτω: «Στὴ βρῆση ἔβαλε σκοπὸ και ὁποῖοι μούντερναν τοὺς σκότωνα». Σ' ἄλλο σημεῖο σημειώνει: «Ὅσοι εἶχανε λεφτὰ πίνανε, μὰ ὄσοι δὲν εἶχανε ἦπιανε τὸ κάτουρό τους». Ὅλα αὐτὰ γίνονται μπροστὰ στὰ μάτια ἀδουνοῦ πὸν διηγέται. Τὰ βλέπει, τὰ γιγίζει, τὰχει σὲ πρῶτο χεῖρι στὶς αἰσθήσεις του. Βέβαια ἡ ψυχὴ τοῦ αἰχμαλώτου ἔχει σκληρόνη. Νὰ τᾶχα τόσο πολὺ;... Στὸ ἴδιο ὅμως βιβλίο παρακάτω κἂν ἀπαλές, γλυκὲς, συγκινητικὲς σκηνὲς στὰ χεῖματα τοῦ Χατζημεμέτη ἀποζημώνουν. Ὅλα εἶναι γοργά, μὲ

θαναστὲς ὅμως πινελιὲς ἀποδομένα. Πάλλεται ζωῆ μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο. Πουθενὰ ἡ περιγραφή δὲ φαίνεται νεκρὴ. Παντοῦ τὸ ἀπλὸ και ἀθάπο ἔθος τοῦ αἰχμαλώτου πὸν διηγέται γοητεύει, σκλαβώνει. Κι' ἄς εἶναι τόσο ἀπλὸ. Ὁ κ. Στρατῆς Δούκας ἔχει ζωηρὴ φλέβα πεζογράφου.

★
Δημοσθένη Ν. Βουτυρά: «Ἀνάσταση νεκρῶν». Ἐκδ. οἶκος Δημητράκου. Ἀθήνα.

Ἡ θέση τοῦ κ. Δημοσθένη Βουτυρά στὴν πεζογραφία μας εἶναι ἀληθινὰ ξεχωριστή. Ὅσο κ' ἂν προχωρεῖ ὀλονένα ὁ τρόπος κ' ἡ ἀντιληψη τῆς πρόζας, πάντα ὁ κ. Βουτυράς ἔχει σημεῖωση τὸ σταθμὸ του στὴν λογοτεχνία μας. Ἀξίζει ὅμως νὰ προσέξουμε πῶς τὰ διηγήματά του κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια μπαίνουν ἐνέο κύκλο. Ἄλλοτες ὁ κ. Βουτυράς ἦτανε ἓνας ἐμπροσσιονιστῆς, γιομάτος ὅμως και μὲ φαντασία κ' ἔτσι παρουσίαζε μὲ ἀδρὰ χρώματα και μὲ μιὰ συνολικὴ πλοκὴ πράγματα και ιδέες πὸν ἐπρεχαν σὲ κόσμους φανταστικούς, γιομάτους γοητεία. Ἐπειτα ὅμως, παράλληλα σ' αὐτὰ, ἄρχισε νὰ καλλιεργῆ ἓνα ἄλλο εἶδος διηγήματος. Ἐτσι μᾶς παρουσίασε πεζογραφήματα μὲ ὀλότρελα φανταστικὴ βάση, στὰ ὁποῖα ξετυλίγονται ιδέες και φανερώνεται συχνὰ μιὰ πικρὴ σατυρικὴ διάθεση. Τέτοια ἦτανε τὰ «Μέσα στὴν κόλαση», «Στὴ χώρα τῶν σοφῶν και τῶν ἀγρίων», «Μεσ' στοὺς ἀνθρωποφύγους», «Ἀπὸ τὴ γῆ στὸν Ἄρη». Σ' αὐτὴ τὴ σειρά μπαίνει κ' ἡ «Ἀνάσταση νεκρῶν», πὸν βγῆκε τελευταῖα. Παρουσιάζονται λοιπὸν σ' αὐτὴ κ' ἐρχονται σὰν ξένοι στὴν Ἑλλάδα πολλοὶ γνωστοὶ νεκροὶ τῆς ἀρχαιότητος: ὁ Ἄριστοφάνης, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Περικλῆς, ὁ Φειδίας, ὁ Ὀμηρος και μὲ τὴ βοήθειά τους σατυρίζεται ἡ σύγχρονη ζωῆ, ἡ πολιτικὴ, τὰ ἦθη μαι... Ὁ τρόπος τῆς πρόζας τοῦ κ. Βουτυρά εἶναι ὁ ἴδιος, ὁ προσωπικός, ὁ δικὸς του και ὄλη ἡ σύνθεση του ἔχει πολὺ ἐνδιαφέρον.

Στὸν ἴδιο τόμο ἀκολουθοῦν ἄλλα ἱΙ διηγήματα τοῦ κ. Βουτυρά, μικρότερα. Ἄπ' αὐτὰ τὸ «Συμβόλιο τῶν τεσσάρων» και ἡ γειτονιὰ τῶν νάνων» ἔχουνε ἓνα λεπτὸ και χαριτωμένο σατυρικὸ πνεῦμα, ἐνῶ «Τὸ λουτρὸ τοῦ ἄρχοντα» ξαναφέρνει κάποιες σοσιαλιστικὲς σκέψεις. Μὰ γενικὰ ὄλος ὁ τόμος εἶναι γραμμένος μαεστρικά και ξαναπαρουσιάζει τὸν κ. Βουτυρά μὲ ὄλο τὸ χαρακτηριστικὸ και ἀτομικὸ του ταλέντο.

★
Κλεαρέτης Δίπλα Μαλάμου: «Γιὰ λίγη ἀγάπη» κ' ἄλλα διηγήματα. Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης. Ἀθήνα.

Εἶναι ὁ πρῶτος τόμος διηγημάτων πὸν βγάζει ἡ γνωστὴ ἀπὸ τοὺς στίχους τῆς Κα Δίπλα-Μα-

λάμου. Ο τόμος είναι χοντρός (350 σελίδες) και περιέχει 19 διηγήματα. Όλα είναι ιστορίες απλές, μα γραμμένες σε μια λαγαρή και πλούσια δημοτική. Καθαυτό είναι ήθογραφίες Έλληνικές πολύ καλά χρωματισμένες. Ψυχολογούνται μέσα σ' αυτές τόποι ζωντανοί και κοινοί, τόποι τοποθετημένοι για να δώσουν ζωηρά το ήθογραφικό χρώμα. Η συγκίνηση περνάει μέσα απ' αυτά σύμφωνη πάντα με τις λαϊκές και κοινές αντιλήψεις. Πιο συγκινητικό και βαθύτερο είναι το τέλος του «Πισιρικού». Μα γενικά το βιβλίο είναι μια εργασία ήθογραφική, καλά εκτελεσμένη λογοτεχνικά. Τιποτα πύο και πύο τολμηρό δέν ύπάρχει εκεί μέσα. Όστόσο ο τόμος αυτός είναι μία εργασία αξιοπρόσεκτη, μία εργασία λογοτεχνική.

*

Πόη Ψαλτήρα: «Η μυστική φωνή», ποιήματα.

Νέο βιβλίο του κ. Ψαλτήρα μάς ήρθε από την Καλαμάτα. Είναι ποιήματα και στίς γνωστές φόρμες, μα ύπάρχει μαζί κ' ένα «αινίγμα» και «σηματικά». Ο κ. Ψαλτήρας έχει εκδώσει εδώ και μερικούς μήνες και τα «Σχήματα», όπου παρουσιάστηκε σχηματικός ποιητής για πρώτη φορά. Τώρα στη σχηματική ποίηση είναι συνθετικώτερος και δίνει σ' αυτή μία πύο λυρική μορφή. Γίνεται πύο μεστός στο νέο είδος. Οί στίχοι, πύο κουλουριάζονται σε σχήματα διάφορα, γίνονται πύο εύλογιστοι. Μάλιστα και πύο λυρικοί. Και στα άλλα ποιήματα του τόμου ο κ. Ψαλτήρας παρουσιάζεται προχωρημένος λυρικός, μα και ή σατυρική του διάθεση έχει πνεύμα σύγχρονο. Ο κ. Ψαλτήρας βαδίζει με σταθερά βήματα πύο τον μοντέρνο λυρισμό.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Θέατρο Έθνικόν: Έπίδειξη της Έπαγγελματικής Σχολής Θεάτρου με τον «Οθέλλο».

Μόνο ή λέξη «φιάσκο» μπορεί να χαρακτηρίσει κάπως την παράσταση του Οθέλλου από τους μαθητές της Έπαγγελματικής, κατά θιασκαλίαν και σκηνοθεσίαν του κ. Φ. Πολίτη. Η όλη παράσταση δέν μπορούσε να συγκριθεί ούτε με τον χειρότερο έπαρχικό παρακίόξη χωρίς να προσβληθεί από τη σύγκριση ο τελευταίος. Είναι έντελώς αδύνατο να μπουμε σ' αναλυτικές λεπτομέρειες, γιατί το άραδιασμα των λαθών πύο απόδειξαν την κενότητα, την άγνοια και τον καμποτινισμό του κ. Φ. Π. θά χρειαζόταν τουλάχιστο τη μισή «Πρωτοπορία».

Είδαμε σκηνικά κακότεχνα, κακοστημένα, κακοβαμμένα, κακορωτισμένα, κοστούμια παραλά πύο θά ξάρνιζαν για την αντιαισθητικότητά τους άν έμφρανίζόντουσαν σε μασκαράδα, ήθοποιους πύο «σαλιουρβίζαν», χοροσηδόσαν, άπηγγελλαν στρίγγιζαν, είδαμε τον Οθέλλο «Σταύρακα» ού Κατακίόξη τον Ίάγο «Χατζηδάτη» τον Κάσιο «Όμορφονιό» κ' όλα αυτά κακομοιρια-

σμένα, αντιπαθητικά, χωρίς καμιά συνοχή, σαλατοποιημένα.

«Τί πρώτον και τί ύστερον...;»

Κι όμως μαζί μ' όλα τα παραπάνω είδαμε για πρώτη φορά τον κ. Φ. Π. να μη καταφεύγει σε πιστές αντιγραφές από ζένους σκηνοθέτες, να μη μεταχειρίζεται ιδέες άλλων και να έμπιστεύεται στίς άνυπαρχτες δυνάμεις του το θαλασσοποίημα των πάντων. Ο «Οθέλλος» στάθηκε γι' αυτόν ό,τι και για το ύπονοητικό τεράποδο του μύθου το πύοσιμο της λεοντής. Πύος τιμήν του αναφέρω πύος κ' άλλη μία φορά είχε πετάξει μία λεοντή από μονάχος του: Είναι την εποχή πύο παρίστανε το θηρίο στην κριτική της λογοτεχνίας και ξαφνικά έβγαλε σε βιβλίο τον περίφημο του «Καρακίόξη τον Μέγα»—

Και τώρα πύο δόλος ο κόσμος έπεισθηκε για την κενότητα και την άνικανότητα του περίφημου αυτού λογοτέχνη-κριτικού-σκηνοθέτη, οί άνθρωποι καλής πίστεως, πύο δέν παρακολούθησαν τη δράση του κ. Φ. Π., θά ρωτιούνται πύος κατόρθωσε να «παρίστανε το θηρίο» τόσα χρόνια τώρα. Ε! άς ύψεται πρώτα-πρώτα ή θεατρική άγραμματοσύνη των έλλήνων, πύο χειροκρότησαν πύο χρόνων το άνέβασμα του «Οιδίποδος» (πύο είταν τυφλή άντιγραφή από τον Ράιχαρτ) κ' έπειτα ή έφημερίδα εκείνη πύο του πρωτάνουξε τις στήλες της και του στάθηκε σκαλοπάτι. Από τότε—την καλή εποχή της «Πολιτείας», δηλαδή—άρχισε να κάνει το θηρίο, έγραφε κριτικές με τσεκούρι βαμμένο σε χολή, έπαθε ύστερική κρίση «καπονισμού»—όπως χαραχίρισε την από άνικανότητα κακεντρέχεια του ο μακαρίτης Δ. Ταγκόπουλος—κ' έπειδή στον τόπο μας οί άρνητές των πάντων θεωρούνται μεγαλοφυείς, κατόρθωσε και γίνηκε... καθηγητής της δραματικής στην Έπαγγελματική Σχολή Θεάτρου και κριτικός του «Έλευθέρου Βήματος». Άρριβίστας μεγάλης φλέβας άντιγραψε σκηνοθεσίες, μακέτες, ιδέες όχι μόνον από ζένους αλλά κ' από δικούς μας (ιδε την ιστορίαν της «Έκάθης», όπου έσπετερίσθη τη μακέτα των κ. κ. Καστανάκη-Σπαχή κτλ.) και τέλος πέρου, μαζί μ' όλα τ' άλλα, άνέβασε τον «Βασιλικό» του Μάτσεφ ως είδος όπερέττα. Άλλά ύπήρχε ή προκατάληψη της σπουδαιοφάνειας του και ή κριτική των έφημερίδων τον περιποιήθηκε. Φέτος με τη «Όψια του Άβραάμ» και τα «Κορακίστικα» έφαγε το πρώτο τράκο και με τον «Οθέλλο» ζεσκεπάστηκε έντελώς, άφου και στο «Έλευθερο Βήμα» από την ίδια του τη στήλη βγήκε ο συνάδελφος κ. Μ. Ροδάς και του τάπε παστρικά και ζάστερα.

Αυτή είναι ή ιστορία της δράσης του στα τελευταία χρόνια. Θέλετε τώρα να μάθετε και τη συνέχεια; Έπειτα από τις τόσες... έπιτυχίες του ο κ. Φ. Πολίτης δέν είναι καθόλου άπιθανο να διοριστεί και σκηνοθέτης του Έθνικού Θεάτρου.

Όφειλω τελειώνοντας να δηλώσω πύος ή άποτυχία του «Οθέλλου» δέν πρέπει με κανένα λόγο να καταλογιστεί—όπως έγινε προσπάθεια—σε βάρος της Έπαγγελματικής Σχολής Θεάτρου, πύο έχει άριστους καθηγητές και μαθητές με ταλέντο, μα πύο πρέπει ν' απαλαχτεί μάν ώρα γρηγορότερα από τον καθηγητή της δραματικής, άν

θέλει να έχτελέσει τον προορισμό της, να μορφώσει δηλαδή όχι μόνον θεωρητικά αλλά και πρακτικά τους ήθοποιούς του άβριανού μας θεάτρου.

*

Θέατρο Κεντρικόν: Θίσιος Β. Άργυροπούλου—Arnold Bach. «Μία έκδρομή στον Παράδεισο»—Fodor: «300 λέξεις στο λεπτό»:

Ο κ. Β. Άργυρόπουλος με το γνωστό σύνολό του άρχισε τις παραστάσεις της θερινής περιόδου στο «Κεντρικόν» με τη φάρσα των Άρνόλ και Μπάχ «Μία έκδρομή στον παράδεισο».

Ένας ύπουργικός σύμβουλος παραλείπεται από τις προαγωγές έπί δέκα συνεχή χρόνια μ' όλο πύο είναι ο πύο ταχτικός κ' ο πύο εύσυνειδητός υπάλληλος του ύπουργίου του. Τον φτάνουν και τον ξεπερνάει διάφοροι ύπουργικοί άνεμιοί και εύνοούμενοι του ένός και του άλλου ίσχυρού στο ύπουργείο, διάφοροι «ντενεκέδες» πύο έχουν φράσεις γυναίκες κ.τ.λ. Όταν έπειτα από μία πρόσφατη παράλειψη του από τους προβιβασιμους ρωτάει τον προσωπάρχη γιατί δέν προβιβάστηκε, μαθαίνει ξαφνικά ότι του λείπει ή πρωτοβουλία. Για να δείξει λοιπόν πρωτοβουλία πηγαινέι σε κάποιο ύποπο ζενοδοχείο όπου περνά το έρωτικό τους σαββατοκύριακο διάφορα ύποπα ζευγαράκια και συλλαμβάνει όλους σχεδόν τους συναδέλφους του, άνδρες και γυναίκες κ' αυτόν τον ίδιο τον προσωπάρχη του με την...γυναίκα του. Μ' όλον τον κλονισμό πύο αισθάνεται από την άπιστία της γυναίκας του, άποφασίζει σαν εύσυνειδητός υπάλληλος να κάνει την αναφορά του στον Ύπουργο, όταν μαθαίνει ξαφνικά από τον προσωπάρχη ότι προβιβάστηκε τη είσηγήσει του. Δέν προφαίνεται να ξεσκίσει το μέρος της έκθέσεως πύο άπορούσε τον προσωπάρχη και παίρνει δεύτερη προαγωγή με την μεσολάβηση ένός ύπουργικού άνεμιού για καλύψει το σκάνδαλο. Έτσι μέσα σε μισή ώρα, έπειτα από άλλεπάλληλες προαγωγές, από ύπουργικός σύμβουλος άνεμιαίνε ολόκληρη την ιεραρχική σκάλα και γίνεται... διευθυντής του ύπουργείου.

Καθώς βλέπετε, το ύλικό πύο μεταχειρίστηκαν οί Άρνόλ και Μπάχ, θά μπορούσε, άν οί συγγραφείς του «Μία έκδρομή στον παράδεισο» δέν απέβλεπαν από πύο πληθος των παραστάσεων, να γίνει μία πρώτης τάξεως σάτυρα της δημοσιοϋπαλληλικής ζωής. Οί συγγραφείς του «Μία έκδρομή στον παράδεισο», γνωστοί στο άθηναικό κοινό από συχνές μεταφράσεις του κ. Β. Άργυροπούλου, ζαίρουν χωρίς καμιά άμφιβολία να δημιουργήσουν άπόροπα, να δέσουν σκηνές, να φτιάξουν, με λίγα λόγια, μια καλοσυνετούμενη φάρσα, πάντα χοντρή μα πάντα τεχνική στή σκηνική της ζωντανία. Είναι από τους λίγους εύρωπαϊούς «faisours de piéces», πύο έχουν κάποια πιθανότητα κοντά στην έφευρετικότητά τους. Άς μη νομιστεί πύος μ' αυτό θέλω να πύο πύο είναι συγγραφείς μεγάλης άξίας. Κάθε άλλο. Στο είδος όμως πύο καλλιεργούν κατορθώνουν πάντα νάναι από τους καλλίτερους κ' άσφαλώς έλάχιστοι από τους γάλλους συναδέλφους τους μο-

ρουν να σταθούν πλάι τους και να ύποστούν μία σύγκριση μαζί τους.

Έπειτα από το «Μία έκδρομή στον παράδεισο» ο κ. Άργυρόπουλος έκπέλαβε τη χαριτωμένη φαρσοειδή κωμωδία του Φοντόρ «300 λέξεις στο λεπτό» πύο είδαμε το χειμώνα και όπου έχει μία ξεχωριστή έπιτυχία στο ρόλο της δακτυλογράφου ή κ. Γιάτα Λάσκαρη.

Ο θίσιος του κ. Άργυροπούλου είναι ο ίδιος ο περουνός με μία σημαντική μείωση στο πρόσωπο της καρατερίστας. Στη θέση της κ. Μαντινείου (πύο έχει δικό της θίσιος στο θέατρο «Έντεν» του Θησείου και δουλεύει παστρικά και καλά) έμφρανίζεται ή κ.Ν. Παπαδοπούλου. Κάποτε άλλοτε την κ. Μαντινείου είχε αντικαταστήσει ή κ. Βάχλα, πύο μολονότι δέν έχει καμιά ειδικότητα για τα έργα του θίσιου Άργυροπούλου, είταν καλλιτέχνης και «περνούσε». Άλλά ή κ. Παπαδοπούλου, όχι μόνον δέν έχει κανένα ταλέντο, αλλά έχει την πύο σκληρή άρθρωση και την μεγαλύτερη άλυγισία πύο ύπήρξε ποτέ στο έλληνικό θέατρο. Άπορώ μα την αλήθεια πύος ο κ. Άργυρόπουλος, πύο ζαίρει τόσο καλά το θέατρο, έπασε τόσο έξω στην έκλογή της καρατερίστας του. Ο ύπόλοιπος θίσιος με τους κ.κ. Μαρίκον, Ταβουλάρη, Χέλμην, Χριστοφορίδην κ.τ.λ., και τις κυρίες Λάσκαρη και Γαϊτανάκη είναι άσφαλώς από τους καλλίτερους θίσιους πύο έχουν με δ ή.

Τά σκηνικά καινούργια και περιποιημένα, αλλά πύο πολύ παλαιάς σχολής. Μετά τις «300 λέξεις στο λεπτό» ο θίσιος Άργυροπούλου άνέβασε τις «Μάσκες» του Κούρτ Γκαίτς. Άπό τα τέσσερα μονόπραχτά του, πύο χαρακτηρίζει ο ίδιος ο συγγραφέας γελιογραφίες, μόνο το τέταρο δικαιολογεί τον τίτλο. Γιατί μόνον αυτό έχει τα στοιχεία της γελιογραφίας: το παρατραβηγμένο, το τολμηρό γελίοιο και ειρωνικό. Μ' αυτό δέν θέλω να πύο πύο είναι και το καλλίτερο. Έχω μάλιστα τη γνώμη ότι είναι το θεατρικό και συγγραφικό άδυνατώτερο κ' από τα τέσσερα. Ο «Φίλος» και ο «Συνεταίροι» δηλ. το δεύτερο και το τρίτο είναι πύο καλογραμμένα, πύο κεφάτα και πύο θεατρικά. Στο πρώτο όπου σατυρίζεται ο θεατρώνης, ο συγγραφέας και το κοινό χάνει κάπως ίσως από την προσπάθεια έξαιρευτικής κίνησης.

Για τον Κούρτ Γκαίτς έχω μιλήσει άλλοτε πλατύτερα όταν παίχτηκαν το «Θηριοτροφείο» του και οί «Τσαρλατανιές» του. Δέν είναι από τους βιομηχάνους εκείνους του θεάτρου πύο ζητάν να τρουκάρουν το κοινό για να κάνουν πολλές παραστάσεις. Έχει θεατρικότητα, παρατηρητικότητα, μια ιδιόρρυθμη σατυρική φλέβα κ' έχει—πύο πάντων—μια εύσυνειδησία πύο σπάνια βρίσκουμε στους συγχρόνους μας συγγραφείς.

Για τον κ. Άργυρόπουλο μόνον έπαίνους έχω να πύο. Είναι άρτίστας με τα όλα του. Είναι από τα σπάνια εκείνα πολυχιδή ταλέντα πύο δέν παρουσιάζονται συχνά. Ο,τι κ' άν έπαιξε μέχρι σήμερα—έχτος από μερικές χοντροκομμένες φάρσες όπου έκανε κάπου-κάπου μερικούς κλαουνιμούς—τόπαιζε καθαυτό δημουργικά. Έπίσης ο θίσιος του στάθηκε πύο καλά στίς «Μάσκες». Ίδιαίτερα οί κ. κ. Μαρίκος και Ταβουλάρης.

★
Θέατρο - Θίασος Κυβέλης. «'Ολυμπία», «Τοπάζ».

Η κ. Κυβέλη άρχισε στα «Διονύσια», που ξαναβαφτίστηκαν και πήραν τόνομά της, τη θερινή περίοδο με το έργο του Μολνάρ «'Ολυμπία». Σάββατο της αυλικής καμαρίλας της άλλοτε ποτέ δυαδικής μοναρχίας ή «'Ολυμπία» έχει αρκετά σκηνικά προτερήματα και κυλάει άβίαστα, χωρίς καμιά έξαρση, αλλά και χωρίς καμιά κατάπτωση ως το τέλος. Η ψυχολογία των προσώπων της αυλής καλή, όσο κι' αν δίνεται παρατραβηγμένη, καταντάει άνιαρη στους καιρούς που ζούμε κι' ή έκδικση του Ούγγρου Ιάρχου δέν μπορεί νάχει για τους σημερινούς Έλληνες θεατές κανένα ενδιαφέρον. Ο Μολνάρ, που είναι Ούγγαρος και που έκδικείται μαζί με τον Ιάρχο τους την Αυστριακή άριστοκρατία για την ύπεροπτική και προσβλητική πολλές φορές στάση που δειχνε στους συμπατριώτες του, μπορεί νάπρεπε νά γράψει μια τέτοια σάτυρα à thèse, αλλά θάθελα νάσαιρα γιατι ό θίασος Κυβέλης την άνέβασε και μάλιστα στην άρχή της περιόδου του. Άς είναι. Η κ. Κυβέλη κράτησε μ' άρκετή χάρη και ειρωνία—είναι ή λέξη—τόν ρόλο της 'Ολυμπίας και πλάι της ή κ. Άλκαίου δημιούργησε έναν ρόλο πάρα-πάνω μόλο που ό ρόλος της δούκισσας στο έργο του Μολνάρ δέν άξιζε τέτοια τιμή. Η κ. και ό κ. Τσαγανέας και ή κ. Παυλογιάννη ήταν εύσχημως άφανείς. Ο κ. Δεπενιώτης παρατράβηξε και καραγκιοζοποίησε τό ρόλο του, άδικώντας έτσι τον εαυτό του. Μένει ό κ. Μπούρλος. Γι' αυτόν δέν έχω παρά μια συμπάθεια άπερίοριστη. Ήταν ύπερ πάντας τους από καταβολής του έλληνικού θεάτρου «κρούς» ό θλιβερότερος κι' άναξιοπαθέστατος. Κι' όμως ό κ. Μπούρλος είναι μορφωμένος νέος και από ετών φιλότεχνος. Δέν έχει άποκτήσει—τόσα χρόνια φιλότεχνος—μια κάποια άυτόκριτική; Δέν μπορεί νά καταλάβει ότι δέν έχει ούτε όσο ό κ. Πλούτης ταλέντο; Περιέργο. Τό καλύτερο που έχει νά κάνει είναι ν' άφίσει τό σανίδι όσο μπορεί πιο γρήγορα.

Για τό «Τοπάζ»—έργο που δέν έχει καμιά άνώτερη πνοή ούτε μεγάλη θεατρικότητα—περιορίζομαι ν' άναφέρω ότι παίχτηκε κάπως καλλίτερα από την «'Ολυμπία».

★
Θέατρο Κοτοπούλη «'Ελευθέρα Σκηνή»: Δένορμαν «Σιμούν», Γεβραίνωφ «'Η Κωμωδία της Έντυχίας».

Τό «Σιμούν» είναι άναμφισβήτητα τό πιο άνθρώπινο έργο του Δένορμαν και τό πιο άντιπροσωπευτικό της έπαναστατικής τάσης που διαπνέει τό πρωτοποριακό γαλλικό θέατρο.

Με τό έργο αυτό ό Δένορμαν ζητάει νά μάς δώσει τον άνθρώπινο πόνο όσο πιο πλάτύτερα μπορεί. Η μοίρα που κυβερνάει τους ανθρώπους, στροβιλίζει τις ζωές κι' άναγκάζει τα πάθη, τις δυστυχίες και τις λαχτάρες μας μοιάζει με τον καφερό κυκλώνα της έρήμου, τον «Σιμούν» που σηκώνει θουνά άμμου, θάβει καρβάνια όλό-

κληρα στο διάβα του, φέρνει καταστροφές και συμφορές άμέτρητες. Άλλοι χαροκαλούν με τον σιμούν της μοίρας για νά κρατηθούν και γίνονται κι' αυτοί ό,τι κι' ό κόκκοι της άμμου στην έρημο, άλλοι μένουν άσυγκίνητοι κι' άφίνουν νά περάσει από επάνω τους ό σίφουνας που αν δέν τους θάψει τους άφινει άπείραχτους κι' άλλοι παρασύρονται μαζί με τον άνεμοστρόβιλο κι' άφίνονται νά γίνουνε παιγνίδια της μοίρας. Όλοι πονάνε τον πόνο της άδυναμίας, της κακομοιρίας, της άνικανότητας, μα άλλοι τον τραγουδάνε άλλοι τον μοιρολογάνε κι' άλλοι του πετάν μια βλαστημία.

Αυτό είναι τό πλάνο που πήγε νά περιλάβει στον «Σιμούν» του ό Δένορμαν. Δέ μπορεί νά πει κανείς ότι πέτυχε στην έντέλεια νά κλείσει μέσα σε λίγες εικόνες όλον τον άνθρώπινο πόνο έκλεισε όμως ένα μεγάλο κομμάτι πόνου μέσα στο έργο του κι' αυτό φτάνει για νά τον κατατάξει στην πρώτη σειρά των συγγραφέων της γενιάς μας. Τά πρόσωπα του Σιμούν δέν είναι σάν τα «σαιξπηρικό όλοκληρώματα», δέν είναι δηλαδή οι αιώνιοι άντιπροσωπευτικοί τύποι των ανθρώπων με τις λαχτάρες, με τα πάθη και τις δυστυχίες τους όλοι. Υπάρχουν όμως μέσα στα δημιουργήματα του Δένορμαν και ζωντάνια και αλήθεια τόση που νά μη στέκονται απλά νευρόσπαστα, συμβατικά άνθρωπάκια φτιαγμένα μόνο για τό παλκοσένικο. Η Άισά ή πρωτόγονη γυναίκα, ό έλεγκτής που θέλει νά νικήσει με τη θέλησή του τη μοίρα, ό νέος παραλήπτης που άφίνεται στα πάθη του, ό εισπράκτωρ που ζητάει στην άλλαγή την εύτυχία, όλοι είναι καταδικασμένοι νά στροβιλιστούν και νά χαθούν στο μοιραίο σιμούν κι' όμως δέν παύουν νά ζούν μια ζωή ξεχωριστή ό καθένας, μια ζωντανή και άληθινή.

Δυστυχώς δέ μπορώ νά γράψω πολλά πράγματα—όπως θά έπιθυμούσα—τόσο για την έσωτερική αρχιτεκτονική, όσο και για την έξωτερική εμφάνιση του Σιμούν. Ίσως κάποτε άλλοτε μπορέσω νά μιλήσω γενικότερα για την σχέση του έσωτερικού ενός έργου με τη «μανιέρα» του, άναφέροντας τις μανιέρες των πρωτοπόρων συγγραφέων και ιδιαίτερα του Δένορμαν και του Καντιγιόν.

★
 Έπειτα από τον «Σιμούν» ή 'Ελευθέρα Σκηνή άνέβασε την «Κωμωδία της Έντυχίας», τό πιο μαεστρόζικο—καθόσον τουλάχιστον γνωρίζω—από τό ρούσσικα θεατρικά έργα της τελευταίας 25ετίας. Ό Γεβραίνωφ τό χαρακτηρίζει «φανταζία», μα δέν είναι φανταζία παρά μόνον στον τρόπο της άποδόσεως, γιατί στην «Κωμωδία της Έντυχίας» υπάρχουν όλα τα στοιχεία ενός έργου που είναι προορισμένο νά ζήσει και νά δημιουργήσει ένα σταθμό στην εξέλιξη του σημερινού θεάτρου. Ίσως τα στοιχεία αυτά νά μη βρίσκονται έξε-λιγμένα στο μάξιμουμ, ίσως μερικά μάλιστα νά βρίσκονται σε έμβρυώδη ακόμα κατάσταση, υπάρχουν όμως. Στον καθένα από τους χαρακτήρες που μάς παρουσιάζει ό νεώτατος ρούσσος συγγραφέας—θάναι δέ θάναι 40 χρονών—

με όχι έναν όρισμένο άνθρωπο, σύμβολο ή ιδέα, παρά ομάδες ανθρώπων που ζουν γύρω μας, πλάι μας, μπροστά μας. Οι ήρωές του είναι συνθετικά δημιουργήματα πρώτης γραμμής κι' έχουν κοντά ό όλα τ' άλλα τη προτέρημα νά έχουν—μολονότι είναι άθροίσματα χαρακτηρισμών και αισθημάτων—τό καθένα κι' έναν δικό του χαρακτήρα και μια δική του ζωή.

Στην «Κωμωδία της Έντυχίας» ό δόκτωρ Φρίγκολι δέν άρκεείται όπως στην «'Αγριόπασια» του Ίψεν ό Ρέλιγκ νά πιστείες στην ζωική άξία της άκατάτης, αλλά πειραματίζεται και ζει μέσα στο πείραμά του. Οι ήθοιοιοί που μισοθήκαν για νά παίζουν τους διαφόρους ρόλους άρχίζουν με τον καιρό νά τους ζούνε, τους πιστεύουν και δέ θέλουν πιά νά τους άποχωριστούν. Θα μπορούσε νά γράψει κανείς σελίδες όλόκληρες για τό δόγμα που ζητάει νά άποδείξει ό Γεβραίνωφ στην «Κωμωδία της Έντυχίας»—τό δόγμα της θεατρικότητας στη ζωή—θα μπορούσε ακόμα νά τό συζητήσει και νά τ' άπορίψει, δέ θα μπορούσε όμως ν' άρνηθεί τη θεατρική άξία του έργου. Και μόνο τό ξαναζωντανέμα στη σημερινή σκηνή της Comedia del arte με τον τρόπο που γίνεται και ή έσώτερη κίνηση του έργου, που πηγαίνει παράλληλα με την έξωτερική θάζίζαν καλλίτερης ύποδοχής από τους συναδέλφους των έφημερίδων, που είτε δέ μιλήσανε γι' αυτά, είτε βρήκαν τρόπο νά ηκρινιάσουν. Άς είναι.

★
 Ο κ. Μελάς εργάστηκε πάλι εύσυνείδητα κι' οι ήθοιοιοί, αν όχι όλοι, οι περισσότεροι έδωσαν τό μέτρο των δυνάμεών τους και στα δύο έργα.

Έξαιρετική Άισά στον «Σιμούν» ή κ. Κοτοπούλη ύπερτερούσε πάλι καταπληχτικά από τους άλλους συναδέλφους της. Έξαιρετικά καλός στο ίδιο έργο κι' ένας νέος ήθοιοιός ό κ. Περράκης σ' ένα μικρό ρολάκι.

Ό κ. Μελάς στην «Κωμωδία της Έντυχίας» θάταν καλλίτερο νά μήν έπαιξε.

★
Θέατρον Παγκρατιού «Θίασος των Νέων». Ντόλη Νίκα «'Ο Δημοσιογράφος Βεργής».

Ό Θίασος των Νέων, που άναδημιουργήθηκε από την τέφρα του, καθιέρωσε «φιλολογικές τετάρτες» και πρόκειται νά παίζει πρωτότυπα έλληνικά έργα νέων συγγραφέων. Πρώτο στη σειρά την Τετάρτη 26 'Ιουνίου παίχτηκε τό δράμα του κ. Ντόλη Νίκα «'Ο Δημοσιογράφος Βεργής».

Ό χρόνος κι' ό χρόνος δέ μου έπιτρέπει νά έπεκταθώ κρι' γι' αυτό έπιφυλάσσομαι στο έρχόμενο φύλλο νά γράψω έκτενέστερα για την εργασία του θίασου, που έχει πλούτον ιδανικών και μεταλεία έλπίδων. Όσο για τον «Δημοσιογράφο Βεργής» ό χάρактерισμός ότι είναι έργο σκηνικός άρτιο σε σημείο που νά μη μπορεί κανείς νά πιστέψει ότι είναι πρωτόλειο θάφτανε. Κι' όμως τό νέο έργο του κ. Ντόλη Νίκα έχει κάτι πάρα πάνω από κείνο που λέμε σκηνικότητα. Έχει ζωή, κίνηση, αλήθεια και—πρώτα που τό ζητάμε με τό φανάρι—πραγματοπία. Ό πρόλογος κι' ό έπιλογος κυρίως που εξέλισσονται μέσα σ' ένα δημοσιο-

γραφικό γραφείο είναι άριστουργηματικές άποδόσεις της πραγματικότητας.

Οι ήθοιοιοί, μελετημένοι και εύσυνείδητοι, έπαιξαν όλοι άνεξαρέτως καλά. Και γι' αυτά, έπιφυλάσσομαι στο έρχόμενο, γιατί με περιμένουν με άγωνία στο τυπογραφείο.

ΚΩΣΤΗΣ ΒΕΛΜΥΡΑΣ

Σημ. «Πρωτοπορίας».—Η διεύθυνση της «Πρωτοπορίας» είναι ύποχρεωμένη νά σημειώση πως δέν συμφωνεί μη τους χαρακτηρισμούς του κ. Βελμύρα για τό έργο του κ. Νίκα.

ΜΟΥΣΙΚΗ

★
Η Στρατιωτική Συναυλία του Ζάππειου και τα «'Ελληνικά Έργα».

Ό κ. Καλομοίρης είχε μια πρώτη τάξεως ιδέα νά ένώση τις μουσικές των διαφόρων στρατιωτικών σωμάτων της Άθήνας και νά δώση συναυ-

★
 Ό μουσικός συνεργάτης μας
 κ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

λία στο Ζάππειο με έργα που δέν μάς είχανε συνηθίσει μέχρι σήμερα οι στρατιωτικές αυτές μπάντες.

Στη συναυλία αυτή παίχτηκε ή πρώτη συμφωνία του Μπετόβεν καθώς και ή δυσκολώτατη εισαγωγή του «Τζαχόζιερ» του Βάγκνερ.

Πρέπει νά τονίσουμε τη μεγάλη δυσκολία που έχει ό διεθυντής, για νά κατορθώσει νά ίσορρο-

πήση, ανάλογα με τὰ ἀσθενή κατά φωνή ξύλινα ὄργανα, τὴν ἡχητικότητα τῶν ἀντιθέσεων καὶ δυνατῶν χαλκίνων ὀργάνων, πού κυριαρχοῦνε σὸ εἶδος αὐτὸ τῶν Μουσικῶν. Καὶ ἐδῶ δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις, σὲ πολλὰς λεπτομέρειες τῶν μουσικῶν αὐτῶν συνθέσεων, πού ἐπρεπε νὰ προσεχθῆ καὶ νὰ κατορθωθῆ τοῦτο. Ἡ ἐκτέλεση καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἔργων ἦταν ἀξία θαυμασμοῦ. Καὶ φανταζόμεστε πὼς καταβλήθηκανε πολλοὶ κόποι διὰ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ πού ἀκούσαμε.

Ἐπίσης παίχτηκαν στὴ συναυλία αὐτὴ μιὰ σειρά Ἑλληνικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν χορωδία με συνοδεία τῆς μπάντας, καθὼς καὶ ἡ «Κρητικοπούλα» τοῦ Σαμάρα.

Ὁ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ κόσμου στὰ ἑλληνικὰ αὐτὰ ἔργα δὲν περιγράφεται. Νὰ ζωγραφίσω, με λόγια, κανεὶς ἕναν ὥραϊον τρελλὸν εἶναι δυνατό, χιλιάδες ὁμοῦ τέτοιων, πού χειροκροτοῦσαν τὸ τέλος κάθε τραγουδιοῦ, εἶναι δύσκολο.

Τρανὴ ἀπόδειξη πὼς ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος διψᾷ (αὐτὴ εἶναι ἡ κυριολεξία) γιὰ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ.

Ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ συναυλία τοῦ Ζαππείου μᾶς ἔφερε ἀθελα στὴ σκέψη μας τίς συμφωνηκὰς συναυλίας τοῦ «Ἀττικοῦ».

Καθὼς γνωρίζομε, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, τὸ Κράτος ἠθέλησε νὰ ἐνισχύσῃ τίς συναυλίας αὐτὰς, με τὸν κύριον σκοπὸν τὴν ὠδήσῃ τῆς ἐντοπίας μουσικῆς παραγωγῆς. Γιὰ τὸ ὥραϊον δὲ αὐτὸν σκοπὸ, τὸ κράτος δίνει κάθε χρόνον 600 με 700 χιλιάδες δραχμῆς.

Γιὰ τοῦτο ἐρχεται ἀπρόσκλητο τὸ ἐρωτημα :

Πραγματικά, τὰ χρήματα αὐτὰ διαθέτονται ὅπως πρέπει γιὰ τὸν σκοπὸν; Καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα μέχρι σήμερα;

Στὴν ἀρχὴ τὴν ἐπιχορήγησιν αὐτὴ τὴν ἔπαιρνε ὁ διαλυθεὶς «Σύλλογος Συναυλιῶν». Καθὼς δὲ ἐφάνηκε, κατάλαθε τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου ἐκείνου πὼς εἶχε καθήκον ν' ἀναπτύξῃ τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν παίζοντας τὰ Ἑλληνικὰ ἔργα. Καὶ πραγματικά, σὲ πολλὰ προγράμματα τῶν συναυλιῶν ἐκείνων, βλέπομε πὼς παίχθησαν ἀρκετὰς Ἑλληνικὰς συνθέσεις: Λαυράγκα, Καλομοίρη, Ριάδη, Βάρβογλη, Λαμπελέτ, Σαμάρα, Φραγκοπούλου, Προκοπίου κ. ἄ.

Ἀπ' τὸν καιρὸν ὁμοῦ πού τὸ ὄρειον Ἀθηνῶν, ἢ μᾶλλον ἡ Γενικὴ Διεύθυνση τῶν Συμφωνιῶν καὶ Λαϊκῶν Συναυλιῶν πῆρε τὴν γενναία ἐπιχορήγησιν, δὲν ξανασυναντήσαμε κανένα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες αὐτοὺς συνθέτες.

Τὸ πρῶτον χρόνον, γιὰ νὰ εἶμαι φιλαλήθης, σὲ ἐποχὴ πού τελειοῦν οἱ συναυλίες αὐτὰς, πού ἀρχίζουσι οἱ ἐκδρομῆς, καὶ πού ἡ ἔσπετη γίνεται ἀνυπόφορη, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν συχνάζει ψυχὴ στὴ συναυλίαν, παίζανε δύο ἔργα Λαυράγκα καὶ Καλομοίρη, σὰν νὰ εἶχαν ἀνάγκη αἱ δύο αὐτοὶ ἐκλεκτοὶ μουσουργοὶ ἀπὸ υποστήριξιν! Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀποκλεισθήκανε τὴν χρονίαν ἐκείνην. Πρέπει δὲ νὰ ποῦμε ὅτι, ὅπως πῆρουν, ἔτσι καὶ ἐφέτος δημοσιεῖσθηκε στὴν τελευταία σελίδα τοῦ προγράμματος τῶν συμφωνικῶν καὶ λαϊκῶν συναυλιῶν, προκήρυξις με ὑπογραφή τοῦ κ. Νάζου (πὺ ἀπὸ πο-

λὸ καιρὸ βρίσκειται στὴν Γερμανία).

Ἡ πρόσκλησις αὐτὴ καλοῦσε τοὺς Ἑλληνες συνθέτες νὰ στείλουν τὰ νέα τους ἔργα ἢ τὰ ἐκτελέσουν. *Μερικοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοῦ, συζητήσανε στὸ Γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν*, μερικὰς λεπτομέρειες γιὰ τὴν δοκιμὴν καὶ τὴν ἐποχὴν πού θὰ ἐκτελοῦντο τὰ ἔργα αὐτά.

Ἡ συζήτησις ἔγινε με τὸν Ὑποδιευθυντὴ τῶν Συναυλιῶν κ. Οἰκονομίδην καὶ τὸν Διευθυντὴ τῆς Ὀρχήστρας κ. Μπούτνικωφ.

Ἐπίσης πρέπει νὰ προσθέσουμε πὼς παρευρέθηκε ἐκεῖ, κατὰ τύχην, καὶ ὁ κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος, καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ δὲν παίχτηκαν, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν διαθέσιμα χρήματα γιὰ τὴν συναυλίαν, ἐνῶ μὲ τὸς Πέτρικ, Μετρίστιτωφ καὶ Σια ὄλα ἦσαν ἐθνικά. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῆς γενικῆς διεύθυνσης τῶν συναυλιῶν εἶναι βέβαια ἀνεξήγητη, καὶ πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ διακεκριμένος συνθέτης κ. Καλομοίρης στὸ «Ἔθνος», πού κατάλληλα καυτηριάζει τὴν προκλητικὴν αὐτὴν στάσιν τῆς Διευθύνσεως. Δὲν πρόκειται ὁμοῦ πλὴν γιὰ τὴν τακτικὴν πού ἀκολουθεῖ ἡ διεύθυνσις, καὶ πού γι' αὐτὴν ἐγράψαμε καὶ ἄλλοτε στὴν «Πρωτοπορία», ὅστε μᾶς ἐνδιαφέρονε τὰ ἐλαττήρια τῆς, ὅστε εἰς αὐτὴν ἀπευθυνόμεθα γιὰ τὴν ἐπιζήσαν ἴσπερ, ἀλλὰ ἀπευθυνόμεθα στὸ Κράτος, πού δίνει τὴν γενναία ἐπιχορήγησιν.

Δὲν πρέπει ν' ἀπατάται κανεὶς πὼς κάτι γίνεται γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν με τίς προκηρύξεις τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως, ἀφοῦ στὴν οὐσία παραγνωρίζεται ἀπὸ σκοποῦ κάθε στοιχεῖον πού μπορεῖ νὰ ἔχη κάποια μουσικὴ ἀξία στὸν τόπον. Τὸ Κράτος ἔχει δικαίωμα, καὶ πρέπει νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ διαβάσῃ ὅσα ἐγράφησαν σχετικὰ με τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴ ἀπὸ ἑλληνες καὶ ξένους διακεκριμένους μουσουργούς.

Γιὰ τὴν αὐτὴν κ. Πιερνέ, με τὴν ἴδια ἐντύπωσιν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὅτι «οἱ Ἑλληνες συνθέτες δὲν ὑποστηρίζονται, ἐνῶ εἶναι τόσο λίγοι». Ἡ ἀφορμὴ τοῦ δόθηκε ὅταν ἦρθε ἐδῶ πῆρουν γιὰ τὴν Γαλλικὴν ἔκθεσιν.

Ὁ διάσημος αὐτὸς Μουσικὸς ἐξήγησε νὰ κάμῃ μιὰ συναυλία με ἔργα Ἑλλήνων Συνθετῶν, μὰ δὲν ὑπῆρχανε καὶ τότε χρήματα διαθέσιμα. Με τὴν νοσοτροπία λοιπὸν αὐτὴν, δὲν θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ γίνῃ καμιά μουσικὴ πρόδοσις στὴν Ἑλλάδα!

Τὸ Κράτος ἔχει καθήκον νὰ ἐλέγξῃ τὸν τρόπον πού διατίθενται τὰ χρήματα αὐτά! Ἐπίσης γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ παράλληλα τοῦ μουσικοῦ αἰσθηματοῦ τοῦ λαοῦ, πρέπει νὰ ἐκλεγῶν τὰ κατάλληλα πρόσωπα, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτὰ δὲν πρέπει ν' ἀναζητηθοῦνε μεταξὺ τῶν ἀμφιβόλου μουσικῆς ἀξίας ἀνθρώπων, πού φοβοῦμενοι μὴ ἐπισκισθοῦν δὲν εἶναι διατεθειμένοι κανέναν ἄλλον ν' ἀνέχωνται μουσικόν.

Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναζητήσῃ αὐτοὺς τὸ Κράτος ἀνάμεσα στοὺς ἀριστοτεῖς Μουσουργούς, καὶ τοιοῦτοι εὐτυχῶς ὑπάρχουν στὸν τόπον γιὰ τὸν ὅσον καλλιτέχνες ἀξίας ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν ὑπεροχὴ κατέχουν μιὰ θέσιν πῶς φηλά ἀπὸ τὰ πρό-

σωπα καὶ με τὸ ζῆλον τους καὶ τὴ δραστηριότητά τους, θὰ κατορθώσουν νὰ ἐμφυχώσουν τὴν μουσικὴν του τόπου καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς ἀγωνιζομένους συνθέτες καὶ τὸ ἔργο τους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

— Ἀνδρέας Γεωργιάδης.

Πρέπει νὰ τὰ ξαναποῦμε; Πρέπει νὰ κοπανάμε ὅλη τὴν ὥρα πὼς δὲν ἔχει καμμιά σχέση με τὴν δημιουργικὴ Τέχνη τὸ ξαναγύρισμα στὰ ἴδια, στὰ παλιά, στὰ χλιοπατημένα; Εἶναι πιά κοινοτοπία νὰ τὰ γράψουμε ξανά. Ὅλοι οἱ ὄριμοὶ νοιώθουν πὼς κάθε τέχνη ἐνδιαφέρεται μονάχα γιὰ τὸ ἀνοιγμα νέων δρόμων καὶ κάθε τεχνίτης γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητάς του, γιὰ τὴν καλλιέργειαν ἀνάνταχτα ἀτομικῆς ὑπόστασις. Ἡ μελέτη τοῦ μελετητῆ κ' ἡ δουλειὰ τοῦ ἀνθρώπου πού ἰδρῶνε μπορεῖ νὰ χρονοῦν ἀξία γι' αὐτὸν τὸν ἴδιον, γιὰ τὴν καλλιέργειαν του, γιὰ νὰ τὸν φέρουν κάπου. Μὰ αὐτὰ τὴν ἐνδιαφέρουν τὴν πραγματικὴν Τέχνην; Ζητᾶμε τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀπάνω σ' αὐτὸ μονάχα ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσομε. Ἐχουμε μάλιστα ὑποχρέωσιν νὰ βροῦμε μονάχα τὰ θετικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. Ἀνδρέας Γεωργιάδης, πού γύρισε ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἔπειτ' ἀπὸ ἐπίμονες σπουδὰς, καὶ ἐκθέτει τὴν ἐργασίαν του στὸν «Παρνασσό», ἔχει μελετήσῃ κ' ἔχει πολὺ ἐργαστή. Ἐχει καὶ πολλὴ πείρα τῆς τεχνικῆς τῶν παλιῶν δασκάλων κ' ἔτσι μᾶς παρουσιάζει 6 θανυμάσια ἀντίγραφα ἔργων τους (3 Ρέμπραντ, 2 Ροῦμπενς κ' ἕνα Ριμπέρτα) καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ 32 δικά του ἔργα. Ὅπως εἶναι ἐκτεθειμένα πλάι-πλάι τ' ἀντίγραφα τῶν παλιῶν μαέστρον καὶ τὰ ἔργα τοῦ κ. Γεωργιάδου τὰ πρωτότυπα, φαίνεται καθαρὰ τὸ τί ἐπάσκιζε νὰ κάμῃ καὶ τί ἔκαμε ὁ ζωγράφος μας αὐτός. Ἀντίγραψε με προσοχὴ καὶ ἀκριβείαν τοὺς παλιούς, βῆκε τίς χρωματικὰς καὶ τονικὰς τους ἀρμονίας, τὰ μεταχειρίσματα τοῦ φωτός καὶ τοῦ χρώματος καὶ κατόπι καὶ στὰ δικά του ἔργα ἐπιγύρισε γύρω στὰ ἴδια πρᾶγματα. Φαίνεται καθαρὰ τὸ πινέλον του βουτηγμένον στὰ ταμπλῶ τῶν μουσείων. Τὰ πορτραῖτα τοῦ κ. Γεωργιάδου, τὰ σκούρα καὶ αὐστηρά, δὲν παρουσιάζουν καμμιά ἀτομικὴ ἀνυσχία ἢ ἀναζητήσιν. Βρεθήκανε τὰ πάντα ἔτοιμα. Ἐκουράστηκαν γιὰ ὅλα οἱ παλιοὶ μαέστροι... Ἀκόμα καὶ στὴ νατοῦρ μὲρτ ὁ ἴδιος παλιὸς δρόμος φαίνεται. Μονάχα κάποια με γλάστρες προσπαθεῖ κάπως ν' ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τίς βαρεῖες ἀλυσίδες...

Ὁ κ. Ἀνδρέας Γεωργιάδης εἶναι νέος. Καὶ φαίνεται νὰ ἔχει δύναμιν μέσα του. Γιὰ τὴν ὁμοίωσιν αὐτὴ ἡ λατεία τῶν παλιῶν; Γιὰ τὴν αὐτὴ ἡ ἀχαρῆ ἐπανάληψιν; Δὲν ἔχει πόθον νὰ τοῦ φυχρῶσιν φτερά; Ἐλπίζομε καὶ προσμένομε τὴν ἀπελευθέρωσιν του.

★

— Σπύρος Βασιλείου.

Αὐτὸς ὁ νέος ἔχει τόλμην μέσα του. Ἀπὸ τότες πού εἶδαμε σὲ μιὰ ἐκθεση στὸ Δημοτικόν

Θέατρον ἔργα του, εἶδαμε νὰ τραβᾷ θαρραλέα. Τώρα ἐκθέτει τὰ νέα ἔργα του στὶς σάλες τοῦ κ. Στρατηγοπούλου. Καὶ βλέπει κανεὶς φανερά σ' αὐτὰ μιὰ τόλμην καὶ μιὰ προσπάθειαν τοῦ νέου ζωγράφου νὰ βγῇ ἀπὸ τὴ φύσιν καὶ νὰ προχωρήσῃ σὲ μιὰ ἀτομικὰ δική του ἔκφρασιν, τόσο στὶς προσωπογραφίας ὅσο καὶ στὰ τοπεία του. Βέβαια ἀκόμα δὲν καταφέρει τέλεια ἀσφαλῆ πρᾶγματα. Σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ κομμάτια, ἀντὶς γιὰ ἐσωτερικὴν ψυχικότητα ἢ γιὰ ἐξπρεσσιονιστικὴν προσπάθειαν, βλέπει κανεὶς νὰ καταλήγουν ὅλα σ' ἕνα στυλιζάρισμα πολὺ συμβατικόν. Σὲ μερικὰ τοπεία του καὶ σὲ μερικὰς φιγούρας του στὸ ὑπαίθριον αὐτὸ δὲν συμβατικὸν στυλιζάρισμα εἶναι φανερό. Ἀληθινὰ ὁ κ. Βασιλείου ξαίρει νὰ διαχειρίζεται τὸ χρῶμα καὶ τὸ φῶς με κάποια μαεστρία συγκρατημένη. Χωρὶς σπατάλες καὶ με σοφία, πού δείχνει πολλὴ μελέτη. Μὰ εἶναι ἀξίον νὰ τὸ προσέξομε πὼς ὅταν φτάσῃ σὲ κάποιο ἀποτέλεσμα, τὸ ξαναπαίξει, τὸ ξαναπλάθει σὲ παραλλαγὰς σὲ βαθμὸν φορτικόν. Γιὰ τὰ τάχα αὐτὰς τίς γυναῖκες με τίς ῥοκὰς νὰ τίς ξαναδώσῃ σὲ ἴδιον καὶ σὲ ἀνάλογον τρόπο τὸς φορῆς; Γιὰ τὰ τοπεία με τὰ ἐλάτια καὶ τ' ἄλλα με σπῖτια ἀπὸ γειτονίης Ἀθηναίικες νὰ ξαναγίνουν τόσες φορὲς ἀνάλογα καὶ παράλληλα, ἀφοῦ μιὰ φορὰ ἔγινε τὸ ψάξιμον καὶ τὸ εὔρημα; Αὐτὰ μαρτυροῦν προσπάθειαν με διακοπὴν καὶ ὄχι με ἀτελειωτὴν συνέχειαν. Ἐπειτα γιὰ μερικὰ θέματα, μὰ κ' ἡ ἐκτέλεσις ἀκόμα θεμάτων νὰ μοιάζουν τόσο με ἔργα τοῦ ἐπίσης νέου ζωγράφου κ. Ρέγκου;

Ἀσχετα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ οἱ προσπάθειες καὶ τὸ ψάξιμον τοῦ κ. Βασιλείου εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικά. Ὁ νέος αὐτός θὰ προχωρήσῃ. Ἀρκεῖ νὰ ἐργαστῇ πῶς ὀλοκληρωτικὰ καὶ ἀδιάκοπα.

★

— Ν. Σαντοριναῖος.

Ἐνα ἄγνωστο ὄνομα ζωγράφου φάνηκε στὸ Ζάππειον με 86 κομμάτια, ὅλα λάδια. Ὁ κ. Ν. Σαντοριναῖος ἐκθέτει πολλὰ τοπεία, μερικὰ πορτραῖτα καὶ συνθέσεις. Ὅταν προσέξῃ κανεὶς ὅλη αὐτὴ τὴν ἐργασίαν, βλέπει πὼς δὲν ὑπάρχει καμμιά γραμμὴ, καμμιά συνοχὴ σ' αὐτὸ ὅλο τὸ ἔργο. Ὁ ζωγράφος αὐτός, πού ἔχει ἐργαστῇ ἀρκετὰ, δὲν εὔρηκε καθόλου τὴν προσωπικότητά του. Φαίνεται ὅτι τοῦ ἄρεσει. Πῆρνε ἀπὸ τὴ φύσιν ἢ καὶ τὴν τροποποιεῖ. Μὰ χωρὶς κατεῦθυσιν.

Ὅσοτος, ἀνάμεσα στὰ πορτραῖτα του, ὑπάρχει ἕνα κεφάλι κοριτσιοῦ, μιὰ φαμελιά τσομπάνη καὶ ἄλλα πού δείχνουν πὼς ὁ κ. Σαντοριναῖος θάβρισκε στὴν προσωπογραφίαν ἕνα δρόμον γερό καὶ προσωπικόν. Τὰ τοπεία του εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, μὰ δὲν δείχνουν ἴσπερ ἀξίον γιὰ ξεχωριστὴν προσοχὴ. Ὑπάρχει ὁμοῦ καὶ μιὰ σύνθεσις «Ἀλώνισμα» με κίνησιν καὶ με κάποια ἀξιοπρόσεχτη μελέτη μέσα της. Ὑπάρχει καὶ μιὰ συμβολικὴ «Ἀγωνία», πού βέβαια εἶναι συμβολισμός, μὰ δὲν εἶναι πιά ζωγραφικὴ...

Τάχα ὁ κ. Σαντοριναῖος νᾶναι εὐχαριστήμενος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του; Τάχα θὰ μείνῃ καὶ στὸ μέλλον ἔτσι ἀκυβέρνητος; Δὲν τοῦ τὸ εὐχόμεστε.

— *Κώστας Γκέσκος.*

Ο Θεσσαλός αυτός ζωγράφος μαθαίνουμε πως ξανάπιασε την τέχνη του έπειτα από μακριά διακοπή. Και τώρα παρουσιάζει στη σάλα του ξενοδοχείου «Κεντρικόν» 56 τοπία και συνθέσεις και 4 αντίγραφα από Βυζαντινές άγιογραφίες. Τα τοπία του είναι αδιάφορα κ' οι συνθέσεις του δείχνουν αφέλειες και άτεχνιες αδικαιολόγητες. Χαρακτήρας και άτομικό ύφος δεν υπάρχει πουθενά. Τ' αντίγραφα ενδιαφέρουν πιά πολύ, γιατί είναι προσεκτικά και έκφραστικά.

★

— *Άνδρ. Κρυσταλλίδης.*

Πάλι ο αθηνογενής στή μέση. Ένα παιδί 18 χρονών, ο κ. Άνδρ. Κρυσταλλίδης εκθέτει στο Ζάππειο μερικές συνθέσεις του, άρπαγμένες από τη ζωή του πολεμικού μας ναυτικού. Ο νέος δεν έχει σπουδάσει. Μερικοί βρίσκουν στα λάδια αυτά στοιχεία αθηνογενή αξιόλογα. Τι να σάς πούμε; Κάποια συνθετική προσπάθεια μ' ελπίδες υπάρχει. Μά έχουν αυτά τ' πράγματα τόση άσκήσια και τόση άτεχνία κ' έλλειψη γούστου στο μεταχειρίσμα του χρώματος, ώστε πρέπει να παρακαλέσουμε τον κ. Κρυσταλλίδη να μην ξεαναφανή στην δημοσιότητα πριν σπουδάσει μερικά πράγματα.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΑΡΧΙΤΕΧΤΟΝΙΚΗ

— *Η σημερινή μορφή της Αθήνας και το σχέδιο Καλλιγιά.*

Στο προηγούμενο φύλλο της «Πρωτοπορίας» εξετάσαμε την ιστορία του σχεδίου των Αθηνών καθώς και τις αιτίες για τις όποιες η πόλις παρουσιάζεται με την ελαττωματική σημερινή της μορφή.

Εκτός όμως από αυτά που αναφέραμε, ή τοποθεσία των Αθηνών κάθε άλλο παρά κατάλληλη για την ανάπτυξη συγχρόνου πόλεως παρουσιάζεται. Γιατί ή τοποθεσία αυτή διαλέχτηκε στην αρχαιότητα, όποτε ο φυσικός βράχος της Ακροπόλεως ήταν το κύριο και σημαντικότερο σημείο της και όχυρώθηκε τεχνικώς επί πλέον για να υπερασπίσει τους κατοίκους σε ώρες κινδύνου. Ύστερα ή τριγύρω από τον βράχο τοποθεσία ήτανε περισσότερο από άρκητη για τις τότε ανάγκες, άφου γνωρίζουμε πως τα τείχη της Αθήνας έκτεινόταν προς βορρά μονάχα έως την όδον Σταδίου. Αργότερα, στον μεσαίωνα, στην τουρκοκρατία και στη φραγκοκρατία ο πληθυσμός και οι ανάγκες της πόλεως ήταν έπισης μικρές, και έτσι ή Αθήνα εξέπληρωσε όπωσδήποτε τον προορισμό της ως πόλις. Μετά την επανάσταση και την ίδρυση του έλευθέρου βασιλείου, ή Αθήνα διαλέχτηκε για πρωτεύουσα του κράτους, κυρίως λόγω της σημαντικής ιστορίας της, άν και φυσικώς πλέον δεν έκπληρωσε τους όρους για την ανάπτυξη μιάς πόλεως και του 19ου ακόμα αιώνας.

Πολλά λοιπόν είναι τ' αίτια που έμποδισαν να σχηματιστεί άρτια το σχέδιο και ή πόλις των Αθηνών, μερικά δέ άπ' αυτά είναι τ' έπόμενα:

α) Η δυσαναλογία μεταξύ μήκους και πλάτους του έγκεκριμένου σχεδίου, που εκτείνεται άπ' ενός άπο την Άλυσιόλα μέχρι το Φάληρο και άπ' έτέρου άπο τις γραμμές των Σιδηροδρόμων έως τους λόφους του Παγκρατιού.

β) Οι διάφορες φυσικές άνωμαλίες του έμποδισαν τη δημιουργία ενός άρτίου σχεδίου και την άνετη συγκοινωνία των διαφόρων τμημάτων της πόλεως μεταξύ των (λόφοι Ακροπόλεως, Λυκαβητού, Τουρκοβουνιών, Στρέφη, Πνυκός, σιδηροδρομικές γραμμές κ.τ.λ.)

γ) Η επέκταση του έγκεκριμένου σχεδίου και στις πλαγιές των λόφων και ή δημιουργία μ' αυτόν τον τρόπον κλισίων στους δρόμους 5, 10, 20 και 30% άκόμα και σε ύψος μέχρι 160 μέτρα πάνω άπο τη θάλασσα. Έτσι ούτε νερό, ούτε ύπονόμους, ούτε όδοστρωσία, ούτε συγκοινωνία άρτια μπορεί ν' άποχτήσουν ποτέ αυτά τ' τμήματα της Αθήνας.

δ) Η μεγάλη έκταση της Αθήνας και συνεπώς ή μικρή μέση πυκνότης του πληθυσμού, μιά φορά που επί 10.000 τετραγ. μέτρων άναλογεί πυκνότης 125 περίπου. Έπομένως ή Αθήνα είναι πολύ άραιά κατοικημένη, δεδομένου ότι για παράμοια πύλη πυκνότης 150 επί της αυτής έκτάσεως θεωρείται μικρή.

ε) Τα πολλά άνοιχτόδρομα κεντρικά οικόπεδα και ή διαρκής άπ' έτέρου επέκτασις της πόλεως εις τ' άκρα.

στ) Η έφαρμογή ελαττωματικού ρυμοτομικού σχεδίου, δεδομένου ότι έφαρμόσθηκε το σύστημα παραλλήλων και καθέτων άπλως δρόμων, χωρίς να υπάρχουν καθόλου άκτινοειδείς ή περιφερικοί δρόμοι.

ζ) Η κακή συναρμογή των διαγωνίων δρόμων (Σταδίου, Πειραιώς, Μάρνη, Λισίων κ.λ.π.) κατά τη μελέτη του σχεδίου στις διασταυρώσεις των με τ' άπεριξ δίκτυα των δρόμων. Έτσι δημιουργήθηκαν πολλές όξείες γωνίες, και άκανόνιστα τριγωνικά οικόπεδα.

η) Η επέκταση της έφαρμογής του συστήματος παραλλήλων και καθέτων δρόμων και στις πλαγιές των λόφων, ένω εκεί μονάχα καμπύλοι δρόμοι μπορούν ν' άνέβουν, και αυτό γιατί στη σχεδίασί τους δεν έλάβανε ύπ' όψιν τη μόρφωση του έδάφους, και

θ) Η έλλειψη περιφερικών δρόμων, ή άτελής συνοχή των διαφόρων τμημάτων της πόλεως μεταξύ τους, ή μη διαμορφώσις του ρυμοτομικού σχεδίου σύμφωνα μ' ένα προδιαγεγραμμένο σχέδιο και ή έλλειψη προσαρμογής των διαφόρων προτεθέντων τμημάτων του σχεδίου μεταξύ των.

Όλα αυτά δείχνουν καθαρά ότι ή σύνθεση του ρυμοτομικού σχεδίου που υφίσταται σήμερα είναι τόσο περίπλοκη, ώστε άποβαίνει πιά άδύνατο να διαμορφωθεί αυτό σύμφωνα μ' ένα γενικό ένιαίο σύστημα.

Πρός σχετική διόρθωση όλων αυτών των ελαττωμάτων του σχεδίου και γενικά της μορφής της Αθήνας, σχηματίσθηκε το 1920 μιά πολυμελής έπιτροπή από έλληνες άρχιτέκτονες και μηχανικούς υπό την προεδρία του κ. Π. Καλλιγιά, που κατόρθωσε με την συνεργασία και των ξένων άρχιτεκτόνων Hebrard και Mawson, ύστερα άπο

διετή εργασία να μελετήσει ένα πλήρες και άρτιο σχέδιο για τη σημερινή Αθήνα, που να έξυπηρετεί άνετα μιά σύγχρονη πρωτεύουσα.

Σύμφωνα με το σχέδιο αυτής της έπιτροπής έπεδιώχθη προς παντός να γίνουν συμπληρώσεις και βελτιώσεις του ρυμοτομικού σχεδίου, κ' αυτό για να μη δημιουργηθούν γενικές άλλαγές των τμημάτων της πόλεως. Σύμφωνα με την όρθή αυτή άρχή, προτιμήθηκε και έφαρμόσθηκαν στο σχέδιο εδύρυνσις και βελτιώσεις των δρόμων που ήδη υπάρχουν, μόρφωσις κυρίων όδων στα τμήματα της πόλεως που στερούνται από μεγάλες άρτηριές, κατασκευή δρόμων για την έξυπνέρτηση της συγκοινωνίας σε τμήματα της πόλεως που βρίσκονται σε ψηλές και άνωμαλεις θέσεις, χάραξη περιφερικών δρόμων για τη καλύτερη ρύθμιση της κυκλοφορίας και για τη συνύληση των εκτός του κέντρου τμημάτων της πόλεως μεταξύ των, και διαμόρφωση δρόμων για τη διευκόλυνση της συγκοινωνίας από το έσωτερικό της πόλεως προς τις έξωτερικές λεωφόρους που συνδέουν την Αθήνα με άλλες πόλεις.

Εκτός άπ' αυτά, εκεί όπου άναγκαστικά δημιουργήθηκε δρόμο από τ' ειδικά κέντρα (κέντρο έμπορικό, δικαστικό κλπ.) προς τ' λοιπά μέρη της πόλεως, προτιμήθηκε, κατά το δυνατόν το άκτινοειδές σύστημα, έπειδή οι δρόμοι αυτοί έπρεπε να οδηγούν όσον το δυνατόν άμέσως προς όλας τ' άσθενήσεις, σύστημα του όποιου κατόρθωσε να κάνει ύπεροχη έφαρμογή ο γάλλος δήμαρχος Hausmann στην παρισινή place de l'Étoile.

Και μονάχα αυτή ή σε γενικές γραμμές περιγραφή του προγράμματος που άκολούθησε και έφαρμόσθη ή έπιτροπή έκεινη, άρκεί για να κατανοήσει κανένας την άρτιότητα του σχεδίου Καλλιγιά, του όποιου τις λεπτομέρειες θα εξετάσουμε στο έπόμενο τεύχος.

I. ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

— *Ο κινηματογράφος που μιλεί.*

Το κλείσιμο των θερινών κινηματογράφων, που έστέρησε τη στήλη αυτή από το θέμα της κριτικής των ταινιών που παίζονται στην Αθήνα, μάς δίνει σήμερα την έλευθερία ν' άσχοληθούμε με το ζήτημα του κινηματογράφου ως τέχνης. Ο τελευταίος, τ' άρα κ' άρκετους μήνες περνάει μιά πυρετώδης μεταρρυθμιστική περίοδο μετά την πραγματοποίησις έφεύρεση της ταινίας που μιλεί.

Ο κινηματογράφος θα πάψη να είναι βουβός! Νά μιά είδηση που άπασχόλησε με τη σειρά του και το δικό μας έπο, μετά τον Εβρωπαϊκό και τον Αμερικάνικο.

Ύστερα από τις ήχητικές ταινίες (φίλμ σονόρ), που άναπαράγουν τους ήχους των άντικειμένων, δηλαδή, το άνοιγοκλείσιμο μιάς πόρτας, τον κρότο ενός πυροβολισμού, το θόρυβο του αυτοκινήτου, το φύσημα του άνέμου κ. λ. π., στην Αμερική άρχισαν να πραγματοποιούνται ταινίες που μιλούν. Ο διάλογος των ήρώων του έργου, δηλαδή, άποτυπώνεται την ώρα που άνταλλάζεται άπ' αυτούς, ταυτόχρονα με τη λήψη της ταινίας.

Φημισμένοι θεατρικοί συγγραφείς έμπιστεύονται κατά προτίμηση τ' άκινούμενα τους έργα σε ρεζισέρ του κινηματογράφου που τους έξασφαλίζουν σημαντικά ποσοστά, άντι στο θεατρώνη τους.

Ο Πιέρ Βόλφ κ. χ. γράφει αυτές τις ήμέρες ένα κινούμενο έργο με πολλές αξιώσεις, για να άναπαρασταθί στην όθονη. Ένα έργο που δέ θ' άποθανάτιση μόνο ο φακός σε άπλές σκιές κινούμενες βουβά, ένω ο Μασκάνι διαπραγματεύεται την έκχώρηση των δικαιωμάτων της κινηματογράφισης της «Καβαλλερία Ρουσικάνα» σε μιά σοβαρή Αμερικάνικη φίρμα που του ύπόσχεται πολλαπλάσια ίκανοποίηση, από τ' άποσοστά τ' άποια του άποδόσανε οι παραστάσεις του μελοδράματός του μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια.

Οι Αμερικανοί βιομήχανοι του κινηματογράφου στριζόμενοι στην τεράστια παγκόσμια εκμετάληση των ταινιών τους, διαβλέπουν το χρυσό τους αιώνα να πλησιάζει.

Το ίδιο όμως δεν γίνεται και με τους Εβρωπαίους κατασκευαστές ταινιών που τρέμουν σαν άναλογίζονται τον έπικίνδυνο ύπερατλαντικό συναγωνιστή που έρχεται να χαλάσει τη λήθη των νερών του Σηκουάνα, με το παταγώδικο κατακύλισμα των καταρραχτών του Νιαγάρα, όταν το Αμερικάνικο ήχητικό φίλμ θα προβάλλεται στον ύπαιθρο κινηματογράφο κάποιας γαλιήνας δ'όλης του Σηκουάνα...

Η ύποφαινόμενη φυσικά παρακολουθεί από κοντά για λόγαρισμό της «Πρωτοπορίας» την έξέλιξη της νέας φάσης που έπληρε έδώ και μερικούς μήνες ο κινηματογράφος.

Έξήγησε μάλιστα από μιά σκηνοθετική κορυφή του Εβρωπαϊκού φίλμ, τη διάσημη Ζερμαίν Ντυλάκ, που άνήκει στη σχολή της πρωτοπορίας του γαλλικού κινηματογράφου, της όποιος αυτή έθεσε τις πρώτες επαναστατικές βάσεις, με τις τολμηρές σκηνοθετικές καινοτομίες της, τη γνώμη της για την όμιλούσα ταινία και τ' σχετικά συμπεράσματά της.

Ας δώσουμε λοιπόν άμέσως το λόγο στην Ζερμαίν Ντυλάκ.

— *Νομίζω ότι ο σημερινός κινηματογράφος για τον όποιο δουλεύουμε έδώ και τόσα χρόνια πρέπει να μείνη βουβός: μιά σιωπηλή μουσική των ματιών, όπως τον όνομάζω έγώ.*

Θεωρώ δέ την ήχητική ταινία σαν ένα άλλο είδος όρχήστρας ικανής ν' άποτυπώσει ζωντανούς ήχους, αλλά και που μπορεί ν' άντικατασταθί συχνά με την συνοδευτική όρχήστρα, που άκολουθεί σήμερα την προβολή του βουβού φίλμ.

Όσο για την όμιλούσα ταινία, έφόσον δέ θα ήτανε δυνατό να γίνη διαλογική από τη μιά άκρη ως την άλλη, αλλά μονάχα είκοσι πέντε λέξεις θα μπορούνε να συγχρονιστούν με την προβολή δύο χιλιάδων μέτρων, μου φαίνεται ότι για την ώρα δεν γίνεται λόγος.

Το συμπέρασμα δηλαδή που βλέπω άπ' όλη την μεταρρυθμιστική κινηματογραφική κίνηση των τελευταίων μηνών είναι ότι ο κινηματογράφος δεν άντιπροσωπεύει τη φωτογραφία του θεάτρου, θα δικαιολογούσα δέ την ύπόσχεση της όμιλούσας ταινίας αν άναζητούσε σε μιά άλλη πηγή από το τελευταίο, το λόγο της δημιουργίας της.

Τὸ ὅτι μὰ καλλιτέχνις τῆς πρωτοπορίας σάν τὴν Ζερμαίν Ντυλάκ μιλεῖ μὲ τόση ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ὀμιλοῦσα ταινία, σημαίνει πὼς ἡ τελευταία δὲ θὰ μᾶς προσφέρει θαύματα.

Ἄλλὰ ὡς σαπῶσαμε γιὰ νὰ δώσωμε τὸ λόγο στὰ γεγονότα, σάν οἱ ὀμιλοῦσες ταινίες φθάσουνε ὡς ἐδῶ, ὅποτε καὶ θὰ τίς κρίνωμε μὲ τὴν ἴδια μας τὴν ἀντίληψη.

ΙΡΙΣ ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

Ἡ «Φοιτητικὴ Συντροφία» ποῦ ἀπὸ τὰ 1910 ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Δημοτικισμοῦ καὶ γιὰ τὸ πνευματικὸ ἑσκαλῶμα τῆς χώρας μας, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν ἀντίδραση ποῦ γεννήθηκε ἐναντία της, δέχτηκε τώρα τελευταία ἕνα χτύπημα ποῦ δὲν πρέπει ν' ἀφίσει ἀσυγκίνητο κάθε ἄνθρωπο ποῦ θέλει νὰ λέγεται διανοούμενος.

Ἐκεῖνο ποῦ δὲν τόλμησε νὰ κάνει παρ' ὅλες τίς προσπάθειές της οὐτ' αὐτὴ ἡ δικτατορία τοῦ Παγκάλου πραγματοποιεῖται σήμερα ἀπ' τὴν Πανεπιστημιακὴ Σύγκλητο.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Φοιτητικῆς Συντροφίας φοιτητῆς κ. Φωτιάδης ἀποβλήθηκε γιὰ πάντα ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας, μὲ κατηγορίες ποῦ σ' **δποιαδήποτε στιγμή μπορούμε ν' ἀποδείξουμε τὸ ἀβάσιμό τους.**

Καταγγέλοντας σὲ σὰς τὴν πράξη αὐτὴ τοῦ Πανεπιστημίου ποῦ καταλύει κάθε ἐννοια ἀπονομῆς δικαίου **διαμαρτυρούμαστε** καὶ σὰς παρακαλοῦμε νὰ ζητήσετε μαζί μας τὴν ἀκύρωση τῆς ἀπόφασης αὐτῆς, ποῦ στὴν οὐσία της εἶναι χτύπημα τοῦ Δημοτικιστικοῦ Ἀγῶνα.

Η ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

Σημ. «Πρωτοπορίας».— Δημοσιεύουμε τὴ διαμαρτυρία αὐτὴ τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφίας» γιὰ τὴν ἀναγνωρίζουμε τὸν ἀγῶνα της γιὰ τὴ γλώσσα, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ἀκυρωθῇ ἡ ἀπόφαση τῆς ἀποβλήσεως.

οοοοοο[]οοοοοο

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

— Βιβλία.

Ν. Ι. Σαράβας. «Τὸ δάσος τοῦ θανάτου», μυθιστόρημα. Ἐκδοτικὴ Ἐταιρία Α. Μ. Κοντομάρη καὶ Σία. Ἀθήναι 1929.

Jules Laforgue. «Θρυλικὲς ἠθικολογίαι: Ἄμ-λέτος». Μετάφραση Ἑλλῆς Δαμπρῆ. Βιβλιακὰ καταστήματα Γεωργίου Η. Καλέργη. Ἀθήναι. (6ο στή σειρά «Μελέτες».)

Στρατῆ Δούκα. «Ἱστορία ἐνὸς αἰχμαλώτου». Ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη. Ἀθήναι.

Ντόλη Νίκβα. «Ντολορίτα», ρομάντσα. (Ἡ μικρὴ βιβλιοθήκη τοῦ περιοδικοῦ «Ἐβδομάς». ἀρ. 3.) Ἀθήναι. Ἀπριλῆς 1929.

Ἀχ. Γεωργιάδης. «Στὴν Ἐξοχή». Διήγημα. 1929. Argyris Eftaliotis. «Le chant de la vie», Sonnets. Essai de traduction du grec par M. Valsa. Paris. Librairie de France. 1929.

Βασιλεῖου Δαμπρλεοβίου. «Γῶρα ἀπὸ τὸ νέκταρ». (ποιήματα). Ἐκδοσις «Γλαύκας». Ἀθήναι.

Νίκου Φαρδῆ. «Τὸ μάτι τοῦ ἐχθροῦ μου» καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἐκδοσις Μ. Τριανταφύλλου καὶ Σίας. Θεσσαλονίκη.

Ἄννας Κασιόγρα (ιατροῦ). «Αἷτια καὶ ἀποτελέσματα τῆς ἐξωσωτικῆς ἐργασίας τῆς γυναίκας». Περιοδικὸ «Ἐρευνα» Ἐκδοτικὸς οἶκος Α. Κασιγόνη. Ἀθήναι— Ἀλεξάνδρεια. Πωλεῖται δραχ. 10 στὰ βιβλιοπωλεῖα.

Μ. Οὐναμοῦνο. «Ἡ ἀγωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ». Μεταφραστῆς Ἀδ. Παπαδήμας. (Το στὴ σειρά «Μελέτες».) Βιβλιακὰ καταστήματα Γεωργίου Η. Καλέργη. Ἀθήναι. Δραχ. 5.

Γ. Πιερίδη. «Οἱ σωτήρες» (διηγήματα). Ἀλεξάνδρεια 1929. Μὲ 4 σκίτσα τῆς ζωγράφου Κας Χ. Ἀλεξανδρίδου Στεφανοπούλου.

Κ. Φαλτάιτς: Γλῶσσα καὶ φωτιά, γλωσσολογικὸ σχεδίασμα. Τυπογρ. καταστήματα «Ἀκροπόλεως». Ἀθήναι 1929.

Δημοσθένη Ν. Βουτυρά: «Ἀνάσταση νεκρῶν». Ἐκδ. οἶκος Δημητράκου. Ἀθήναι.

Κλεαρέτης Δίπλα Μαλάμου. «Γιὰ λίγη ἀγάπη» καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἐκδότης Ἰ. Ν. Σιδέρης. Ἀθήναι.

— Περιοδικά.

«Ἐθνικὴ Ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλλάδος». Μεγάλη μηνιαία ἔκδοσις. Γεν. διευθυντῆς Δώρας Κουβαράς. Ἀθήναι. Ἐπιθεώρηση τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἀξία γιὰ κάθε ὑποστήριξη.

«Μουσικὰ χρονικά». Ἀθήναι. Διευθυντὲς Γ. Λαμπελέτ καὶ Ἰ. Παπαδόπουλος.

«Δελτίον Πανελληνίου Κοινωνικῆς Ἐνώσεως». Μηνιαῖον δελτίον ἐπισήμου γραφείου συνοικισίου.

«Ἐβδομάς». Ἀρχισυντάκτης Ντόλης Νίκβας «Ἑλληνίς». Μηνιαῖον Περιοδικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων. Ἀθήναι.

«Ἰόνιος Ἀνθολογία». Ζάκυθο. Διευθύντρια Μαρριέττα Μινώτου.

«Ἐλεύθερη Σκέψη». Μηνιαία ἔκδοσις. Καλαμάτα. «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη». Ἀλεξάνδρεια. Διευθύντρια Ρίτα Σεγκοπούλου.

«Σύγχρονη Σκέψη». Σικάγο. Διευθυντῆς Μ. Βι-σάνθης.

«Libre», Montpellier. Διευθυντῆς L. Roussel. Ἀναγγέλλομε ὅσα βιβλία καὶ περιοδικὰ λαβαίνομε. Κρίνομε ὅμως ὅποια θέλομε.

οοοοοο[]οοοοοο

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Κον Καιο. Ἐμμανουήλ. Μᾶς γράφετε πὼς δὲν ἔχει ἡ ποίησή σας συγγένεια μὲ τοὺς ποιητῆς ποῦ ἀναφέραμε στὴν κριτικὴ μας. Τὴ γνώμη σας αὐτὴ, ἂν καὶ δὲν τὴν ὑποστηρίζετε μὲ κανένα ἐπιχείρημα, τὴ δημοσιεύομε ἐδῶ γιὰ νὰ τὴ μάθουν κ' οἱ ἀναγνώστες μας. Ἐμεῖς ὅμως δὲν ἀλλάζομε τὴ δικὴ μας γνώμη.— **Κον Γ. Ζ.** Θεσσαλ. Εἶχαμε σχετικὴ δῆλωση στὸ προηγούμενο φυλλάδιον. Πὼς δὲν τὴν προσέξατε ;— **Κον Μ. Χρυσάφην.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ τόσο ἐνθαρρυντικὰ καὶ κολακευτικὰ σας λόγια σχετικὰ μὲ τοὺς ἀγῶνες μας. Οἱ εὐχές σας γιὰ τὴ νίκη μας μᾶς συγκινοῦνε. Μὰ κάθε νίκη μας θάναυ νίκη τῆς Τέχνης, τῆς ἀπρόσωπης ιδέας τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Ἀληθινοῦ.

ΣΤΑ ΕΡΧΟΜΕΝΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ

τῆς «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» θὰ δημοσιευτοῦν :

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ
τοῦ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

Η ΜΟΣΚΑ ΕΚΡΑΞΕ

μυθιστόρημα τοῦ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Η ΣΑΡΚΟΑΝΑΦΤΡΑ

διήγημα τοῦ ΨΥΧΑΡΗ

ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΕ ΦΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΣΕ ΑΓΝΩΣΤΟΥΣ
τοῦ ΑΝΑΣΤ. ΔΡΙΒΑ

ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

διήγημα ΒΑΣ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ

διήγημα ΓΙΩΡΓΗ ΓΑΛΑΝΗ

Η ΓΙΑΠΩΝΕΖΙΚΗ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗ

μελέτη τοῦ Ἰάπωνα τεχνοκρίτη ΣΕΪ-ΙΤΣΙ ΟΚΟΥΝΤΑ

Η ΠΡΟΒΗΓΚΙΑΝΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

μελέτη τοῦ ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΥΛΙΔΗ

ΖΑΝ ΚΟΚΤΩ

κριτικὴ μελέτη τοῦ Τ. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗ

ΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΤΗΣ «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ»,

θάναυ ἕνα μαζί γιὰ τοὺς δυὸ μῆνες Αὐγουστο καὶ Σεπτέμβρη (8^ο καὶ 9^ο).

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

Πουλιῶνται στὸ γραφεῖο τῆς «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» καὶ στέλνονται σ' ὅσους μᾶς ἐμβάσουν τὸ ἀντι-τιμο. Τὰ ταχυδρομικὰ ἐξοδα τὰ πληρώνομε ἑμεῖς.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ, ποιήματα	15.—	ΜΟΝΤΕΡΝΕΣ ΑΓΑΠΕΣ, ποιήματα	10.—
ΣΥΝΘΕΜΑΤΑ, »	15.—	ΤΕΛΕΓΤΑΙΑ ΩΡΑ ΤΟΥ ΣΟΝΕΤΟΥ, ποιήμ.	10.—
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΤΕΡΤΕΙΝΕΣ, ποιήματα	15.—	ΤΟ ΑΜΟΙΡΟ ΤΟ ΛΟΔΑΚΙ, μυθιστόρημα	15.—
ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΚΟΝΤΕΣΣΑΣ, ποιήματα	10.—	ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	10.—
ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ, ποιήματα	15.—	Η ΦΑΡΜΑΚΩΜΕΝΗ, δράμα	10.—

(Τὰ 10 βιβλία μαζί μόνο δραχ. 110.—)

Η «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΜΑΣ» (1900—1920), ποῦ ἔμειναν λίγα ἀντίτυπα της, πωλεῖται δραχ. 15.—

Τὸ νεώτατο βιβλίο τοῦ κ. Φώτου Γιοφύλλη:
« Ἡ τελευταία ῶρα τοῦ σονέτου » πουλιέται
μονάχα 10 δραχμὲς στὸ βιβλιοπωλεῖο Ζη-
κάκη καὶ στὸ γραφεῖο τῆς « Πρωτοπορίας ».

ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ : Ο ΔΑΒΙΔ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ
(Από το άριστοκρατικό Ψαλτήρι του Κωνσταντίνου του Μονομάχου (1088), που βρίσκεται στο Βατοπαίδι).